

De Siste Dagers Hellige,
Mitt Romney,
og
Den amerikanske religion

av

Kristian A. Kvalvåg

Masteroppgave i religionsvitenskap
Institutt for arkeologi, historie, kultur og religionsvitenskap
Det humanistiske fakultet
Universitetet i Bergen
Våren 2009

Takk til alle som har hjulpet meg med dette arbeidet, spesielt mine to veiledere, Dag Øystein Endsjø og Håkan Rydving. Jeg vil også rette en stor takk til min familie, som har støttet meg både moralsk og økonomisk, men også gitt meg en hand med å lese teksten og bearbeide dens språk, deriblant John Kvalvåg, Barbara Jean Bach Berntsen og Marius Berntsen.

I extend my deep gratitude towards the friendly and forthcoming members of Northborough Ward of the Boston Stake, Massachusetts, and also the missionaries I had the opportunity to talk with, and especially my uncle and aunt David and Ann Bach for letting me stay with them for two months, eating their food, driving their white Cadillacs, attending church with them, getting to know the works of Bruce R. McConkie and James E. Talmage and presenting to me The Book of Mormon in both English and Norwegian, and not least being given the opportunity to attend a large number of political meetings and visiting Boston Museum of Fine Arts. Neither should I forget to mention Buster the Cat – Thanks for warming my lap all those hours!

Må også takke Friedrich Nietzsche, Erich von Däniken og Fjodor Dostojevski for evig inspirasjon.

Kristian A. Kvalvåg

Bergen, mai 2009.

Innholdsfortegnelse

Introduksjon:

Å konstruere en sosial meningshorisont: <i>No man knows Mitt's history</i>	7
<i>Civil Religion</i>	13

Kapittel 1:

Jesu Kristi Kirke av Siste Dagers Hellige.....	17
Restaurasjonen for de siste dager: <i>The keys to this dispensation are committed into your hands</i>	18
Hvordan oppnå apoteose: <i>The Plan of Salvation</i>	24
Hierarkisk organisasjon og struktur: <i>Authority</i>	30
Det nye hellige land: <i>The land of promise</i>	36

Kapittel 2:

Hvem er Mitt Romney: <i>Mitt, the man</i>	42
Hvilken politikk fremmer Mitt Romney: <i>The three legs of the Republican stool</i>	50

Kapittel 3:

Problemer med Jesu Kristi Kirke av Siste Dagers Hellige.....	56
Konservative protestanter: "A vote for Romney is a vote for Satan".....	57
Mike Huckabee: <i>A Christian leader</i>	64
Sekulære antipatier: <i>Romney, part of the dynastic leadership of a mad cult</i>	69

Kapittel 4:

Faith in America.....	80
Teoretiske refleksjoner: <i>Civil Mormonism</i>	84
Den utvalgte Romney: <i>Calling and election sure</i>	87
Romneys moralske idealer: <i>American values</i>	90
Romneys kritikk av sekularisme: <i>The religion of secularism</i>	93
Offeret frihetens guddom krever: <i>Freedom and religion endure together, or perish alone</i>	99

Oppsummering.....	107
Avslutning: <i>Do I know Mitt's History?</i>	110
Vedlegg: <i>William B. Cashin Community Center, Manchester, New Hampshire.</i> <i>04.01.2008</i>	113
English summary	115
Litteraturliste	116
World Wide Web-kilder.....	118

If I reprove a man and he hates me, he is a fool; for I love all men, especially these my brethren and sisters. I rejoice in hearing the testimony of my aged friends. You never knew my heart; no man knows my history; I cannot tell it. I shall never undertake it. If I had not experienced what I have, I should not have believed it myself. I never did harm any man since I have been born into the world. My voice is always for peace, I cannot lie down until all my work is finished. I never think any evil nor do anything to the harm of my fellowman. When I am called at the trump of the archangel and weighted in the balance, you will all know me then. I add no more. God bless you all. Amen.

Joseph Smith. 07.04.1844.

No Man Knows Mitt's History

Da jeg først begynte å sette meg inn i hvem Mitt Romney er og hva han og hans trossamfunn står for, var det et spørsmål som dukket opp og utviklet seg til å bli et sentralt element i mitt metodiske fundament: Hva og hvilke idéer er det som driver og motiverer dette individet og den sosiale kontekst som han er en del av? Hva og hvilke elementer er det som er med på å konstruere den sosiale virkeligheten som han, amerikanske Siste Dagers Hellige og muligens de fleste konservative republikanere, opprettholder som sine verdier, sine kontekstualiserte objektive sannheter? Det utgangspunktet som jeg har tatt til disse spørsmålene er preget av et konstruktivistisk perspektiv. Det som ligger i dette perspektivet, er en grunnleggende forståelse av at menneskets tanker og idéer utvikles i og er avhengige av de sosiale, politiske, materielle, men også religiøse verdener som opprettes og konstrueres som en ramme for å skape hengivenhet til, legitimere og forme selvforståelse og eksistensiell mening for den sosiale sfære, men også den personlige og intime sfære. Nicholas Greenwood Onuf betegner det å være konstruktivistisk som “To be fully conscious of the implications of making society by making commitments”.¹

Mennesket streber etter å opprette mening og betydning i sin flyktige tilværelse, og som en del av denne prosessen opprettes komplekse meningssystemer. Dette kan på et nivå forstås som at den som lever i et slikt sosialt konstruert meningssystem, finner sin eksistensielle mening og betydning innenfor det system der den enkelte er en aktør. En problematikk som kan oppstå ut i fra et slikt perspektiv, er om mennesket kan konstruere en mening som ligger utenfor den sosiale og kontekstualiserte meningshorisont som det enkelte individ oppretter rundt seg. Kan individet som et subjekt løsrive seg fra det interne perspektiv og betrakte verden som en objektiv størrelse? Vil det enkelte individ, med sine personlige og intime opplevelser betraktet i lys av den sosiale virkeligheten som han eller hun lever i, oppfatte en handling, et symbol, en idé eller myte på samme vis som et individ som kommer fra en annen sosial kontekst og har en annen meningshorisont? En annen måte å stille dette spørsmålet på kan referere til den sosiale viten som individet som et sosialt vesen konstruerer verden ut i fra: er det ontologiske og epistemologiske perspektiv som

¹ Onuf 1989:119.

individet og samfunnet betrakter verden ut i fra, basert på en sosial konstruksjon med subjektive og kulturelle konnotasjoner, eller kan mennesket som et sosialt og tenkende vesen opprette en objektiv meningshorisont som er løsrevet fra den enkelte kulturelle kontekst? Et konstruktivistisk svar på det første spørsmålet er ja, samfunnet, den sosiale og kulturelle sfære er en kontekstualisert konstruksjon, noe som leder til at svaret på det oppfølgende spørsmål er nei, subjektet vil alltid forstå verden ut i fra det ontologiske perspektiv som det konstruerer verden ut i fra. Individet vil alltid forstå verden ut i fra en sosialt konstruert meningshorisont.² En konsekvens av et slikt perspektiv er at en objektiv epistemologi blir en umulighet, en kan bare erkjenne verden ut i fra et individuelt og subjektivt perspektiv, som kan betraktes som en sosialt konstruert erkjennelse. Individet, og samfunnet som omgir individet, vil konstruere, forme og akseptere som sannheter, ideologiske, teoretiske, vitenskapelige og religiøse meningshorisonter, som opprettes og fremheves som en objektiv sannhet. Men dette er en sannhet som i seg selv kan betraktes som en sosial konstruksjon, en objektivitet som er objektiv på grunn av et kollektivt konsensus om å akseptere disse perspektivene som en sannhet, en sannhet som en kan betegne som et hegemonisk paradigme.³ Aksepterer man dette perspektivet, vil man komme til den konklusjon at den eneste viten – det eneste ontologiske og epistemologiske standpunkt mennesket kan komme frem til – er en subjektiv viten.

I dette ligger det et sterk postmodernistisk perspektiv preget av en forkastelse av positivistiske idealer. Objektiv viten om sosiale, ideologiske og religiøse konstruksjoner er for mennesket som et sosialt vesen en umulighet. Mennesket er fanget av sin hengivenhet til en kulturell og sosial meningshorisont, og de institusjoner som er opprettet for å videreføre og forvalte et slikt hegemonisk paradigme er formgivende faktorer som nærmest gjør det sosialiserte subjekt predestinert til å forstå verden ut i fra disse rammer. De sannheter mennesket konstruerer inngår i et symbiotisk forhold til den argumentasjonen som blir lagt frem for dem.⁴ Nå kan en ikke påstå at en ikke kan finne og studere differensieringer og

² Se Bourdieus begrep *habitus* (Bourdieu 1995:36).

³ Jevnfør Kuhns tanke om vitenskapelige paradigmer som systemer som hever seg over kritikk, fordi de selv er fundamentet for å stille spørsmål og kritisere – kognitive system som i ytterst forstand er formet av de vitenskapelige institusjoner (Delanry 1997:35).

⁴ Onuf 1989:36.

segmenteringer av ens egen sosiale kontekst, eller utenforstående sosiale kontekster, men i en empirisk, eller for den saks skyld teoretisk studie, vil aldri subjektet kunne løsrive seg fra sin sosialt konstruerte meningshorisont.⁵ Det mennesket derimot *kan* gjøre, i en studie av en sosial kontekst det ikke selv er en del av, er å forsøke å konstruere denne fremmede kontekst ut i fra de rammer som former og karakteriserer dets egen meningshorisont. Dette vil aldri kunne være en ren objektiv presentasjon, da ren objektivitet fra et slikt perspektiv vil være en menneskelig umulighet, selv om den som måtte foreta studiet ville fremheve og presentere sitt arbeid som en objektivt studie for å tilfredsstillende et institusjonalisert men sosialt konstruert ideal som subjektet måtte være underlagt. Ut i fra et slikt grunnleggende perspektiv er det jeg presenterer min subjektive studie av Romney, en studie som likevel streber etter objektivitet.

Det metodiske utgangspunkt for dette studiet er altså preget av et konstruktivistisk paradigme. Mennesket konstruerer sine samfunn basert på tanker, idéer og verdier som inngår i et sosialt kompleks som legitimerer institusjoner både av sekulær og religiøs art, men som elementært sett har den primære funksjon å ikke bare legitimere sosiale ordninger, men også skape eksistensiell mening for institusjonaliserte sosiale maktforhold, noe som også bestemmer individets rolle i en slik sosial konstruksjon. Fra et slikt standpunkt kan en betrakte religion som et elementært fundament som er med på å skape et system av symboler, riter og myter som refererer til en transcendent størrelse og som skaper eksistensiell mening, både for individet og for de sosiale komplekser som mennesket oppretter.⁶

Et slikt sosialt konstruktivistisk perspektiv er det jeg har tatt til Romney. Hvilke tanker og idéer, hvilke forutforståtte sosiale konvensjoner er det som ligger som et fundament i hans ontologiske og epistemologiske begreper? Hvordan erkjenner han verden? Hvordan kan en forstå ham, både sett i lys av hans politikk, men også hans kirkes doktrine, når han kommer med uttalelser som “Freedom and religion endure together, or perish alone”?⁷ Hvilke sosialt normative, men også svært konservative, idéer kan en finne bak disse ordene, og kan dette ha noen betydning utover Romney?

⁵ Karin Knorr-Cetina, Stephen Woolgar og Bruno Latour er blant de som fremmer et slikt sterkt konstruktivistisk perspektiv. Fra deres standpunkt så kan ikke vitenskapens kognitive konstruksjoner adskilles fra den sosiale kontekst der det produseres (Delantray 1997:125).

⁶ Må nevne at mange av disse tanker og perspektiv for min del er sterkt inspirert av Jean Paul Sartre og Friedrich Nietzsche.

⁷ Romney 2007. *Faith in America*.

Kanskje de på et mesonivå kan være tanker, idéer og motivasjoner som gjelder for alle Siste Dagers Hellige, og trekker en linjen enda lenger, på et makronivå, kan de kanskje være elementer som gjelder for alle konservative, religiøse amerikanere? Peter Berger og Thomas Luckmann presenterer en definisjon av hva innholdet og motivet bak en slik studie av sosialt konstruerte sannheter kan innebære: “the sociology of knowledge is concerned with the analysis of the social construction of reality”.⁸ Det elementære utgangspunkt for dette arbeidet er basert på et slikt perspektiv, og er altså betraktet gjennom et grunnleggende postmodernistisk og konstruktivistisk fundament.

For å trekke de linjer og forslag til konklusjoner som vil bli presentert har jeg brukt en rekke forskjellige tekster som har blitt betraktet og analysert for å forsøke å oppnå en forståelse av denne sosiale konteksten. Men foruten de tekster som her presenteres, så har jeg også foretatt en deltakende observasjon av et miljø bestående av Siste Dagers Hellige. Jeg har i to måneder bodd hos, og levd med, en høyesteprest av den melkisedekske orden og hans kone, som begge var registrerte republikanere. I løpet av denne tid deltok jeg i en rekke aktiviteter med et religiøst innhold, deriblant *Home Teaching*, *Sacrament Meetings*, *Testimony Meetings*, *Investigator Class*, søndagskole, men jeg har også hatt den uvanlige muligheten til å kunne være til stede ved, og observere flere *High Priest Meetings*.⁹ Jeg har også gjennomført mange lange samtaler med misjonærer. Disse empiriske observasjoner har gitt meg et fundament for å danne meg en subjektiv oppfatning om hva som former de sosialt konstruerte sannheter i denne kontekst: *Agency* praktisert i et samfunn som er fritt underlagt de prinsipper som styrer sosial interaksjon.

Som en del av denne deltakende observasjon har jeg også vært med på møter med et vidt spekter av presidentkandidater, deriblant John McCain, Mike Huckabee,

⁸ Berger & Luckmann 1972:15.

⁹ Verdige gifte medlemmer av den melkisedekske orden, som er kvalifisert til å inneha nøklene til verv med tilstrekkelig høy grad av ansvar blir ordinert til *High Priests*, alle som er kvalifisert til å kunne være biskop, *Stake President* eller en av *The General Authorities* er *High Priests* (*Encyclopedia of Mormonism* 1992:587). Flere ganger når jeg var tilstede på *High Priest Meetings* deltok også *The Stake President* for *Boston Stake*. En interessant anekdote er at en annen fremstående møtedeltaker, som jeg fikk bli litt kjent med, viste seg å være en pensjonert professor i kvantefysikk, som i sin ungdom hadde deltatt på prosjektet som utviklet hydrogenbomben. Til avskjed ga han meg James E. Talmages *The Great Apostasy: Considered in the Light of Scriptural and Secular History*.

Hillary Clinton, Bill Clinton,¹⁰ Barack Obama og Mitt Romney. De observasjoner som jeg har gjort i denne konteksten har fått stor betydning for forståelsen av det aktuelle tema. Det som har blitt en del av den endelige teksten baserer seg på en hendelse dagen etter at Romney hadde tapt *the Iowa Caucus* til Mike Huckabee, noe som jeg har vedlagt en transkripsjon av. Dette vedlegget er et eksempel på en mer spontan redegjørelse for essensielle aspekter av de to taler av Romney som jeg har valg å ha mitt primære fokus rettet mot, *Faith in America* og *Becket Fund*-talen.^{11 12}

Litteraturen jeg har tatt i bruk er av forskjellige typer, fra teologisk og religiøs litteratur som *The Book of Mormon*, *The Pearl of Great Price*, *Doctrine and Covenants*, *Encyclopedia of Mormonism*, og tekster av kirkens apostler som James E. Talmage og Bruce R. McConkie, til historiske kilder som den amerikanske grunnloven og tekster skrevet av grunnleggerne av den amerikanske nasjonen, som faktisk er tekster som Jesu Kristi Kirke betrakter som inspirert av Den Himmelske Fader. Dette har blitt komplettert med akademiske perspektiver på disse kilder av forfattere som Douglas J. Davis, Terryl L. Givens, Harold Bloom, Rodney Stark. Dette har dessuten blitt lest inn i en større faglig diskusjon om hvilken rolle religion har i en amerikansk kontekst, basert på perspektiver presentert av forfattere som blant annet Kenneth D. Wald, Robert Wuthnow og James Davison Hunter.

Helhetlig er min lesning sterkt preget av et hermeneutisk perspektiv,¹³ der jeg først har forsøkt å sette meg inn i de skriftlige tekster omhandlende denne kontekst, så har jeg levd i denne kontekst som en deltakende observatør, for så å gå tilbake til de perspektiver som er presentert i de trykte kilder. Ved hjelp av et utvidet tekstbegrep som inkorporerer alle disse aktiviteter som en lesning av denne kontekst har jeg så forsøkt å etablere en grunnleggende forståelse av de underliggende strukturer som driver frem og motiverer aktørene som lever i dette sosiale rom. Resultatet er et forsøk

¹⁰ Bill Clinton medvirket ved flere anledninger på valgkampmøter for sin kone Hillary, under hennes presidentvalgkamp.

¹¹ Romney-kampanjen ansatte aldri noen til å skrive talene hans, så alle hans taler kan nok til en viss grad betraktes som et resultat av hans egne refleksjoner om de temaer han tar opp, men sannsynligvis i sine endelige versjoner bearbeidet sammen med hans rådgivere (Allen & Martin 2007).

¹² Den talen som jeg konsekvent omtaler som *Becket Fund*-talen, har i ettertid blitt tillagt navnet *Religion and Freedom*, men fikk først dette navnet da Romneys internettside *Free & Strong America* ble renovert sen vinteren 2009.

¹³ Fredrich Schleiermacher har fått æren for å ha etablert hermeneutikk som metodisk fundament. Hermeneutikk kan beskrives som å finne den skjulte meningen i språket gjennom å lese det partikulære inn i helheten, gjennom å strebe etter å oppnå en innsikt i og fortolke multivalente og polyfone meningsstrukturer (Delantray 1997:42-43).

på å konstruere de meninger og motivasjoner som ligger som en gjennomgående sosial struktur for de aktørene som jeg har studert, kort oppsummert som de idéer, normer og narrativ som er fundamentale for å konstruere de sosiale verdier som Romney betegnet som *American values*.

I den første delen vil jeg presentere elementære aspekter av Jesu Kristi Kirke av Siste Dagers Hellige som restaurasjonen, den endelige dispensasjon for de siste dager, *celestial marriage, eternal progression, exaltation*.¹⁴ Jeg vil også gjøre rede for hvilket sted familien som den grunnleggende sosiale enhet har i kirken, og for hvilken posisjon den amerikanske nasjons grunnlov og det amerikanske kontinent har for både kirkens formative og mytiske narrativ.

I den andre delen vil jeg presentere hvem Mitt Romney er, hans karriere innenfor både den sivile og religiøse sfære og hvilken politikk det er han er en talsmann for, og i den tredje delen redegjør jeg for det aspekt av Romneys presidentvalgkamp som var det element som først skapte min interesse for ham, de sterke antipatier som ble rettet mot hans kandidatur. Det originale element av denne sosiale diskurs som jeg ønsket å gjøre en studie av, var basert på disse opposisjonelle stemmer: hva var det med Romney og De Siste Dagers Hellige som skapte slike sterke antipatier? Samtidig som dette var et spørsmål som jeg var opptatt av, var det også et annet aspekt som var av stor interesse: hvordan ville Romney redegjøre for disse antipatier?

Den fjerde delen er en redegjørelse for hvordan Romney gav svar på antipatiene mot sitt kandidatur, noe han gjorde gjennom å referere til en amerikansk *civil religion*, eller “America’s political religion”,¹⁵ som var de fundamentale element som for ham utgjorde “something quintessentially American, Judeo-Christian in its foundation”.¹⁶

¹⁴ I størst mulig grad har jeg latt være å oversette sentrale begreper innen Jesu Kristi Kirkes lære, og jeg velger å presentere en rekke ord og uttrykk på originalspråket. Jeg skriver imidlertid kirkens navn på norsk, og likeså titler og aktiviteter, når jeg kan gjøre dette uten å miste vesentlig meningsinnhold. Samtidig må det nevnes at jeg nok også er svært preget av dette er aktiviteter jeg har deltatt i og tekster jeg har lest og snakket med informanter om på engelsk, og at min forståelse av det jeg beskriver er nært forbundet med det engelske språket. Men hadde dette vært en studie av norske Siste Dagers Hellige, hadde jeg nok valgt å oversette flere av begrepene.

¹⁵ Romney 2007. *Faith in America*.

¹⁶ Romney 2008. William B. Cashin Community Center, Manchester, New Hampshire. Se vedlegg.

Civil Religion

Begrepet *civil religion* kjenner en først fra Jean-Jacques Rousseaus *Du contrat social* fra 1762, og det refererte til hans perspektiv på den religiøse dimensjonen av en stat. Begrepet omfattet en rekke dogmer om Gud og livet etter døden, men også belønning eller straff for ens overskridelser eller hengivenhet til religiøse eller statlige lover.¹⁷ Dette innebar også en statlig legitimert religiøs toleranse, så lenge ens religiøse praksis ikke var i opposisjon til statens ve og vel.

I 1967 fikk begrepet en renessanse gjennom Robert Bellahs artikkel “Civil Religion in America”, der han redegjør for hvilken rolle en *civil religion* har i å forme og skape en kollektiv trans-denominell, offentlig religiøsitet, et system av symboler, riter og myter som referer til en transcendent størrelse og som legitimerer og gir mening til statens eksistens og den rolle nasjonen skal spille i verden.¹⁸

I diskusjonen som oppstod i kjølvannet av Bellahs artikkel, presenterte Russell E Richey og Donald G. Jones i deres antologi *American Civil Religion* fem primære differensieringer av hvilken betydning begrepet kan ha.¹⁹ Blant andre Will Herberg og Robin Williams la frem en fortolking av begrepet som folkets religiøsitet, en form for religion som oppstod gjennom folkets historiske, men også mytiske narrativ, at “[the] national life is apostheosized, national values are religionized, national heroes are divinized, national history is experienced as a *Heilsgeschichte*, as a redemptive history”.²⁰ En annen forståelse av *civil religion* er det Richey og Jones betegnet som “the transcendent universal religion of the nation”, en forståelse av begrepet som blant andre Sidney E. Mead var en talsmann for, og som en kan forstå Bellahs bruk av termen i lys av. At det er en praksis som oppretter et distinkt nasjonalt etos som skaper mening og sosial solidaritet mellom statens borgere, og som belyser og plasserer nasjonen i en historisk relasjon med det transcendent.

Det en kan betegne som religiøs nasjonalisme er også en mulig forståelse av *civil religion*-begrepet. Teologen Herbert Richardson presenterer i sin artikkel “Civil Religion in Theological Perspective” *civil religion* som en form for avgudsdyrkelse, som en form for statlig og nasjonal religion som forsøker å heve seg som en

¹⁷ Coleman [i Westerlund (red.),] 1996:25.

¹⁸ Bellah [i Richey & Jones (red.),]1974:24

¹⁹ Richey & Jones 1974:15.

²⁰ Herberg [i Richey & Jones (red.),] 1974:78.

institusjon som står over enhver kirke, og i sitt ultimate uttrykk legitimerer sitt virke gjennom referanser til det transcendent – en institusjon som forsøker å skape og forme mening gjennom å opprette staten som en kirke, en kirke som gjennom nasjonens fellesskap lover individet frelse.²¹ Nasjonens og folkets demokratiske tro er også fundamentet for en forståelse av *civil religion*-begrepet. Dette innebærer en mer sekulærhumanistisk forståelse av begrepet, som blant annet Leo Marx gjorde seg til talsmann for.²² Denne formen for *civil religion* fremmer ideelle rettigheter som likhet og frihet, som ikke nødvendigvis har sitt opphav i en transcendent autoritet, men som setter mennesket som en moralsk målbærer som er i stand til å utøve nestekjærlighet og solidaritet ut i fra kvalitetene som mennesket i seg selv besitter.

En femte form for *civil religion* er det Richey og Jones betegner som “protestant civil piety”. Hva som blir lagt i dette, er nært knyttet opp mot Webers begrep om en protestantisk etikk, et moralsk fundament som fremhever individualisme, pragmatisme og arbeidsetikk, karakterisert av en gjennomgående streben etter å frelse verden gjennom å formidle disse verdiene, verdier og normer som bokstavelig talt blir betraktet som er en vei til frelse.²³ Gjennomgående for alle disse differensieringer av begrepet er folket og idéen om at folket utgjør noe spesielt, det Michael Pye og Helena Helve betegner som “a world-view”, en nasjonal meningshorisont, en måte å betrakte sin rolle og væren i verden som noe distinkt og unikt.²⁴

Martin E. Marty presenterte i sin artikkel “Two Kinds of Civil Religion” to primære former for *civil religion* preget av det han betegner som prestlige og profetiske uttrykk. Den prestlige er preget av en bekreftende og seremoniell offentlig religiøsitet, der nasjonen er underlagt Gud og ansvarlig overfor Gud, men denne prestlige versjonen eksisterer også i en avart av *civil religion* der nasjonen i seg selv får transcendent betydning.²⁵ Den profetiske *civil religion* er preget av et dialektisk forhold til nasjonen, der folket vurderes, veies og dømmes ut i fra sine handlinger, normer og verdier. Marty's profetiske modell inkorporeres også i de to former for *civil*

²¹ Richardson [i Richey & Jones(red.),] 1974:182.

²² Dette er i all hovedsak en fortolkning av Leo Marx' forståelse av *civil religion*-begrepet, slik han la det frem i artikkelen “The uncivil response of American writers to civil religion” der han redegjorde for den stillingen begrepet *civil religion* har hatt i amerikansk skjønnlitteratur.

²³ Richey & Jones 1974:18.

²⁴ Pye & Helve 2001:90.

²⁵ Marty [i Richey & Jones (red.),]1974:145.

religion som preget den prestlige versjonen. Nasjonen er under Gud og må etterleve guddommens lover og prinsipper, og profeten formaner folket om å etterfølge disse retningslinjer. I den andre profetiske modellen er det nasjonen som gjennom inspirasjon og veiledning fra guddommen selv tillegges transcendent kvaliteter. Nasjonen oppheves som en guddom med frelsende kvaliteter som inngår i et dialektisk forhold til resten av verden.²⁶

Richard V. Pierard og Robert D. Linder kombinerer i *Civil Religion and the Presidency* både prestlige og profetiske elementer for å redegjøre for hvilken rolle presidenten har i utøvelsen av amerikansk *civil religion*. Presidenten er bokstavelig talt den amerikanske *civil religion's* høyesteprest, landets *pontifex maximus* “principal prophet, high priest, first preacher, and chief pastor of the American nation”.²⁷

Hvorvidt disse differensieringer av begrepet kan anvendes for å belyse Romneys forståelse av *civil religion*-begrepet er vanskelig å gi et konsist svar på, da en kan lese både prestlige og profetiske elementer preget av både en kritisk vurdering av nasjonen, men også en tilskrivning av transcendent kvaliteter i Romneys versjon av begrepet. Modeller som “the transcendent universal religion of the nation” og “protestant civil piety” belyser på mange måter det en kan forstå som Romneys *civil religion*. Men å opprette en distinksjon mellom prestlig og profetisk *civil religion* er i Romneys tilfelle vanskelig, da den er preget både av selebrerende, men også dømmende og formanende elementer.

En essensiell del av Romneys *civil religion*, som er preget av Jesu Kristi Kirkes lære, er nasjonens sted i et narrativ der landet og folket utgjør noe unikt. Dette er ikke en størrelse som er hevet over kritikk, for folket må kvalifisere seg, det må gjøre seg fortjent til å være velsignet av guddommen, for nasjonen er i ytterste forstand ikke i seg selv en transcendent størrelse, men underlagt Gud. Gjør først nasjonen seg fortjent til å være velsignet av guddommen, kan nasjonen, gjennom å være fri underlagt Den Himmelske Faders prinsipper bli en vei til frelse, en vei til frelse som hele verden ikke bare er velkommen til å ta del i, men som hele verden under Det Millenariske Rike vil ta del i.

²⁶ Marty [i Richey & Jones (red.),]1974:145.

²⁷ Pierard & Linder 1988:25.

Fundamentet i denne *civil religion* slik en kan forstå Romney kan ses i lys av Robert N. Bellahs definisjon: “that religious dimension found [...] in the life of every people through which it interprets its historical experience in the light of transcendent reality”.²⁸ Slik en kan forstå Bellahs begrep i lys av et konstruktivistisk paradigme, kan selve termen *civil religion* tas i bruk som et teoretisk verktøy som kan være nyttig for å belyse og strebe etter å oppnå en viss forståelse av sentrale aspekter i den offentlige amerikanske diskurs.

Jeg vil i den fjerde delen argumentere for at den *civil religion* som Romney presenterte også kan betraktes som et eget karakteristisk amerikansk men også mormonsk “world-view”,²⁹ en distinkt segmentert og differensiert versjon av en *civil religion*. *Civil religion*-begrepet kan betraktes som et nyttig teoretisk verktøy for å forstå og forklare denne sosiale kontekst, og som også Romney, interessant nok, tok i bruk for å presentere fundamentet for de elementære tanker og idéer som legitimerer et trans-denominellt offentlig rom, sterkt preget av religiøse referanser, men som også har opprettet religiøs toleranse som et ledende sosialt prinsipp, et prinsipp som Jesu Kristi Kirke av Siste Dagers Hellige i sin ultimate form betrakter som et aspekt, nærmest en klausul, av en pakt mellom mennesket i de siste dager og det transcendent. En pakt som etter Jesu Kristi Kirke skaper fundamentet for at mennesket skal være fritt underlagt de lover og prinsipper som det transcendent har nedlagt og legitimert for at samfunnet som en kollektiv enhet skal kunne strebe etter *life, liberty and [...] happiness*.

²⁸ Bellah 1975:3.

²⁹ Pye & Helve 2001:90.

Kapittel 1: Jesu Kristi Kirke av Siste Dagers Hellige

Grunnleggeren av Jesu Kristi Kirke av Siste Dagers Hellige, profeten Joseph Smith, skal ha vært et svært karismatisk og interessant menneske, skal en dømme etter de kilder en finner om hans liv. Fra han i en alder av 14 år hadde sin første visjon, til han sammen med sin bror Hyrum Smith og John Taylor den 27. juli 1844 satt i arrest i Carthage i Illinois og ventet på skjebnen den lokale mobben snart ville gi dem, skapte han fundamentet for det som etter Rodney Starks vekstprognoser er i ferd med å bli den første verdensreligionen som har oppstått siden islam.³⁰ Kirkens tidlige historie er et fascinerende og episk narrativ om hvordan en liten gruppe på utkanten av samfunnet, og i kontinuerlig konflikt med det, klarer å bygge en kirke grunnlagt på en kulturell kontinuitet av protestantisk kristendom, og opprette den en kan betrakte som en ny og distinkt amerikansk religion.³¹ Denne religion, som lover i første omgang sine medlemmer frelse, men overskrider i sitt ultimate uttrykk et slikt begrep, og lover sine trofaste medlemmer i den ytterste konsekvens ikke bare frelse men guddommelighet.

Douglas J. Davis presenterer i sin bok *An Introduction to Mormonism* et perspektiv på disse forskjellige nivåene innad i kirken som er svært nyttig for den som ønsker å oppnå en viss forståelse av Jesu Kristi Kirke. Det finnes to klart adskilte nivåer innad i kirken, og det første er sterkt preget av sin protestantiske kulturarv og praktiseres i de

³⁰ Starks vekstprognoser, som først ble presenterte i 1984 artikkelen "The Rise of a New World Religion" tar utgangspunkt i en laveste vekst på 30% og en høyeste vekst på 50% for hvert tiår. I en revidert versjon av artikkelen, "The Rise of a New World Faith" (Stark 2005) bekrefter han at den høyeste prognosen er den som er i ferd med å realiseres, da kirken gikk fra 5,6 til 12,7 millioner medlemmer i løpet av de to tiårene fra 1985 til 2005. Fortsetter denne veksten kan kirken ende opp med å ha ca 276 millioner medlemmer i 2080 (Stark 2005:145).

³¹ Kirkens tidlige historie. -Våren 1820, Joseph Smith har sin første visjon. -September 1823 Engelen Moroni begynner å instruere Joseph Smith. -1827 Joseph Smith og Oliver Cowdery begynte å transkribere gullplatene. - 15 mai 1829 døperen Johannes manifesterer seg og innvier Smith og Cowdery i den aaroniske orden. Kort tid etterpå manifesterer Peter, Jakob og Johannes seg for Smith og Cowdery og innvier de i den melkisedekske orden. - Mars 1830 Mormons Bok ble publisert. - 6. April 1830 Jesu Kristi Kirke av Siste Dagers Hellige ble etablert i Fayette, New York. - 1830-31, kirkens medlemmer bosetter seg i Kirtland, Ohio. - 24 mars 1838 tempelet i Kirtland ble innviet, Moses, Elias og Elijah manifesterer seg for Smith og Cowdery og ga dem nøklene for å samle Israel i de siste dager. - 1838-39 kirkens medlemmer var i en regelrett krigstilstand med de statlige og føderale myndigheter. Kirken forlot Kirtland og etablerer byen Navoo i Illinois. - 1839-44 kirken utvikler seg i Navoo og nådde et medlemstall på over 30 000. Elementer som *celestial marriage*, *baptism for the dead*, *eternal progression* og *exaltation* blir en del av kirkens lære og praksis. Perioden endte med at Joseph og Hyrum Smith ble drept mens de satt i varetekt i Carthage i Illinois. -1846-47 kirken migrerer fra Navoo til *the Great Salt Lake*, under ledelse av Brigham Young. -1852-90 polygami blir åpent praktisert, de som praktiserer dette prinsippet blir forfulgt av de føderale myndigheter, Wilford Woodruff utgir i 1890 *The Manifesto* (se *Encyclopedia of Mormonism* 1992. "History of the Church" s.598-648).

lokale kirkene, *the Wards*,³² der en gjennom å “åpne sitt hjerte for Den Hellige Ånd og akseptere Jesus som sin frelser”, for så å la seg døpe inn i trossamfunnet, kan oppnå det første steget på veien til å motta de frelsesgaver som kirken lover. Det først nivået er i første omgang å bli frelst, å bli en av De Siste Dagers Hellige. Men det finnes også et høyere, mer esoterisk nivå som praktiseres i kirkens templer og som lover en forhøyet frelse, *exaltation*, gjennom *eternal progression*.³³ For å nå dette nivået, må man først gjøre seg kvalifisert til å delta i tempelet, noe man gjør med å være aktiv i den lokale kirken, men man må også oppfylle de forpliktelser og prinsipper som en gjennom dåpen har lovet å opprettholde.³⁴ Jeg vil i det følgende gi en kort presentasjon av disse primære elementer i Jesu Kristi Kirke av Siste Dagers Helliges teologi og praksis, med et fokus på dette slik det blir praktisert i den lokale kirken, *the Ward*, og det mer esoteriske, den hellige praksis, som en må kvalifisere seg for å delta i, men som ikke er hemmelig,³⁵ det som skjer i tempelet og som kan lede til *exaltation*.

The keys to this dispensasjon are committed into your hands

I en alder av en 14 år skal Joseph Smith ha hatt en svært uvanlig opplevelse. Ved et tilfelle skal han ha gått ut i skogen for å be om veiledning om hvilken kirke som var den rette, sanne kirke som han skulle engasjere seg i. Resultatet skal ha vært at to lysende skikkelser manifesterte seg for han, der den ene presenterte den andre som “My Beloved Son”.³⁶ Disse skikkelsene som i følge Smith skal ha vært Jesus og Den Himmelske Fader ga Joseph Smith et svar på bønnen, svaret var ingen av de eksisterende kirker, “[for] they draw near to me with their lips, but their hearts are far from me; they teach for doctrines and commandments of men, having a form of godliness, but they deny the power thereof”.³⁷ Joseph Smith ble foreløpig bedt om å

³² *Encyclopedia of Mormonism* 1992:1541-1543.

³³ Davis 2003:6

³⁴ Var ved et tilfelle vitne til en dåp, der en gutt på ca åtte år ble døpt av sin far. Ved denne alderen er det som regel at medlemmer som er født inn i kirken døpes. Dette innebærer en velsignelse, samt at den som blir døpt blir ført med hele sitt legeme under vann. Få uker etterpå fikk jeg se når vedkommende fikk det som blir kaldt for *Confirmation Following Baptism*, der to eller flere medlemmer av den melkisedekske orden gjennom håndspåleggelse velsigner vedkommende, og bekrefter han som et medlem av kirken (*Encyclopedia of Mormonism* 1992:129).

³⁵ Medlemmer av kirken omtaler tempelpraksis som “sacred”, ikke som “secret”.

³⁶ *Pearl of Great Price*. Joseph Smith history 1:17.

³⁷ *Pearl of Great Price*. Joseph Smith history 1:19.

vente på nærmere instruksjoner for hva han skulle gjøre.³⁸ Den 21. september 1823 skal han endelig ha fått dette svaret, de første retningslinjer for hvilken oppgave han hadde blitt utpekt til å ta fatt på. En engel som introduserte seg som Moroni skal ha kommet til han og begynt å instruere han i denne oppgaven som Den Himmelske Fader hadde valgt Joseph Smith til å gjennomføre. Moroni fortalte Smith at der var gjemt en bok skrevet på gullplater som ga en detaljert beskrivelse av historien til det folk som tidligere hadde vært bosatt på det amerikanske kontinent, og som også ga en forklaring for hvor dette folket stammet fra. Det skal ha blitt beskrevet for Joseph Smith hvor han kunne finne disse platene, men at det ville gå en periode før han ville få tillatelse til å ta fatt på arbeidet som lå fremfor han, å transkribere denne teksten. I 1827 skal Smith endelig ha fått platene og begynt på transkripsjonen av den delen som han var autorisert til å transkribere, da en ikke ubetydelig del av platene var forseglet. Ved hjelp av en seerstein, Urim og et verktøy, Thummin, som Smith skal ha funnet sammen med platene, skal han ha vært i stand til å ta fatt på transkripsjonen av teksten, som var skrevet på et språk som Smith kalte reformert egyptisk.³⁹ Dette arbeidet skal ha pågått på det viset at Smith oversatte teksten med å se gjennom seersteinen sin, mens hans assistent Oliver Cowdery skal ha fungert som notar. Det skal kun ha vært et fåtall vitner som fikk se disse platene, og da Smith og Cowdery var ferdig med arbeidet, ble de tatt fra dem.

The Book of Mormon Another Testament of Jesus Christ ble første gang publisert 26. mars 1830. Boken forteller om profeten Lehi og hans families migrasjon fra Israel, kort tid før det første tempelets fall, og til det amerikanske kontinent.⁴⁰ Her utviklet de seg til to stammer Nephitter og Lamanitter. Disse stammenes historie slik den blir fortalt i Mormons Bok er sterkt preget av konflikt og frafall fra Guds lover, og av profeter som kontinuerlig formaner folket til å følge Guds lov.⁴¹ Bokens høydepunkt finner en i delen som går under navnet Tredje Nephi, hvor man kan finne en beretning om Jesu virke på det amerikanske kontinent etter gjenoppstandelsen.⁴² Jesu forkynnelser til dette folket leder til en to hundre år lang gullalder, men denne

³⁸ *Encyclopedia of Mormonism* 1992:515-516.

³⁹ *Encyclopedia of Mormonism* 1992:1293 & 1499-1500.

⁴⁰ For en nærmere redegjørelse av hvem denne profeten er se *Encyclopedia of Mormonism* 1992:827-828.

⁴¹ *Encyclopedia of Mormonism* 1992:139-143.

⁴² *Encyclopedia of Mormonism* 1992:153-155.

perioden kulminerer i en krig som ender i et folkemord der Nephittene blir utryddet. Igjen var kun Lamanittene som hadde gått bort fra Guds lover og som var det folkeslag som på Joseph Smiths tid var kjent som indianere.⁴³

Joseph Smiths første åpenbaring, og de instruksjoner som han fikk, som ledet til publikasjonen av Mormons Bok er det primære fundamentet for Jesu Kristi Kirke av Siste Dagers Hellige, og det var med utgangspunkt i denne boken at Smith og Cowdery grunnla kirken. Den innehar derfor en essensiell posisjon i kirkens formative narrativ. Mormons Bok, samt King James-versjonen av Bibelen, som etter kirkens lære er sann i den grad den er korrekt videreformidlet,⁴⁴ er de av kirkens standardverk som i størst grad baserer seg på en kontinuitet av en protestantisk kulturarv. Kirkens to andre standardverk, *Doctrine and Covenants* og *The Pearl of Great Price*, baserer seg i stor grad på profetier som Joseph Smith skal ha hatt, og er den delen av kirkens kanon som danner grunnlag for den mer nyskapende, esoteriske delen av kirkens praksis. Terryl L. Givens presenterer i sin bok *By the Hand of Mormon: The American Scripture that Launched a New World Religion*, et perspektiv til *The Book of Mormon* som fungerer som retningsgivende for den som ønsker å forstå hvilken rolle dette verket har i dagens kirke. Foruten å være et sentralt element i kirkens misjon⁴⁵ og dens formative narrativ er den også med på å opprette et mytisk narrativ der en trekker linjer fra det gamle Israel til det nye lovede land, der Abrahams pakt med Gud i de siste dager skal fullføres.⁴⁶

Mens Joseph Smith og Oliver Cowdery bedrev sitt arbeid med å transkribere gullplatene, skal de ved en anledning ha stoppet opp for å be om råd og veiledning angående noe i platene som handlet om dåp og tilgivelse av synder. Svaret på bønnen skal ha vært at døperen Johannes manifesterte seg for dem, og ordinerte dem inn i den lavere presteordenen, den aaroniske orden.⁴⁷ Kort tid etter dette skal apostlene Peter, Jakob og Johannes ha manifestert seg for dem og innviet dem i det høyere

⁴³ *Encyclopedia of Mormonism* 1992:804-805.

⁴⁴ I den åttende *Article of Faith* er dette det primære tema, se *Pearl of Great Price: Articles of Faith*.

⁴⁵ Noe som misjonærer oppfordrer proselytter til å ta fatt på i sine innledende forsøk på å konvertere de, er å få de til å lese Mormons Bok, samt oppfordre dem til å be med et oppriktig hjerte om det de har lest er sant, gjør en dette blir en lovet at en før eller siden vil få et bekræftende svar. Den samme oppfordringen finner en også i forordet til Mormons Bok.

⁴⁶ Dette er et tema som er gjennomgående i Givens bok.

⁴⁷ *Encyclopedia of Mormonism* 1992:3-4.

presteskabet, den melkisedekske orden.⁴⁸ Det essensielle med disse to hendelsene i Jesu Kristi Kirkes lære er at det var her myndigheten til å forkynne Guds ord og utøve handlinger i hans navn skal ha blitt restaurert. “I have committed the keys to my kingdom, and a dispensation to the gospel for the last times; and for the fullness of times, in which I will gather together in one all things, both which are in heaven, and which are on the earth”.⁴⁹

Kirken som Joseph Smith og Oliver Cowdery stiftet den 6. april 1830, og som i dag er kjent som *The Church of Jesus Christ of Latter-day Saints*, betrakter seg som en gjenopprettelse og en restaurasjon av den kirke som apostlene under ledelse av Jesus hadde utgjort. Dette var først og fremst blitt gjort fordi det ikke lenger skal ha funnes noen kirke som hadde den nødvendige autoritet til å forvalte det ansvar som lå i det aaroniske og melkisedekske prestedømme. Alle andre trossamfunn hadde blitt en del av *The Great Apostasy*, et universelt forfall og frafall fra den ene sanne lære som Jesus hadde overført til sine apostler. Noe apostolisk suksessjon som det den katolske kirke hevder at den er basert på hadde ikke forekommet. Det var dermed blitt nødvendig, for at mennesker i de siste dager skulle være i stand til å motta frelse, at nøklene til å opprette kongedømmet, som innebærer en gjenopprettelse, en restaurasjon av denne sanne lære, igjen ble gitt til menneskene.⁵⁰ Kongedømmet som Joseph Smith skulle opprette var *The Kingdom of God*, en betegnelse som i kirkens formative år hadde både religiøse og politiske konnotasjoner, men som i dag kun referer til kirken som et åndelig teokrati og patriarki, ledet av presteskabet.⁵¹

En annen svært sentral hendelse som angikk restaurasjonen av Jesu Kristi Kirke og gjenopprettelsen av prestedømmets autoritet, skjedde i 1836, da kirkens første tempel, i Kirtland, skulle innvies. Profetene Moses, Elias og Elijah skal ha manifesterte seg for Smith og Cowdery og gitt dem autoriteten, nøklene, til å kunne samle Israel i de siste dager og gjøre alt klart for at Guds pakt med Abraham skulle bli fullført.⁵²

“Therefore, the keys to this dispensation are committed into your hands; and by this ye may know that the dreadful day of the Lord is near, even at the doors”.⁵³

⁴⁸ *Encyclopedia of Mormonism* 1992:885-886.

⁴⁹ *Doctrine and Covenants* 27:13.

⁵⁰ *Encyclopedia of Mormonism* 1992:56-58. Se Talmage 1978.

⁵¹ McConkie 1979:415. & *Encyclopedia of Mormonism* 1992:790.

⁵² *Doctrine and Covenants*: seksjon 109 & 110.

⁵³ *Doctrine and Covenants* 110:16.

Denne samlingen av Israel, eller som Joseph Smith uttrykker det i den del av *The Perle of Great Price*, som er kjent som *The Articles of Faith*,⁵⁴ “the literal gathering of Israel and the restoration of the Ten Tribes”,⁵⁵ innebærer i følge kirkens lære tre ting. Det er (1) en samling av de personer som lar seg omvende til Jesu Kristi Kirke av Siste Dagers Hellige, (2) opprettelsen av menigheter, et Zion, der kirkens medlemmer kan samles og (3) at Jakobs tolv sønner, deriblant de ti forsvunne jødiske stammer, vil samles i det land som de har blitt lovet å arve.⁵⁶ Begrepet Israel slik det her blir brukt innebærer alle mennesker som aksepterer Joseph Smith som en sann profet og lar seg døpe inn i kirken. Den pakt som skal oppfylles for de siste dager, er den pakten som Den Himmelske Fader først inngikk med Adam og så Abraham og hans etterkommere, men spredningen av denne slekten er så omfattende at det israelske folk, de som er berettiget til å ta del i pakten, er spredd utover hele jorden og er å finne i alle nasjoner og folkeslag.⁵⁷ Det lovede land er det sted der alle folkeslag og nasjoner i de siste dager skal samles for å bygge Zion.

Et premillennarisk element som var fremtredende i kirkens tidlige, formative periode, knytter seg til læren om at den dagen Jesus skal komme tilbake for å etablere Det Millenariske rike, vil verdige, avdøde medlemmer av kirken bli reist opp, slik at de vil kunne stige opp til himmelen og motta sin fortjente grad av himmelsk ære. Jesus vil være den ubestridte hersker over Det Millenariske rike, og riket vil være et Utopia der *The Kingdom of God*, Jesu Kirke, både vil være et åndelig, men også et politisk teokrati. I denne perioden vil verden være uten ondskap, men når perioden er over, vil Satan igjen være fri til å lede mennesker vekk fra Gud en siste gang. Så vil en andre oppreisning av de døde finne sted, der alle mennesker som ikke var kvalifiserte til å ta del i den første oppresning, skal dømmes og plasseres i den himmelen, og få tildelt den graden av himmelsk ære og herlighet som den enkelte har gjort seg fortjent til.⁵⁸

⁵⁴ James E. Talmage presenterer i boken *A Study of the Articles of Faith: Being a Consideration of the Principal Doctrines of The Church of Jesus Christ of Latter-day Saints* en omfattende gjennomgang av disse trosartikler, sett i lys av kirkens lære.

⁵⁵ *Pearl of Great Price*. Articles of Faith. 6.

⁵⁶ *Encyclopedia of Mormonism* 1992:710.

⁵⁷ McConkie 1979:305-307.

⁵⁸ Under overskriften *Signs of the Times*, presenterer McConkie en detaljert gjennomgang av de hendelsene som kirken gjennom profeti har fått vite at skal skje i de siste dager, fra restaurasjonen til den endelige opprettelsen av Det Millenariske Riket (McConkie 1979:715-734).

Svært få mennesker vil dømmes til fortapelse og være en av *The Sons of Perdition*. For å gjøre dette må en, i visshet av hva som er sannhet, ha benektet Den Hellige Ånd, og ha gjort åpent opprør mot Gud.⁵⁹ De fleste mennesker vil ende i *The Telestial Kingdom*, som er den laveste av de himmelske riker.⁶⁰ Over dette vil en finne de som har gjort seg kvalifisert til *The Terrestrial Kingdom*, her vil ærbare mennesker som ikke mottok det restaurerte evangelium i det jordiske livet komme, samt Siste Dagers Hellige med et heller lunkent forhold til kirken.⁶¹ Over dette finner en den høyeste himmel, der Den Himmelske Fader holder til, *The Celestial Kingdom*.⁶² Her kommer de som var dedikerte medlemmer av Jesu Kristi Kirke av Siste Dagers Hellige, praktiserte prinsippene og opprettholdt pakten som de gjennom dåpen og tempelritualer hadde inngått med Den Himmelske Fader, eller de som tempelritualet *Baptism for the dead* er blitt utført for, de som ikke fikk muligheten til å bli en del av kirken i det jordiske livet, men som valgte å motta kirkens lære i ånde verdenen, den midlertidige tilstanden mellom det jordiske livet og det kommende livet i en av himlene.⁶³ *The Celestial Kingdom* gir også en annen mulighet for medlemmer av kirken som har praktisert de rette tempelritualer og inngått i et *celestial marriage*, det å forsegles i ekteskap for evig tid, *exaltation*.

Teologen og apostelen James E. Talmage presenterer en interessant spekulasjon i sin bok *A Study of the Articles of Faith: Being a Consideration of the Principal Doctrines of The Church of Jesus Christ of Latter-day Saints*, som ikke er en del av kirkens fastlagte doktrine, men som henspiller til et prinsipp som er sentralt i kirkens lære, at det potensielt vil eksistere muligheter for å utvikle seg fra himmel til himmel etter at en har blitt dømt og fått utdelt sin grad av himmelsk ære, fordi et av prinsippene som styrer evigheten er at en ikke er evig bunden til en tilstand, men at en etter alt å dømme vil ha muligheter for å kunne strebe etter en gradvis utvikling, som vil kunne lede fra en grad av himmelsk ære til en annen.⁶⁴ Prinsippet som styrer en slik mulig utvikling både på et høyt og et lavt himmelsk nivå, og som er en av kirkens

⁵⁹ En slik handling omtales som *The Unpardonable Sin*, å benekte sannheten i lys av viten (*Encyclopedia of Mormonism* 1992:1499).

⁶⁰ *Encyclopedia of Mormonism* 1992:1443.

⁶¹ *Encyclopedia of Mormonism* 1992:1470.

⁶² *Encyclopedia of Mormonism* 1992:259-260.

⁶³ *Encyclopedia of Mormonism* 1992:95-97.

⁶⁴ Talmage 1984:371.

doktrinære prinsipper, er det en kaller *eternal progression*.⁶⁵

The Plan of Salvation

“God himself was once as we are now, and is an exalted man, and sits enthroned in yonder heavens! That is the great secret”.⁶⁶ Disse ordene som er hentet fra en preken som Joseph Smith i april 1844, holdt under gravferden til en King Follett er i dag en del av den tekst som går under navnet *The King Follett Discourse*. Denne preken blir betraktet av De Siste Dagers Hellige som kanskje den fremste preken som et menneske noen gang har holdt. Den er ikke en del av kirkens standardverk men blir betraktet som en av høydepunktene i profeten Joseph Smiths virke.⁶⁷ I denne preken, som Smith holdt få uker før sin død, redegjorde han for en del elementer som har blitt essensielle i kirkens lære og som på mange vis er med på å definere kirkens kosmogoni, og den er elementær for å forstå det esoteriske aspektet av kirkens lære.

For å fullt ut forstå implikasjonene av det Joseph Smith redegjorde for her så er det tre stadier i utviklingen av skapelsen og mennesket som en må ha en viss forståelse for: *Pre-existence*, *The Plan of Salvation* og *Eternal Progression*. Som en kan forså utav *The King Follett Discourse*, er ikke De Siste Dagers Helliges Gud en guddommelig skikkelse som alltid har vært en Gud, men et menneske som har lært en rekke prinsipper som han har fulgt og som har gjort det mulig for han å oppnå en opphøyet posisjon som guddom. Han har gjennomgått en utvikling og er på mange vis fortsatt i ferd med å gjennomgå en evig utvikling som alle mennesker har potensial til å kunne gjennomføre, en utvikling som leder til guddommelighet, apoteose.

Joseph Smith forkastet treenighetslæren. Den Himmelske Fader som identifiseres som Elohim var en skapning med en egen kropp av kjøtt og blod, likeså var den fremste av faderens sønner Jesus. Den Hellige Ånd, som forstås som den som vitner om, eller formidleren til mennesket om, Faderen og Sønnens intensjoner,⁶⁸ hadde ingen materiell kropp, men var en åndeskapning som sammen med Faderen og

⁶⁵ *Encyclopedia of Mormonism* 1992:465-466.

⁶⁶ Det finnes forskjellige transkriberte versjoner av denne preken, den jeg her har sitert er den som *Encyclopedia of Mormonism* (s.549) opererer med, men på Brigham Young University's nettsider kan en finne en litt annen versjon “God himself, who sits enthroned in yonder heaven, is a man like one of you. That is the great secret” (Smith 1844).

⁶⁷ *Encyclopedia of Mormonism* 1992:791, & McConkie 1979:421.

⁶⁸ *Encyclopedia of Mormonism* 1992:649-651.

Sønnen tok del i og fulgte de samme prinsipper for guddommelighet.⁶⁹ Et av disse prinsippene er at Gud ikke skaper materie eller sjeler, men organiserer materie og avler kropper som sjeler med guddommelig potensial kan ta i bruk. Som Harold Bloom vektlegger i sin bok *The American Religion: The Emergence of the Post-Christian Nation*, så ligger det et klart gnostisk element i denne læren. Menneskets sjel er eldre enn skapelsen og har det samme opphav som Gud. Det Jesu Kristi Kirke av Siste Dagers Helliges Gud streber mot, er at mennesket skal kunne vekkes til å erkjenne at det har et guddommelig potensial, og at dette potensial kan realiseres gjennom å følge de prinsipper som Den Himmelske Fader i sin tid fulgte for å bli en guddom.⁷⁰ En kan si at på et nivå, i følge denne lære, så er den eneste forskjellen mellom Gud og mennesket at Gud har tilbakelagt en evighet av utvikling, en utvikling som guddommen har tilrettelagt en plan for, slik at mennesket som ikke har kommet så langt i sin utvikling enklest mulig vil kunne strebe mot apoteose. Det er tilrettelagt for den enkleste og mest effektive metode for å oppnå dette i *The Plan of Salvation*.⁷¹

I menneskets preeksistens – i følge denne doktrine – avlet Den Himmelske Fader åndekropper som sjeler kunne ta bolig i. Dette fant sted i *The Celestial Heaven*,⁷² der alle mennesker, før de tok jordiske kropper levde og lærte å kjenne og praktisere Den Himmelske Faders prinsipper og retningslinjer for hvordan hans barn skulle kunne bli guddommelige.⁷³

En gang før jorden ble skapt, skal Den Himmelske Fader og de fremste av hans barn ha samlet seg i et råd for å finne ut om hvordan de sjelene, som på dette tidspunkt levde i perfekte kropper og uten noen slags form for ondskap mellom seg, skulle kunne lære å velge mellom hva som var rett og galt overfor de guddommelige lover og prinsipper som en måtte følge for å oppnå apoteose. I dette rådet ble det presentert to forslag; et kom fra en mektig åndeskaping kjent som Lucifer, som la frem et forslag om at mennesket skulle gå igjennom et jordiske liv der det av tvang ikke kunne velge

⁶⁹ *Encyclopedia of Mormonism* 1992:548.

⁷⁰ Dette gnostiske elementet er en essensiell del av det Bloom betegner som “the American religion”, hvis sentrale element er at mennesket må våkne og erkjenne sin egen guddommelige gnist, guden i en selv.

⁷¹ *Encyclopedia of Mormonism* 1992:549-550.

⁷² *Celestial Heaven* og *Celestial Kingdom* slik som det her blir brukt refererer til det samme sted, den himmel der Den Himmelske Fader holder til. *Celestial Heaven* refererer direkte til lokaliteten, mens *Celestial Kingdom* refererer til den regjerende myndighet i denne himmel.

⁷³ Denne tilstanden omtales som *The First Estate* (*Encyclopedia of Mormonism* 1992:511-512).

galt og feile overfor Guds lover, alle skulle bli frelst og komme tilbake til Faderen, men prinsippene for dette åpnet ikke opp for at åndebarna skulle kunne oppnå apoteose, æren for dette skulle tilfalle Lucifer. Et annet forslag som originalt skal ha kommet fra Den Himmelske Fader, var at mennesket skulle lære forskjellen på rett og galt gjennom prøving og feiling, for kun gjennom å erfare hva som var galt kunne en lære hva som var rett overfor de guddommelige prinsippene. Men for at denne planen skulle kunne fungere, var det nødvendig å ha en sydebukk, en som kunne ta på seg alle de overskridelser som disse åndebarna ville kunne gjøre i sin jordisk tilstand. Denne planen ville ikke sikre at alle åndebarna ville bli frelst eller kunne oppnå guddomlighet, for enkelte ville ikke klare å utvikle seg mot å bli guddommer, og andre ville gjøre opprør mot Gud. Men det som denne planen åpnet for, var at i alle fall de som aksepterte sydebukken som sin frelser, og lovet å lære å kjenne og følge prinsippene som ledet til guddommelighet, ville ha et uendelig potensial.

Den som sa seg villig til å være sydebukk var den aller mektigste av Faderens åndebarn, Jesus, som i Jesu Kristi Kirke av Siste Dagers Helliges lære ikke bare identifiseres som den Jesus som en finner i Det Nye Testamentet, men som også er guddommen Jahve som en finner i Det Gamle Testamentet. Jesus sa seg villig til å ta på seg ansvaret for at Faderens åndebarn skulle kunne lære hva som var rett og galt, og han organiserte skapelsen for at Faderens plan skulle kunne settes i verk.⁷⁴ Lucifer skal sammen med en tredjedel av åndebarna ha gjort opprør mot denne planen, og en krig skal ha brutt løs i himmelen. Lucifer og hans tilhengere mistet da sine opphøyde stillinger og falt og ble det opposisjonelle prinsipp, Satan og hans sønner.⁷⁵

Som et ledd i *The Plan of Salvation* måtte mennesket bli dødelig, noe som innebar muligheten til å avle kropper som sjelene som hadde tilhold i preeksistensen kunne ta bolig i. For at dette skulle skje, måtte det første menneske, Adam og hans kone Eva falle. I den første jordiske, paradisiske tilstand hadde mennesket vært udødelig, men fallet fra denne tilstand gjorde det mulig for mennesket å kjenne forskjellen mellom

⁷⁴ James E. Talmage tar i boken *Jesus The Christ: A Study of the Messiah and His Mission according to Holy Scriptures both Ancient and Modern* og legger frem en omfattende presentasjon av Jesu Kristi Kirke av Siste Dagers Helliges lære om Jesu virke. Fra preeksistensen, organiseringen av skapelsen, de beretninger en finner i både Det Nye og Det Gamle Testament, hans tilstedeværelse i *The Book of Mormon*, samt hans rolle i restaurasjonen for de siste dager. Talmage trekker også linjene helt frem til Det Millenariske Rike, og legger frem hvilken rolle og funksjon dette har for den overordnede *Plan of Salvation*.

⁷⁵ *Encyclopedia of Mormonism* 1992:328-329 & McConkie 1979:164 & Talmage 1977:7.

godt og ondt, det åpnet veien for at mennesket kunne bruke sin frie vilje.⁷⁶ I dette ligger en forkastelse av konseptet om arvesynd, mennesket måtte falle for å fullt ut bli menneskelig, og dette var del av Den Himmelske Faders plan.⁷⁷ Mennesket skulle på et eller annet tidspunkt feile i forholdt til Guds lov, men dette var ikke en tilstand som mennesket blir født i, for alle mennesker er etter kirkens lære uten synd inntil de når en alderen av åtte år. Ved denne alderen er mennesket ved *the age of accountability*.⁷⁸

Det finnes også en idé om at Joseph Smith i sin preeksistens var en av de opphøyde sjelene som var med og assisterte Jesus med å organisere skapelsen, for han hadde fått tildelt en svært viktig oppgave angående det å fullføre *The Plan of Salvation*, å restaurere Jesu Kirke slik at alle prinsippene for hvordan en kunne lære å oppnå frelse, men også *exaltation* og *eternal progression* igjen ble kjent for mennesket. Dette innebærer først og fremst å erkjenne Jesus som sin frelser, bli døpt inn i hans kirke, følge kirkens retningslinjer og lover, kvalifisere seg til å bli verdig for tempelet, og der kunne forsegles i et evig ekteskap, *Celestial Marriage*.⁷⁹

Celestial Marriage er kanskje det viktigste element i kirkens tempelpraksis. Der forsegles et kvalifisert og verdig medlem av den melkisedekske orden seg til den kvinne han skal stifte familie med, en evig institusjon mennesket ført og fremst skal opprette i løpet av det jordiske livet.⁸⁰ Et element i denne forsegling er at mannen får vite hvilket hemmelig navn han skal rope når han skal kalle etter sin kvinnen når han har kommet til *The Celestial Heaven*. Sammen skal de i dette himmelske rike avle kropper som sjeler skal kunne ta bolig i, sjeler som skal gjennom sin periode i preeksistensen før de har gjort seg kvalifisert til å ta en dødelig kropp og leve et jordiske liv. Denne tilstanden i det himmelske rike, der en avler åndebarn, er et aspekt av den tilstanden som går under betegnelsen *exaltation*, en opphøyelse av familien, der mann, kone og de barna som har gjort seg fortjent til å komme inn i *The Celestial*

⁷⁶ Etter menneskets fall skal Adam etter kirkens lære ha bosatt seg i *Adam-Ondi-Ahman* som i dag er kjent som Spring Hill, Daviess County Missouri (*Encyclopedia of Mormonism* 1992:19-20 & McConkie 1979:19-21).

⁷⁷ Menneskets dødelige tilstand omtales ofte som *The Second Estate*, der en kan inngå i et *celestial marriage* og avle kropper som åndebarn kan ta bolig i (*Encyclopedia of Mormonism* 1992:1290).

⁷⁸ *Encyclopedia of Mormonism* 1992:13.

⁷⁹ Jeg bruker her den samme termen som McConkie (1979:117-118) tar i bruk. *Encyclopedia of Mormonism* (1992:857-859) omtaler det samme fenomenet som *Eternal Marriage*.

⁸⁰ Det skal også være mulig å gjennomføre *celestial marriage for the dead*, da er kvalifiserte medlemmer stedfortredende for døde mennesker som i sin jordiske tilstand ikke fikk mulighet til å inngå i et *celestial marriage*, men vil i ånde verdenen kunne ha valget til å bli en del av et slikt ekteskap (*Encyclopedia of Mormonism* 1992:859).

Kingdom sammen skal regjere som guder. Sammen skal de, ideelt sett som en familie, lære å praktisere prinsippene for *eternal progression*, og som en kollektiv enhet delta i en evig utvikling mot guddommelighet, *exaltation*.⁸¹ Der vil de i sin ultimate tilstand kunne ha mulighet til å organisere planeter der de åndebarna som de avler vil kunne gjennomgå en tilsvarende prosess som det mennesket – i følge kirkens lære – gjennom *The Plan of Salvation* i dag er i ferd med å gjennomgå. For å kunne oppnå denne ultimate frelse er det sentralt å kunne ta del i tempelpraksis, der mannen og hans kvinne ikke bare er forseglet i ekteskap, men også har blitt forseglet til sine barn. Dette kan også gjøres uavhengig av om det er biologiske barn, adopterte eller stebarn.⁸²

Prinsippet om *celestial marriage* som en premiss for *exaltation* var i kirkens tidlige historie tilknyttet kirkens legitimering av en polygam praksis, et element som etter hvert fremstod som svært kontroversielt. For at en skulle kunne avle flest mulig barn, både i det jordiske livet, men også i *The Celestial Kingdom*, ble det av essensiell betydning at kvinner som kunne få barn var forseglet til kvalifiserte menn som tok del i den melkisedekske orden. Dette var basert på en profeti som Joseph Smith skal ha fått, som var en del av restaurasjon av alle guddommelige prinsipper for de siste dager, og som refererte til en restaurasjon av de prinsipper angående polygami som Abraham og hans sønner hadde praktisert.

And again, as pertaining to the laws of the – priesthood – if any man espouse a virgin, desires to espouse another, and the first give her consent, and if he espouse the second, and they are virgins [...]. And if he have ten virgins given unto him by this law, he cannot commit adultery, for they belong to him, and they are given unto him; therefore is he justified [...] for they are given unto him to multiply and replenish the earth, according to my commandments, and to fulfil the promise which was given by my father before the foundation of the world, and to the exaltation in the eternal world, that they may bear the souls of man; for herein is the work of my Father continued, that he may be glorified.⁸³

Den 29 august 1852 formidlet apostelen Orson Pratt,⁸⁴ under ordre av kirkens andre

⁸¹ *Encyclopedia of Mormonism* 1992:479.

⁸² *Encyclopedia of Mormonism* 1992:1288-1290 se også McConkie 1979:117-118.

⁸³ *Doctrine and Covenants* 132:61-63.

⁸⁴ *Encyclopedia of Mormonism* 1992:1114-1115.

profet, Brigham Young⁸⁵ dette prinsippet. Orson Pratt som var bror til en av de andre sentrale apostlene i kirkens tidlige historie, Parley P. Pratt,⁸⁶ hadde først blitt ekskommunisert da han tok avstand fra denne praksisen da han først ble introdusert for den, men da han senere ble døpt inn i kirken igjen, gjorde han seg til en av de fremste talsmenn for dette prinsippet.⁸⁷ Praksisen skapte sterke antipatier mot kirken hos individer som hadde et eksternt perspektiv til den, og ledet i løpet av 1870-80 årene til en regelrett forfølgelse av kirkens medlemmer av de føderale amerikanske myndigheter. I 1890 publiserte kirkens president⁸⁸ Wilford Woodruff den kunngjøring som etter hvert førte til at denne praksis opphørte, og som i dag er kjent som *The Manifesto*.⁸⁹

I våre dager, da dette aspektet av *celestial marriage* har opphørt og i dag kun praktiseres av grupper som karakteriseres som fundamentalistiske Siste Dagers Hellige,⁹⁰ er det andre elementer av tempelpraksisen som har fremtrådt som essensielle. Et av disse er de ritualer som omhandler introduksjonen inn i tempelet. For å kunne ta del i tempelpraksisen må individet oppfylle en rekke kriterier for å gjøre seg kvalifisert, dette innebærer blant annet at en oppfyller alle de sosiale forpliktelser som kirken pålegger individet. Deriblant å ikke ha utenomekteskapelige seksuelle relasjoner, betale tiende og opprettholde kirkens diettforskrifter, *The Word of Wisdom*, som innebærer å avstå fra å drikke alkohol, kaffe og te,⁹¹ samt nyte noen form for tobakk.⁹² Har man de rette kvalifikasjoner, kan en gjennomgå opptaksritualene i tempelet, *endowment*-seremoniene.⁹³ Er man først initiert i tempelet, kan man være med å utføre dåp for de døde, *Baptism for the Dead*. Dette er

⁸⁵ *Encyclopedia of Mormonism* 1992:1601-1611.

⁸⁶ *Encyclopedia of Mormonism* 1992:1116-1117.

⁸⁷ *Encyclopedia of Mormonism* 1992:1114-1115.

⁸⁸ Det finnes ingen klar distinksjon mellom når en skal omtale kirkens overhode som president eller profet, da det å være profet er en integrert del av det å være kirkens president (*Encyclopedia of Mormonism* 1992:1126-1128).

⁸⁹ *Encyclopedia of Mormonism* 1992:852-853.

⁹⁰ I John Krakauers kontroversielle bestselger fra 2003, *Under the Banner of Heaven: A Story of Violent Faith*, kan en lese om en gruppe fundamentalistiske Siste Dagers Hellige og deres perspektiv på sentrale aspekter ved kirkens doktriner, som polygami, men også *blood atonement*, læren om at det finnes synder som er av en slik art at Jesu offer ikke gjelder for vedkommende, og at han eller hun må ofre sitt eget blod for å frelses (McConkie 1979:92-93). Krakauers bok er svært preget av et populistisk og sekulært perspektiv til kirken, og er ikke et anbefalt sted å begynne et studie av den.

⁹¹ I uformelle sosiale sammenkomster av kirkens medlemmer er det svært ofte kakao eller en varm sjokolade drikk som serveres.

⁹² *Doctrine and Covenants* 89. Se også *Encyclopedia of Mormonism* 1992:1584-1585.

⁹³ *Encyclopedia of Mormonism* 1992:454-456.

en praksis der en stiller seg selv som en stedfortreder for personer som i sitt jordiske liv ikke hadde mulighet til å motta Jesu Kristi Kirke av Siste Dagers Helliges lære, og hvor man gir de døde et valg om å enten bli en del av kirken eller avstå fra det.

Kirkens medlemmers store interesse for slektsgranskning stammer hovedsakelig fra denne praksisen. En ønsker å vite hvem alle ens slektninger er, slik at de også kan bli medlemmer av kirken, på tross av at de ikke lenger lever sine jordiske liv, men ifølge kirkens lære oppholder seg i en midlertidig tilstand i ånde verdenen der de venter på dommens dag.⁹⁴

En måte å betrakte denne praksis på er at en forsøker å overvinne det som forstås som en midlertidig tilstand, døden, og frelse alle av sine forfedre slik at en kan møte dem i *The Celestial Kingdom*, og at en i høyest mulig grad ønsker at ikke bare ens nærmeste familie, men hele slekten skal kunne ta del i det himmelske rike og utgjøre en slekt av individer som sammen skal kunne være på vei til å utvikle seg mot guddommelighet. Men før en kan ta del i de mer esoteriske aspekter av kirken som praktiseres i tempelet, må en først la kirken bli en del av sitt hverdagslige liv.

Authority

I 1835 organisert Joseph Smith det første *Quorum of the Twelve Apostles*. Dette organet som etter hvert har utviklet seg til å bli det nest høyeste i kirken, er basert på en idealisering av hvordan urkirken fungerte under Jesu ledelse.⁹⁵ På det øverste nivået hadde man profeten, han som bokstavlig talt var Guds talerør og representant på jorden. Rollen som profet er i dag blitt institusjonalisert i Jesu Kristi Kirke av Siste Dagers Hellige. Den som for tiden har dette vervet er en Thomas S. Monson.⁹⁶ Hans fulle formelle tittel under vervet som profet er *Prophet Seer and Revelator*.⁹⁷ Dette vervet innebærer blant annet autoriteten til å kunne utgi profetier og være Jesu midlertidige stedfortreder på jorden, noe som etter kirkens lære innebærer at Monson under veiledning av Den Hellige Ånd utsier de profetiske åpenbaringer som Jesus og Den Himmelske Fader mener er nødvendige for sine barn til en hver tid. Men kirkens overhode er ikke den eneste i kirken som kan motta åpenbaring, det finnes også en

⁹⁴ *Encyclopedia of Mormonism* 1992:1408-1409.

⁹⁵ *Encyclopedia of Mormonism* 1992:1185-1189.

⁹⁶ Newsroom. *Thomas S. Monson Named 16th Church President*.

⁹⁷ *Encyclopedia of Mormonism* 1992:1170.

tanke om at åpenbaring er noe som de enkelte individer som er kvalifisert og verdig til det kan motta, men en slik profeti gjelder kun som en retningsgiver i livet til det enkelte menneske.⁹⁸ De profetier som lederen for kirken en sjelden gang utgir gjelder for hele kirken, og blir først lagt frem for *The Quorum of Twelve* før det blir presentert på en av de to årlige generalkonferanser av kirkens ledere, der det blir det enkelte individs stemme som avgjør om kirken som en kollektiv enhet skal akseptere den fremlagte profetien eller ikke.⁹⁹

Dagens profet Thomas S. Monson er omgitt av to rådgivere, som er de to med lengst ansiennitet fra *The Quorum of Twelve*, og sammen utgjør de *The First Presidency*.¹⁰⁰ Når den tiden kommer at den som er profet dør, vil den med mest ansiennitet fra *The Quorum of Twelve* innsettes som den nye profeten. En av de kanskje viktigste oppgaver som *The First Presidency* og *The Quorum of Twelve* har, er å organisere hierarkiet av individer som blir gitt nøklene, myndigheten, til å forvalte presteskapets autoritet både på et nasjonalt, et regionalt og et lokalt nivå. Under *The Quorum of Twelve* finner en *The First Council of the Seventy*, som består av lederne av *The Quorum of Seventy*, som er et organ som høyt kvalifiserte medlemmer av den melkisedekske orden blir kalt til av *The First Presidency* og *The Quorum of Twelve*.¹⁰¹ Disse tre høyeste organene kalles for kirkens *General Authorities*.¹⁰² Når det kommer til forvaltning av den autoriteten disse organene innehar, er det i all hovedsak snakk om religiøs og ikke direkte politisk makt.

Kirken lærer at *The Kingdom of God* slik det i dag eksisterer, er et religiøst kongedømme ledet av profeten, og *The General Authorities*. De opprettholder en nøytral partipolitisk profil. Dette betyr ikke at disse organene tar avstand fra å påvirke kirkens medlemmer politisk, noe som i all hovedsak gjelder hvilken stilling kirken tar til den enkelte sak. Kirkens ledere oppfordrer sine medlemmer til å bli aktive og ansvarlige borgere, noe som innebærer at de setter seg inn i, og deltar i, de politiske prosessene.¹⁰³ En del av kirkens nøytrale profil er at den ikke gir sin støtte til noen

⁹⁸ *Encyclopedia of Mormonism* 1992:1225-1227.

⁹⁹ *Encyclopedia of Mormonism* 1992:307-308.

¹⁰⁰ *Encyclopedia of Mormonism* 1992:512-513.

¹⁰¹ *Encyclopedia of Mormonism* 1992:1300-1305.

¹⁰² *Encyclopedia of Mormonism* 1992:538-540.

¹⁰³ *Encyclopedia of Mormonism* 1992:1103-1105 & 281-282 & 285-286, Se også *Doctrine and Covenants*: seksjon 134.

politiker, selv om dette skulle være en politiker som er en del av *The General Authorities*. Det som kirken derimot gjør er å: “Reserve the right as an institution to address, in a nonpartisan way issues that it believes have significant community or moral consequences or that directly affect the interests of the Church”.¹⁰⁴

De siste årene har det især vært en sak som *The General Authorities* har engasjert seg i, å innføre et tillegg til den amerikanske grunnloven der en definerer ekteskap som en sosial institusjon som kun kan eksistere mellom en mann og en kvinne. I november 2008, etter det nasjonale amerikanske valget ble dette især fremtredende i California, hvor kirken og dens medlemmer ble fremstilt som en avgjørende drivkraft for at lovforslaget *Proposition-8* fikk gjennomslag. Et lovforslag som endret delstatsgrunnloven slik at ekteskap mellom mennesker av samme kjønn ikke bare ble forbudt, men også gjør at inngåtte ekteskap mellom personer av samme kjønn blir erklært ugyldig.¹⁰⁵ I 2004 utga *The First Presidency* en kunngjøring der de redegjorde for sitt standpunkt i dette spørsmålet:

As a doctrinal principle, based on scripture, we affirm that marriage between a man and a woman is essential to the Creator’s plan for the eternal destiny of His children. The powers of procreation are to be exercised only between a man and a woman lawfully wedded as husband and wife. Any other sexual relations including between persons of the same gender, undermine the divinely created institution of the family. The Church accordingly favors measures that define marriage as the union of a man and a woman.¹⁰⁶

Familien som sosial institusjon er for kirken en så essensiell del av den religiøse praksis at det å innføre en lovhjemmel som kan oppfattes som et brudd med en tradisjonell heteronormativ familiestruktur, i sin ultimate konsekvens kan betraktes som en trussel mot selve *The Plan of Salvation*, ettersom det kun er gjennom forsegling i et *celestial marriage* at mennesket kan strebe mot å nå den høyeste form for frelse, *exaltation*, og kun gjennom å avle kropper som sjeler som lever i preeksistensen kan ta bolig i, vil de være i stand til å lære å utøve sin frie vilje gjennom prøving og feiling, og lære hva som er rett og galt overfor Den Himmelske Faders prinsipper.

¹⁰⁴ Newsroom. *Political Neutrality*.

¹⁰⁵ Proposition-8. *Prop-8*. se også Wikipedias artikkel om denne saken for mer informasjon.

¹⁰⁶ First Presidency. *Statement on Same-Gender Marriage*.

I Jesu Kristi Kirke av Siste Dagers Hellige er det kun medlemmer av *The First Presidency* og *The Quorum of Twelve* som ved sitt verv skal være fulltidsansatte som religiøse ledere. Alle andre nivåer innad i presteskapet er besett av menn, og altså ikke kvinner, som har blitt kalt til å ta på seg verv som de enkelte er blitt funnet verdig til å inneha. Disse kallene får en ingen økonomisk kompensasjon for. Den som utgir kallet, er den som sitter som nærmeste overordnet i kirkens hierarki.¹⁰⁷ Blir en kalt til å være en av *The Seventy*, har en høyst sannsynlig allerede hatt en del krevende verv på lokale eller regionale nivåer. En kan ha vært biskopen over en menighet, *Ward*, eller en kan ha hatt vervet som en regional leder, en *Stake President*. Lenger nedover i hierarkiet kan en finne en rekke kall som er med å forme den lokale *Ward*, der kirkens medlemmer samles på søndager for å avholde sine *sacrament meetings*.^{108 109}

Det viktigste som skjer på et *sacrament meeting* er nattverden, den velsignes og så sendes den rundt i rommet, og utdeles som oftest av medlemmer av den aaroniske orden,¹¹⁰ og består av brød og vann. Funksjonen av nattverden er at den skal fornye pakten som individet har gjort med Gud gjennom å ha latt seg døpe inn i kirken.¹¹¹ Lokalene som De Siste Dagers Hellige bruker til sine *sacrament meetings* har helst ett eller to store forsamlingsrom og en rekke mindre rom i umiddelbar nærhet, og alle disse rommene er preget av et fravær av kors eller ikonografiske motiver.¹¹² Det ene store rommet er det stedet der sakramentet utgis, det andre er et sted der presteskapet kan møtes, kirkens kvinneforening, *Relief Society*,¹¹³ kan avholde møter, eller begge kjønnene kan samles i en søndagskole der en studerer kirkens standardverk.¹¹⁴ I de

¹⁰⁷ *Encyclopedia of Mormonism* 1992:248-250.

¹⁰⁸ En del av både *sacrament meetings* og *testimony meetings* er at en ber en bønn der en blant annet bekrefter at *The First Presidency* innehar autoriteten til å være Jesu representanter på jorden. I perioden mellom en presidents/profets død til den neste blir innsatt, er det *The Quorum of the Twelve Apostles* som i en kort periode er kirkens overhode (*Encyclopedia of Mormonism* 1992:512-513). Da Gordon B. Hinckley i januar 2008 døde, fikk jeg være vitne til overgangen fra å bekrefte Hinckley som profet, den ene uken der *The Quorum of Twelve* ble bekreftet som overhodet, til den første uken der Thomas S. Monson fikk sin offentlige bekreftelse som profet.

¹⁰⁹ *Encyclopedia of Mormonism* 1992:1245-1247.

¹¹⁰ Eneste unntaket fra dette som jeg har vært vitne til er da jeg deltok på et *sacrament meeting* som ble holdt i Jesu Kristi Kirkes lokaler ved Fantoft i Bergen, der var det medlemmer av den melkisedekske orden som delte ut sakramentet.

¹¹¹ *Encyclopedia of Mormonism* 1992:332 & 1243-1245.

¹¹² Korset er et nærmest fraværende motiv i kirkens lære, en mulig forklaring på dette er at kirken lærer at det sted der Jesu tok på seg verdens synder var i Gethsemane-hagen, som en selvstendig og villet handling (Talmage 1977:613 se også *Encyclopedia of Mormonism* 1992:542-543).

¹¹³ *Encyclopedia of Mormonism* 1992:1199-1206.

¹¹⁴ Ofte diskuteres en leksjon som har blitt gjort klart i manualen *Teachings of Presidents of the*

mindre rommene avholdes ofte en *Investigator Class*, undervisning i kirkens lære for personer som ikke er medlemmer, eller som er nye medlemmer. En har også møter der personer av forskjellig rang, og autoritet samles for å diskutere og planlegge aktiviteter.

En gang i måneden avholdes *Testimony Meetings*.¹¹⁵ Før en deltar på disse, faster man i et døgn, så samles man i den lokale kirken, og de som føler at Den Hellige Ånd kaller dem går opp på kirkens prekestol og fremlegger sitt personlige vitnemål om hvordan de ble en del av kirken, hva kirken betyr for de personlig, og at de vet at kirken er den ene sanne kirke. Å gi et personlig vitnemål om at en vet at Joseph Smith var en profet og at kirken er sann, er på mange vis et svært viktig element i individets personlige religiøsitet, og ethvert medlem av kirken er forventet å kunne fremlegge en slik muntlig, personlig og ofte svært intim presentasjon av sin tro.¹¹⁶

Et annet element av den praksisen som utøves på dette mer sosiale, ikke-esoteriske nivået av kirken, er *Home Teaching*. Alle kirkens medlemmer kan forvente at en på et tidspunkt i løpet av måneden vil få besøk av to medlemmer av kirken, svært ofte en som innehar det melkisedekske prestedømmet, og hans kone, eller en som innehar det aaroniske prestedømmet.^{117 118} Da diskuterer de en leksjon, ofte omhandlende et skriftsted i et av standardverkene, som er gjort klar i kirkens månedlige magasin, *Ensign*.¹¹⁹ En snakker om hvordan det for tiden står til med den som en besøker, og om det er noe en kan hjelpe han eller henne med. Dette kan være alt i fra å mobilisere andre kirkemedlemmer til å være med på å utøve et fysisk arbeid, eller det kan være at den som innehar det melkisedekske prestedømmet blir bedt om å utøve en velsignelse, i kraft av sin religiøse autoritet. Dette kan ofte innebære håndspåleggelse, som etter kirkens lære skal ha legende effekt hvis den utøves av en med de rette kvalifikasjoner og som innehar den rette autoritet.¹²⁰ Både det å utføre et arbeid for sin neste, og strebe

Church, men det er også åpent for å planlegge andre temaer som kan diskuteres.

¹¹⁵ *Encyclopedia of Mormonism* 1992:502.

¹¹⁶ *Encyclopedia of Mormonism* 1992:1470-1471.

¹¹⁷ *Encyclopedia of Mormonism* 1992:654-655.

¹¹⁸ Var selv ved et tilfelle den ene parten som var med et medlem av den melkisedekske orden på *Home Teaching*.

¹¹⁹ *Encyclopedia of Mormonism* 1992:460-461.

¹²⁰ Jeg var flere ganger vitne til at høyesteprester av den melkisedekske orden utøvde slike håndspåleggelse. Dette skjedde blant annet når et nytt medlem av kirken skulle bekreftes som en del av kirken, men jeg deltok også på *home teaching*, samt besøk på sykehus der velsignelser som karakteriseres som *Administering to the sick* ble utført. Dette utføres ved at et medlem av den

etter å spre ordet om Jesu restaurerte kirke betraktes som gode handlinger, som skal være med på å forme den personlige karakteren til det enkelte individ, for det er en del av kirkens lære at mennesket ikke bare skal vurderes og dømmes ut i fra sin tro, men også etter handlinger.¹²¹ En sosial konsekvens av dette er at arbeid for sin neste, og kanskje spesielt for sine brødre og søstre i kirken blir en integrert del av individets religiøse praksis.

Medlemmer av Jesu Kristi Kirke betrakter seg bokstavelig som åndelige brødre og søstre av Den Himmelske Faders familie, og i en sosial kontekst omtaler en ofte hverandre som bror eller søster.¹²² Et spørsmål som reiser seg i relasjon til en slik praksis, er om en på ett nivå kan betrakte og forstå kirken som en stor åndelig familie, basert på en patriarkalsk familiestruktur, der menn som er medlemmer av det melkisedekske presteskap skal lede sine kvinner og barn steg for steg mot det ytterste religiøse målet, *exaltation* gjennom *eternal progression*. Dette patriarkiske prinsipp finner en i alle nivåer i kirken. Den enkelte familiepatriark er forseglet til sin familie, og samlet streber de etter å oppfylle og etterleve de prinsipper som gjør en verdig til å delta i tempelet og fullt ut kunne utøve alle aspekter av kirkens praksis. På et lokalt og et regionalt nivå finner en de samme prinsipper; gjennom å danne en familie av kvalifiserte åndelige brødre og søstre fra den lokale *Ward*, og det regionale *Stake*-nivå, skal en forsøke å utgjøre en entitet av kvalifiserte familiemedlemmer som kan strebe mot å kunne delta i tempelet, der flest mulig skal kunne inngå i et *celestial marriage*.¹²³

På toppen av hierarkiet finner en *The General Authorities* og *The First Presidency* ledet av profeten, som er Guds talsmann på jorden, og som gjennom muligheten for kontinuerlig åpenbaring kan virke potensielt progressivt eller konserverende. Etter hvert som samfunnet forandrer seg, kan profeten gjennom åpenbaring videreformidle

melkisedekske orden velsigner olivenolje og salver vedkommende med oljen ved håndspåleggelse. Så besegler et annet medlem velsignelsen, gjennom en bønn. Det finnes en rekke forskjellige typer håndspåleggelse, og slike håndspåleggelse utføres også på spedbarn – jeg skal blant annet ha fått en slik velsignelse utført for meg da jeg var svært liten (se *Encyclopedia of Mormonism* 1992:128-130).

¹²¹ *Encyclopedia of Mormonism* 1992:1585-1586, se også McConkie 1979:328-331.

¹²² *Encyclopedia of Mormonism* 1992:234-235.

¹²³ *Encyclopedia of Mormonism* 1992:486-491.

den intensjon Den Himmelske Fader har med å forandre samfunnet eller gi klart uttrykk for at de sosiale forandringer ikke er et uttrykk for Den Himmelske Faders vilje, men stammer fra en mer ondsinnet kilde. Men det kirken fra det øverste til det laveste nivå streber etter å oppfylle, er å få flest mulig av Den Himmelske Faders barn til å la seg døpe inn i Jesu Kristis restaurerte kirke, opprette lokale Zion, menigheter der medlemmene kan inngå i sosiale relasjoner med andre og sammen med dem gjøre seg kvalifiserte til å delta i tempelet, i tempelet forsegle seg i et *celestial marriage*, og som en total enhet av flest mulig kvalifiserte individer kollektivt strebe etter *exaltation*.

The land of promise

En sentral del av Jesu Kristi Kirke av Siste Dagers Helliges teologi er et lineært historisk narrativ som bygger opp om det kirken betrakter som de sosiale, religiøse og politiske forhold som måtte være tilstede for at Joseph Smith kunne motta nøklene til å restaurere Jesu Kirke og begynne å samle Israel for de siste dager. Narrativet starter i renessansen og går gjennom reformasjonen for så, få år før Joseph Smiths tid ende i opplysningstiden, som førte til en omfattende grad av religiøs liberalisering. Bibelens oversettelse til engelsk gjorde det mulig for individet å selv lese Guds ord, slik at hvert enkelt individ kunne etablere et intimt forhold til det, et personlig, intimt og fritt forhold til Gud som den katolske kirke under høyden av *The Great Apostasy* skal ha nektet individet. Oppdagelsen av det amerikanske kontinent i 1492 og opprettelsen av *The United States of America* i 1776 blir av kirken betraktet som hendelser som skjedde under inspirasjon av Den Himmelske Fader.¹²⁴ Columbus var drevet av guddommen,¹²⁵ og likeså var grunnleggerne og den amerikanske uavhengigheten.¹²⁶ Endelig hadde det blitt etablert en union der individet kunne tilbe Gud på det vis en ønsket uten noen form for statlig regulering eller tvang. En kunne endelig utøve sin

¹²⁴ *Encyclopedia of Mormonism* 1992:317-319

¹²⁵ *Encyclopedia of Mormonism* 1992:294-295.

¹²⁶ James E. Talmage presenterer i *The Great Apostasy Considered in the Light of Scriptural and Secular History* en kort innføring i hva Jesu Kristi Kirke legger i dette historiske narrativ preget av et totalt forfall av den autoritet som presteskaperet hadde i urkirken under apostlenes og Jesu ledelse, for så å gjennomgå en prosess der de sosiale premisser for å restaurere Jesu kirke gradvis ble lagt til rette, og endelig fikk et solid fundament i form av den amerikanske grunnloven, en grunnlov som skapte de sosiale forhold som gjorde det mulig for at Joseph Smith kunne restaurere Jesu kirke, og kirken kunne vokse og gro.

frie vilje om hvordan og på hvilket vis en ønsket å følge Den Himmelske Faders lover og prinsipper, eller avstå fra å følge disse lovene.¹²⁷ ¹²⁸ Teologen og apostelen Bruce R. McConkie gir i boken *Mormon Doctrine* følgende forklaring på hvorfor den amerikanske grunnloven i sin tid ble opprettet:

The Constitution [of the United States] came forth to prepare the way for the restoration of the gospel, the fulfilling of the covenants God made with ancient Israel, and the organization of the Church and Kingdom of God on earth in the last days.¹²⁹

Denne pakt som McConkie her referer til, er den pakt Jahve, eller etter kirkens lære Jesus, inngikk med Abraham. De primære elementer av denne pakten slik Jesu Kristi Kirke forstår den er at Abraham ble døpt, for å kunne oppnå frelse, han ble innviet i det melkisedekske presteskap, og han inngikk i et *celestial marriage*. Men pakten mellom Jahve og Abraham, innebar også at Abrahams etterkommere skulle kunne ta del i denne pakten og at de skulle få et eget land, et lovet land der de kunne praktisere de prinsipper som en måtte følge for å oppfylle sin del av pakten.¹³⁰ Nå lærer kirken at det opp i gjennom historien har vært en rekke frafall fra denne pakten, og at verdige profeter har hatt sine egen dispensasjoner av denne pakten, deriblant Adam, Noah, Moses, og Jesu apostler.¹³¹ Det kan også hevdes at det har vært forskjellige lovede land, etter hvilken dispensasjon av pakten folk har levde etter, men i de siste dager vil den nye og siste dispensasjon bli opprettet i det landet som profeten Lehi ledet sitt folk til. Dette er et land som er “a choice [land] above all [the] other lands; a land which the Lord God hath covenanted with me should be a land for the inheritance of my seed”.¹³² Men i denne pakten, som både er en kontinuitet av Abrahams pakt og en restaurering og en ny dispensasjon av denne pakten, ligger det også en grunnleggende betingelse; at Guds utvalgte folk, som tar del i denne pakten, følger pakten og ikke faller fra Guds lover. “Inasmuch as ye shall keep my commandments ye shall prosper in the land; but inasmuch as ye will not keep my commandments ye shall be cut off

¹²⁷ Garr 1999.

¹²⁸ Tanner 1977.

¹²⁹ McConkie 1979:160.

¹³⁰ *Encyclopedia of Mormonism* 1992:1160 se også McConkie 1979:13.

¹³¹ McConkie 1979:200-202.

¹³² *The Book of Mormon* 2 NE 1:5.

from my presence“.¹³³ Mormons bok handler i høy grad om hvordan Lehis etterkommere går bort fra denne pakten og fra Gud, og de lidelser de må gjennomgå på grunn av sitt frafall.

Mormons bok skaper et narrativ som trekker linjene fra det gamle Israel til det nye lovede land, fra en tidlig dispensasjon til den nye, den siste. Det spesielle med landet Amerika i Jesu Kristi Kirke av Siste Dagers Helliges lære er at det er et sentralt element i en realisering av Abrahams pakt for de siste dager. For at Joseph Smith skulle få nøklene til å restaurere Jesu Kirke, måtte det i følge denne lære eksistere de rette sosiale primisser. En nasjon og et land måtte være tilstede, der individet selv ville kunne velge hvordan han eller hun tilba Gud, der en kunne opprette et personlig og intimt forhold til det transcendent, der en hadde muligheten til å kjenne og praktisere de lover og riter som guddommen åpenbarte og som ledet til frelse og *exaltation*. Men landet Amerika er i kirkens lære ikke bare det lovede land der Joseph Smith skulle restaurere Jesu Kirke for de siste dager. Amerika har en mye større betydning, det er også det nye Israel, der det nye Jerusalem skal bygges.

Yea, the word of the Lord concerning his Church, established in the last days for the restoration of his people, as He has spoken by the mouth of His prophets, and for the gathering of His Saints to stand upon Mount Zion, which shall be the city of New Jerusalem.¹³⁴

Joseph Smith skal gjennom åpenbaring ha fått vite at byen New Jerusalem skulle bygges i Independence, Jackson County i staten Missouri. Dette var ikke bare det sted Smith lærte at Edens hage skal ha vært,¹³⁵ det var også den lokalitet Smith gjennom profeti skal ha fått vite at Jesu vil regjere fra under Det Millenariske Rike.¹³⁶ Byen New Jerusalem skulle være hovedstaden for Det Millenarske rike, og det lovede land, der det utvalgte folk som en kollektiv størrelse var forpliktet til å opprettholde pakten som det hadde inngått med det transcendent var det amerikanske territorium, *The Land of Promise*. “Behold this is a choice land, and whatever nation shall possess it shall be free from bondage and from captivity [...] if they will but serve the God of

¹³³ *The Book of Mormon* 2 NE 1:20.

¹³⁴ *Doctrine and Covenants* 84:2

¹³⁵ *Encyclopedia of Mormonism* 1992:533-534.

¹³⁶ *Encyclopedia of Mormonism* 1992:1009-1010.

the land, who is Jesus Christ”.¹³⁷

En ting som i følge kirkens lære gjør den amerikanske grunnloven så unik, er prinsippene for likhet og frihet som er nedfelt i den, og at disse dokumentene tilrettelegger for at mennesket kan bruke sin frie vilje til å kjenne Gud, til å utøve sitt *Agency*. Prinsippet om *Agency* er på mange vis et grunnleggende fundament for *The Plan of Salvation* og er et av premissene for at mennesket skal kunne bli frelst og lære å følge Den Himmelske Faders retningslinjer. Det var i et forsøk på å frata mennesket dets *Agency* at Lucifer gjorde opprør. Mennesket må ha en mulighet til å følge eller la være å følge lover som det transcendentale har innstiftet, lover som er basert på et dualistisk prinsipp om opposisjonelle motpoler, som godt/ondt, rett/galt, moral/umoral. Men mennesket må også ha muligheten til å vite hva som er forskjellen i disse polære prinsipper og – kanskje det viktigste av alt – kunne ta selvstandige og individuelle valg angående sine egne handlinger i relasjon til disse prinsippene.¹³⁸ For å skape det samfunn der det er mulig å fullt ut praktisere og realisere sitt individuelle *Agency* var det, etter Jesu Kristi Kirkes lære, at den amerikanske grunnloven ble skrevet.

That every man may act in doctrine and principle pertaining to futurity, according to the moral agency which I have given unto him, that every man may be accountable for his own sins in the day of judgment. Therefore, it is not right that any man should be in bondage one to another. And for this purpose have I established the Constitution of this land, by the hands of wise men whom I rise up unto this very purpose, and redeemed the land by the shedding of blood.¹³⁹

For å kunne dømmes så må mennesket ha kunnet utøve sin frie vilje, men selv om disse prinsipper eksisterer i et samfunn, at en er fri til å tilbe Den Himmelske Fader og følge de lover som Han har tilrettelagt for, er ikke frelse, eller *exaltation*, noe som individet selv kan oppnå. Det er ikke et individuelt foretak. Et stabilt og fritt samfunn bestående av verdige og kvalifiserte medmennesker er kanskje en vel så viktig forutsetning som individets personlige valg om å akseptere Jesus som sin frelser og bli en av De Siste Dagers Hellige. Kirken kan ikke eksistere uten mennesker med de rette

¹³⁷ *The Book of Mormon*. Ether 2:12.

¹³⁸ McConkie 1979:26 & *Encyclopedia of Mormonism* 1992:26-27.

¹³⁹ *Doctrine and Covenants* 101:78-80

kvalifikasjoner, og individet kan ikke bli frelst uten kirken.¹⁴⁰

Uten kirken kan en heller ikke gjøre seg kvalifisert til tempelet, der en sammen med et av sine medmennesker kan inngå i et *celestial marriage*. Dermed er hele foretaket med å oppnå frelse og *exaltation* grunnleggende avhengig av en kollektiv streben. Frelse gjennom dåpen finnes altså ikke uten kvalifiserte autoriteter, ei heller noen som kan utføre de rette tempelordinasjonene. Samfunnet, den lokale menighet, *the Ward*, der individet skal vokse inn i kirken og gjøre seg kvalifisert til tempelet, overskrider det enkelte individ og er også avhengig av en kollektiv streben etter de samme målene. I tempelpraksisen gjelder dette enda mer da det ville kunne true autoriteten til å utøve makten som ligger i det melkisedekske prestedømmet, dersom det ikke fantes individer som i et stabilt og fritt samfunn er i stand til å kvalifisere seg til å ha denne rette autoriteten, som ligger i de nøkler som Joseph Smith fikk som en del av restaurasjonen av alle prinsipper for de siste dager. Mangel på stabilitet og frihet skal ha preget de samfunn der nøklene til prestedømmet skal ha blitt fratatt mennesket, samfunn der religiøs tvang og et fravær av muligheter til å utøve sitt individuelle *Agency* skal ha blitt dominerende.

Nå er det en sentral del av kirkens lære at nøklene til prestedømmet ikke igjen vil forsvinne fra jorden. Vi er i de siste dager og det blir ingen ny *Great Apostasy*, men muligheten til å utøve prinsippene for individuell *Agency*, og opprette og praktisere alle prinsipper for Jesu Kristi Kirke er avhengig av friheten til å kunne etablere en intim og personlig relasjon til Den Himmelske Fader. Uten en slik frihet som den amerikanske grunnloven gir vil en verken kunne etablere kirker der individet kan frelses, bli en av De Siste Dagers Hellige, eller gjøre seg kvalifisert til å motta en av de ordinasjonene som en kan få i tempelet, og etterleve de prinsipper som en har inngått en pakt om å praktisere. Det finnes også en idé basert på en profeti om at på et fremtidig tidspunkt vil den amerikanske grunnlovens friheter være truet, og den eneste faktor som kommer til å hindre en opphevelse av grunnloven, den sosiale kontrakt som er grunnlaget for nasjonen og som har blitt legitimert av det transcendent, vil være medlemmer av kirkens presteskap.^{141 142}

¹⁴⁰ *Encyclopedia of Mormonism* 1992:299-302.

¹⁴¹ *Encyclopedia of Mormonism* 1992:319.

¹⁴² Det finnes også en noe kontroversiell transkripsjon av en profeti som blir tilskrevet Joseph Smith. Den er kjent som *The White Horse Prophecy* og beskriver hvordan *The Elders of Israel* vil redde den

En kan forstå det slik at resiprositeten mellom brødre og søstre i kirken ikke vil kunne eksistere uten å ha et samfunn preget av religiøs frihet og toleranse. Gjennom å utøve sitt *Agency*, sin frie vilje, kan en velge å akseptere kirken og følge dens prinsipper og autoriteter, og en vil kunne bli frelst og oppnå *exaltation*. Men frelse i kirken og *exaltation* i tempelet er i seg selv avhengig av en kollektiv streben mot dette målet, en streben som omfatter alle kirkens medlemmer,¹⁴³ og som ideelt sett skal opprette et samfunn basert på sosiale relasjoner der individet som en del av det kollektive skal kunne strebe etter å leve fritt i tråd med de forpliktelser og de pakter en har inngått med Den Himmelske Fader, et fritt samfunn som i høyest mulig grad etterlever de lover og prinsipper som Den Himmelske Fader har nedsatt, et samfunn som skal være en kilde til etterfølgelse for hele verden, slik at flest mulig mennesker fritt skal kunne velge å ta del i denne frelse.

amerikanske grunnloven, og de prinsipper som en her finner, når den *henger i en tynn tråd*. Denne profetien er betraktet som en svak kilde, og er på ingen vis akseptert av kirken som en troverdig videreformidling av Smiths lære. *Encyclopedia of Mormonism* har ingen artikkel om denne profeti, og i en kort artikkel i *Mormon Doctrine* fordømmer McConkie denne kilden på det sterkeste (McConkie 1979:835-836). Men mange av motivene som en finner i denne profeti har vært gjennomgående tema som kirkens ledere opp i gjennom dens historie har tatt i bruk og referert til.

¹⁴³ *Encyclopedia of Mormonism* 1992:680-682.

Kapittel 2: Mitt, the Man

Willard Mitt Romney¹⁴⁴ ble født 12. mars 1947 i delstaten Michigan. På mange vis kan han betraktes som et speilbilde av sin far, og en grei måte å begynne en redegjørelse om Mitt Romney på er å presentere hans far.

På grunn av de føderale myndighetenes forfølgelse av Siste Dagers Hellige som levde i polygame ekteskap hadde George W. Romneys besteforeldre Anna Johanna Dorothy Wilcken og Helaman Pratt, sønn til Parley P. Pratt, som var medlem av det første *Quorum of the Twelve*, flyktet til Mexico. Her ble George Romney født i 1907 av Anna Amelia Pratt og Gaskell Romney.¹⁴⁵ Da den meksikanske borgerkrigen brøt ut i 1910, flyktet familien Romney tilbake til USA og bosatte seg i Salt Lake City.

Fra slutten av 1920-tallet gjorde George Romney en lysende karriere, først gjennom å arbeide for Alcoa (*Aluminium Corporation of America*), for så å arbeide for American Motors. I denne perioden giftet han seg med Leonore LaFount, som ble mor til hans barn Lynn, Jane, George Scott og Mitt Romney. I sin karriere¹⁴⁶ i *American Motors* endte George Romney i 1954 som leder av selskapet,¹⁴⁷ men bestemte seg i 1962 for å trekke seg fra denne stilling og engasjere seg i politikk. Fra denne tid og frem til 1978 var han guvernør i Michigan. I november 1967 kunngjorde han at han ville stille som kandidat til det kommende presidentvalget, og han ble lenge betraktet som en av de fremste kandidatene til det republikanske partiets nominasjon. En av de mest alvorlige episoder mens George Romney var guvernør, var opprøret i Detroit sommeren 1967, som endte med at daværende president Lyndon B. Johnson sendte inn nasjonalgarden og militæret for å slå det ned.¹⁴⁸

Selv om denne hendelsen var noe uheldig for Romney, var det en kommentar han kom med i et intervju på WKBD-TV som blir betraktet som den utløsende faktor som var med på å ødelegge hans muligheter for å bli nominert. Han beskrev de opplevelser

¹⁴⁴ Av biografisk materiale om Romney har jeg kommet over et par titler, deriblant Lisa Ray Tuner & Kimberly Rays *Mitt Romney: The Man, His Values, and His Vision*; Hugh Hewitts *A Mormon in the White House? 10 Things Every American Should Know About Mitt Romney*; Craig L. Fosters *A Different God? Mitt Romney the Religious Right and the Mormon Question*; samt Romneys egen bok om de erfaringer han gjorde som leder for Salt Lake City-lekene, *Turnaround; Crisis, Leadership, And the Olympic Games*.

¹⁴⁵ Reitwiesner.

¹⁴⁶ Tom Mahony beretter i *The Story of George Romney – Builder, Salesman, Crusader*, om hvordan George Romney slo seg opp fra fattige kår til å bli lederen for *American Motors*.

¹⁴⁷ Time 1954.

¹⁴⁸ *Detroit Riots 1977*.

han hadde hatt ved et besøk til Sør-Vietnam i 1965, som “the greatest brainwashing that anybody can get”, og fortsatte med å redegjøre for hvorfor han var blitt motstander av krigen.¹⁴⁹ Richard Nixon vant nominasjonen og ble få måneder senere valgt som den 37. amerikanske president.

George Romney fikk likevel en ministerpost i Nixons administrasjon som *Secretary of Housing and Urban Development*, et verv han beholdt frem til begynnelsen av Nixons andre periode, da han trakk seg tilbake fra politikken.¹⁵⁰

I årene fra 1973 til sin død i 1995 var George Romneys primære virke å finne innenfor Jesu Kristi Kirke av Siste Dagers Hellige, der han holdt vervet som *Regional Representative of the Twelve*, samt hadde posisjon som *Stake Patriarch*. Vervet *Regional Representative for the Twelve* eksisterte i Jesu Kristi Kirke fra 1968¹⁵¹ til 1995,¹⁵² og innehavernes primære oppgave var å være generelle representanter for *The Quorum of Twelve* på et regionalt nivå og hjelpe til med å utdanne og motivere *Stake Leaders*.¹⁵³ ¹⁵⁴ Frem til 1979 var de lokale patriarkene ledet av en *Patriarch to the Church*, som måtte være en mannlig etterkommer av Hyrum Smith, Joseph Smiths eldre bror. Denne suksesjonen er nå brutt, og det er et åpent spørsmål om det er en praksis som vil bli gjenopptatt.¹⁵⁵ Å være *Stake Patriarch* er et verv som gifte menn som innehar det melkisedekske prestedømme, kan bli kalt til av det lokale *Stake Presidency*. Man er da patriark for den *Stake* man tilhører, og hans primære oppgave er å gi *Patriarchal Blessings*. Dette er en velsignelse forbeholdt kvalifiserte medlemmer av kirken og som betraktes som en profeti om den som blir velsignet. Dette er en hendelse som vanligvis kun skjer en gang i livet, hvor en får vite hvilken av Israels stammer en kommer fra samt at det skal fungere som retningsgivende for den enkeltes fremtid. Hver eneste *Patriarchal Blessing* transkriberes og arkiveres, og den som har mottatt velsignelsen får sin egen kopi.¹⁵⁶

Sammenlikner en George Romney med hans yngste sønn, Willard Mitt Romney, ser

¹⁴⁹ Time 1967.

¹⁵⁰ American President An Online Reference Source.

¹⁵¹ Brown 1967.

¹⁵² Som en av de første handlinger Gordon B. Hinckley gjorde etter at han i 1995 mottok vervet som profet var å oppheve denne stillingen.

¹⁵³ Hinkley 1995.

¹⁵⁴ Johnson 1976.

¹⁵⁵ *Encyclopedia of Mormonism* 1992:1065-1066.

¹⁵⁶ *Encyclopedia of Mormonism* 1992:1064-1065.

en at parallellene er klare: et sterkt engasjement i næringslivet, et omfattende konservativt politisk engasjement og en sterk hengivenhet til Jesu Kristi Kirke av Siste Dagers Hellige.

De tretti månedene Mitt Romney tjenestegjorde som misjonær i Frankrike beskrives som sentral i prosessen i hans utvikling fra å være et beskyttet barn til å bli mannen Mitt Romney. Å tjenestegjøre som misjonær i Jesu Kristi Kirke er noe alle verdige og kvalifiserte menn, men også noen kvinner, i alderen nitten til seks og tjue oppfordres til å ta på seg og fullføre. For å bli misjonær trenger en ingen formell kompetanse i kirkens lære, men en må bli funnet verdig til å påta seg dette vervet gjennom et intervju med den lokale biskopen. Blir en funnet verdig, og en blir kalt som misjonær, har en som oftest to år fremfor seg der en ofrer all sin tid på å studere kirkens standardverk og avstå fra å bruke tid på det de fleste unge mennesker er oppratt av, for eksempel alle former for sex, kjemiske stimuli og verdslig underholdning, som for eksempel dataspill, TV eller musikk – kanskje utenom *The Mormon Tabernacle Choir*. Den primære oppgaven er å lære og kjenne Den Himmelske Fader samt spre ordet om evangeliets restaurasjon gjennom å proselytere. Som misjonær er en pålagt å ikke arbeide for sitt utkomme, men få dekket sine behov ved bruk av egenoppsparte midler eller det en kan få fra sin familie.¹⁵⁷ De fleste menn som blir fulltids misjonærer, har blitt funnet verdige til å motta og ta del i det melkisedekske presteskap og har fått vervet som *Elder*. Prefikset *Elder* er også den tittel en bruker når en tiltaler en misjonær som har de rette kvalifikasjonene.¹⁵⁸

Romney har beskrevet sin tid som misjonær som den eneste perioden i sitt liv der “most of what I was trying to do was rejected”.¹⁵⁹ Å gå fra dør til dør i et fremmed land, der han så vidt kunne språket, og forsøke å formidle sin religion må ha vært en formativ opplevelse for den unge mannen, da han beskriver sin tro før hans periode som misjonær som “based on pretty thin issues”. Hvordan dette forandret seg etter disse to årene karakteriserer Romney på følgende vis: “On a mission, your faith in

¹⁵⁷ *Encyclopedia of Mormonism* 1992:910-913.

¹⁵⁸ “Elder: They have the authority to confer the gifts of the holy ghost by the laying on of hands and to give blessings, including healing the sick. Elders may perform all functions of the Aaronic Priesthood, including baptizing and administering the sacrament. They have authority under the direction of ward bishops or stake presidents to confer either the Aaronic or the Melchizedek Priesthood upon worthy recipients, and to ordain them to be deacons, teachers, priests, and other elders” (*Encyclopedia of Mormonism* 1992:447)

¹⁵⁹ Kirkpatrick 2007.

Jesus Christ either evaporates or it becomes much deeper. For me it became much deeper”.¹⁶⁰ I dag beskriver Romney sin hengivenhet til sin tro som “[something] I’m very proud of [...] and [I] love my faith and do my best to follow it and certainly believe it¹⁶¹ [...] and I would in no way, shape, or form try to distance myself from my faith or the fundamental beliefs of my faith”.¹⁶²

Sommeren 1968 skjedde det en svært dramatisk hendelse for den unge Romney. Da han skulle runde en sving i en smal fransk landevei, møtte han en bil som kom i den motsatte retningen, og bilene kolliderte. Leola Anderson, kona til Romneys *Mission President*¹⁶³ døde i ulykken, og bilens sjåfør ble erklært død av den første politimannen på åstedet. Selv om Romneys foreldre ble informert at deres sønn var død, var dette en noe forhastet konklusjon. Romney var verken død eller å klandre for ulykken, men denne hendelsen skal ha preget han sterkt resten av tiden som misjonær, men i stedet for å henfalle til apati skal Romney ha engasjert seg enda sterkere i sitt arbeid for å proselytere.¹⁶⁴ I desember 1968 hadde Romney fullført sin misjon, og på veien hjem fra flyplassen skal han ha fridd til sin daværende kjæreste Ann Davies. Ann hadde konvertert fra å være medlem i den episkopale kirke til å bli en av De Siste Dagers Hellige, og Mitt og Ann ble gift 21. mars 1969 i en borgerlig seremoni, for at hennes foreldre kunne være tilstede, etter det dro de til Salt Lake City, der de ble forseglet i et *celestial marriage*, i tempelet.¹⁶⁵ Mitt og Ann Romney har nå vært gift i over førti år, og de har fem sønner, Tagg, Matt, Josh, Ben og Craig Romney, og skal allerede ha mer enn ti barnebarn. Mitts fem sønner engasjerte seg i farens presidentvalgkamp, men Josh og Tagg Romney, som begge har mastergrad fra *Harvard Business School*, var spesielt synlige i sitt arbeid for valgkampen og ledet ofte møter som stedfortredende for sin far.¹⁶⁶

Etter at Mitt Romney hadde gjennomført sin periode som misjonær og giftet seg med Ann, brukte han de neste årene på å få seg en utdanning. Før han reiste ut i misjonen, hadde han noe uentusiastisk gjennomført et år ved *Stanford University*, men

¹⁶⁰ Kirkpatrick 2007.

¹⁶¹ Hewitt 2007:205.

¹⁶² Hewitt 2007:208.

¹⁶³ *Encyclopedia of Mormonism* 1992:914-915.

¹⁶⁴ Foster 2008:79.

¹⁶⁵ Foster 2008:83.

¹⁶⁶ Vargas 2007 & Claiborne 2007 & Freiberg 2008.

da han kom tilbake til USA begynte han på en *Bachelor of Arts*-grad i engelsk litteratur ved *Brigham Young University*,¹⁶⁷ som han fullførte i 1971, som han gjennomførte med *summa cum laude*. Deretter begynte han på et kombinert mastergradstudium på *Harvard Law School* og *Harvard Business School*. Romney gikk ut fra Harvard i 1975 med distinksjonen *cum laude*, og han ble også tildelt den ærestittel Harvard gir til skolens beste 5 % av studentene, *a Baker Scholar*.^{168 169}

Deretter begynte en strålende karriere, som har gitt han en personlig formue som er anslått til et sted mellom 250 til 500 millioner dollar. De første par årene etter studiene var han ansatt i det internasjonale administrasjonsrådgivningsfirmaet *The Boston Consulting Group*. Romney fortsatte i den samme bransjen, og i 1978 ble han nestleder for firmaet *Bain & Company*. I 1984 var Romney med på å starte firmaet *Bain Capital*, en underavdeling av *Bain & Company*, som han ledet frem til 1990.

Den primære oppgave *Bain Capital* arbeidet med, var å gjøre grundige analyser av de firmaene de arbeidet for, for å vise hvor i produksjonsleddene de kunne gjøre effektive innstramminger, gjøre en analyse av hvilke muligheter et produkt hadde i markedet, for å kartlegge hvilket konkurransegrunnlag de enkelte firmaer hadde, samt fremme forslag til hvordan klienten mest effektivt kunne få varene sine ut på markedet og selge dem. En av de største suksessene *Bain Capital* hadde under Romneys ledelse var *Staples Inc*, som gikk fra å være en butikk som solgte kontorutstyr i 1986 til å være et firma med 1700 utsalgssteder i 2006. I kjølvannet av den økonomiske krisen som tok til i 1987 og som preget slutten av 80- og begynnelsen av 90- tallet ble Romney i 1991 hentet inn for å gjennomføre en analyse og restrukturering av den økonomiske situasjonen innad i *Bain & Company*, som da var på randen av konkurs.¹⁷⁰ Etter et års tid var Romney i stand til å snu selskapets nedgang, og engasjerte seg på ny i *Bain Capital* der han fortsatte frem til 1998.¹⁷¹

I 1994 gjorde Romney sine første fremstøt på den politiske arena og vant det

¹⁶⁷ *Brigham Young University* er et universitet som er drives og eies av Jesu Kristi Kirke. Universitetets institutt for administrasjonsledelse har blitt oppkalt etter George Romney, nærmere informasjon finnes her: <http://marriottschool.byu.edu/empa/about.cfm>

¹⁶⁸ Foster 2008:83.

¹⁶⁹ Harvard Business School.

¹⁷⁰ Hewitt 2007:51.

¹⁷¹ Hugh Hewitt gir i *A Mormon in the White House? 10 Things Every American Should Know About Mitt Romney* en redegjørelse av Romneys karriere, i stor grad basert på intervjuer han har gjort med Romney.

republikanske partiets senatsnominasjon i Massachusetts. Utfordringen han deretter stod overfor, var å vinne over demokratenes motkandidat Ted Kennedy.¹⁷² Romneys tilhørighet til Jesu Kristi Kirke av Siste Dagers Hellige ble et tema, da Kennedys folk angrep Romney for å tilhøre en kirke som frem til 1978 nektet å la afroamerikanere bli en del av presteskapet. Romneys svar var å henvise til senatorens avdøde brors valgkamp og presidentperiode.

In my view the victory that John Kennedy won was not for just 40 million Americas who were born Catholic, it was for Americans of all faiths. And I am sad to say that Ted Kennedy is trying to take away his brother's victory.¹⁷³

Skepsisen og mistroen som Kennedy-apparatet skape til Romneys religiøse tilhørighet hadde den ønskede effekt, og Romney tapte valgkampen. Det var forøvrig et standpunkt som Romney på det daværende tidspunkt fremmet, som skulle komme til å skape problemer for han senere – han hadde markert seg som *pro-choice* i abortspørsmålet.¹⁷⁴

En av faktorene som kan forklare hvorfor Romneys religiøse tilhørighet allerede ble gjort til et tema i senatsvalgkampen, var at samtidig som han hadde gjort en strålende karriere som leder for *Bain Capital* og fått seg en stor familie, hadde han også engasjert seg sterkt som religiøs leder. Romney var i perioden fra 1984 til 86 biskop i *Belmont Ward* og fra 1986 til 94 *Stake President* over *Boston Stake*. Han skal også ha hatt en sentral rolle i å organisere byggingen av tempelet som en i dag finner i Boston. En biskop i Jesu Kristi Kirke må være en gift mann som tar del i det melkisedekske presteskap og som er en høyesteprest i denne ordenen. Hans primære oppgave er å være lederen over en *Ward*, den lokale menigheten, og biskopen og hans to rådgivere utgjør *the Bishopric*.¹⁷⁵ Over biskopen finner en den regionale lederen, som går under tittelen *Stake President*, han er også omgitt av to rådgivere og sammen utgjør de et *Stake Presidency*. Både biskop og *Stake President* er verv som en bli kalt

¹⁷² Edward Moore Kennedy.

¹⁷³ Rimer 1994.

¹⁷⁴ I en debatt med Ted Kennedy fra 1994 gir Romney uttrykk for de mer liberale standpunktene han på det daværende tidspunktet fremmet, da han presenterte seg som moderat på sosiale spørsmål. En kan blant annet finne et mye sitert eksempel på disse standpunktene angående blant annet abort og homofiles rettigheter her: <http://www.youtube.com/watch?v=a9IJUkYUbvI>

¹⁷⁵ *Encyclopedia of Mormonism* 1992:117-118.

til av *The General Authorities, Quorum of the Twelve* og *The First Presidency*, og som en blir fritatt fra når perioden for kallet, som ofte er en fire til syv år, er over.¹⁷⁶ Boston-tempelet finner en i bydelen Belmont, som er det primære sted der Romney er bosatt, og det ligger mindre enn hundre meter fra kirken hvor Romney som biskop hver søndag holdt sine *Sacrament Meetings*, og det er registrert som nummer hundre blant kirkens templer.¹⁷⁷ Det er uvisst hvilken rolle Romney hadde i byggingen av Boston-tempelet, ettersom kirkens dokumenter ikke er offentliggjort, men det er en smule ironisk at den som ga senator Ted Kennedy en omvisning i tempelet før det ble innviet var nettopp Mitt Romney.^{178 179}

Den 16. juni 1995 ble det kunngjort av *The International Olympic Committee* at Salt Lake City hadde blitt valgt til å være vertskapsby for de olympiske vinterlekene som skulle holdes i 2002. I desember 1998 ble det kjent at sentrale medlemmer i IOC hadde mottatt store pengesummer fra aktører i *The Salt Lake Organizing Committee*, SLOC, i den hensikt å kjøpe deres stemme ved utvelgelsen av vertsby for 2002, og lederne for SLOC trakk seg fra sine verv.¹⁸⁰ Den som ble hentet inn for å rydde opp i kaoset og den svært negative profil som preget Salt Lake City-lekene var Mitt Romney, som ble ny leder for SLOC. Den 8. februar 2002 ble Salt Lake City-lekene åpnet av president George Bush etter en spektakulær åpningsseremoni, der *The Mormon Tabernacle Choir* fremførte spesialkomponert musikk av John Williams, og der både Challengers flagg og flagget som hadde stått ved *Ground Zero* i New York ble båret i prosesjon.¹⁸¹

Dette var de første olympiske leker etter 11. september 2001.¹⁸² NATO,¹⁸³ med Amerika i spissen hadde i oktober det året bombet og invadert Afghanistan, det skal også ha sirkulert et omfattende antall brev med miltbrannbakterier, og en rekke forsøk på terroraksjoner skal ha blitt stanset. Regjeringen og kongressens reaksjon på denne

¹⁷⁶ *Encyclopedia of Mormonism* 1992:1414-1415.

¹⁷⁷ Temples of The Church of Jesus Christ of Latter-day Saints.

¹⁷⁸ Pappu 2007.

¹⁷⁹ Kirkens templer er som oftest åpne for offentligheten før de blir innviet. Var selv ved en anledning og så Boston-tempelet fra utsiden. Det står på en høyde rett overfor den kirken der *Belmont-Ward* hver søndag samles.

¹⁸⁰ Longman 2000.

¹⁸¹ Prosesjonen der flagget fra *Ground Zero* ble båret inn akkompagnert av *The Star Spangled-Banner* er et fascinerende eksempel på et uttrykk for prestlig, selebrerende og seremoniell *civil religion*. Man kan se opptak av denne hendelsen her: <http://www.youtube.com/watch?v=Vp5j9wuywUU>

¹⁸² September 11: Chronology of terror 2001.

¹⁸³ North Atlantic Treaty Organization 2001.

situasjonen var blant annet å innføre *The US Patriot Act*,¹⁸⁴ og allerede på dette tidspunktet var det sentrale aktører i administrasjonen som gjorde seg til talsmenn for en krig i Irak.¹⁸⁵ At Salt Lake City-lekene kunne bli åsted for et nytt terrorangrep, ble regnet som sannsynlig, og følgelig ble sikkerhetstiltakene rundt lekene svært omfattende. Salt Lake City-lekene ble likevel en suksess, da *The Mormon Tabernacle Choir, Kiss, Sting* og en bråte andre artister 24. februar deltok på avslutningsseremonien hadde det fryktede terrorangrepet ikke skjedd. Det kunne også konstateres at Romney hadde fått skikk på både økonomien og det organisatoriske apparatet, tross den problematiske starten. Dermed kom Romney ut av lekene med en ganske perfekt offentlig profil,¹⁸⁶ og det var etter dette at han på alvor tok fatt på sin politiske karriere.¹⁸⁷

I november 2002 vant Romney over det demokratiske partiets kandidat Shannon O'Brian i guvernørvalget i Massachusetts.¹⁸⁸ Romney profilerte seg enda på dette tidspunktet som en heller liberal republikaner. Senere, i sin redegjørelse for hvordan og hvorfor han i denne perioden gradvis gikk fra et liberalt til et konservativt ståsted, forklarte Romney dette ved å presentere en distinksjon mellom det å respektere og forvalte lovene i den staten der en har et politisk verv, og det å ha private, ikke-offentlige standpunkter i enkeltsaker. Dette gjaldt især abortspørsmålet.

When I first ran for office, while I was always personally opposed to abortion, I considered whether this should be a private decision or whether it should be a societal and governmental decision. I concluded that I would support the law as it was in place – effectively, the pro-choice position.¹⁸⁹

I *The Boston Globe* 26. juli 2005 kunne en under overskriften *Why I vetoed [the] Contraception Bill* finne en redegjørelse for Romneys nye offentlige standpunkt til abortspørsmålet – “I am pro-life. I believe that abortion is the wrong choice except in

¹⁸⁴ Public Law 107-56 107th Congress.

¹⁸⁵ Roberts 2002.

¹⁸⁶ Johnson 2007.

¹⁸⁷ Romney beretter i *Turnaround, Crisis, Leadership, and the Olympic Games*, om den krevende oppgaven det var å ta på seg ansvaret for disse olympiske leker. Han kom inn i prosessen på et tidspunkt der moralen, økonomien og profilen til lekene var på et absolutt lavmål grunnet skandalen som hadde oppstått. Men han var i stand til å snu dette, og arrangere en olympiade på et svært spesielt tidspunkt.

¹⁸⁸ CNN.com, election 2002.

¹⁸⁹ Romney 2007. *National Right To Life Convention Forum*.

cases of incest, rape, and to save the life of the mother”.¹⁹⁰ ¹⁹¹ At Romney hadde gått fra å ha et heller liberalt til et konservativt offentlig standpunkt, ble straks fremstilt som opportuniste. Begrepet *flip-flopper* ble ofte under presidentvalgkampen tatt i bruk for å fremstille han som en opportunist som var villig til å skifte perspektiv på en hvilken som helt sak kun for å tilfredsstille velgermassen.¹⁹²

En annen sak som oppstod mens Romney var guvernør i Massachusetts og som etter hvert har blitt et viktig tema i den verdipolitikk han i dag er talsmann for, er avgjørelsen som *The Massachusetts Supreme Judicial Court* i 2003 tok i saken *Goodridge v. Department of Public Health*.¹⁹³ I denne kontroversielle avgjørelsen besluttet høyesterett at delstaten ikke har lov å nekte homofile å inngå ekteskap, og at delstaten innen en tidsfrist måtte endre sitt lovverk i samsvar med dette.

Romneys reaksjon på dette var å aktivt gå inn for å motarbeide beslutning, ved å gjøre seg til talsmann for et tillegg til statens grunnlov der en definerte ekteskap som en institusjon som bare kan opprettes legitimt mellom en kvinne og en mann. En lovhjemmel som Romney også ønsker skal inngå i et tillegg til den amerikanske grunnloven. Den 4. januar 2007 var Romneys periode som guvernør over. Han hadde tidligere gikk uttrykk for at han ikke hadde intensjoner om å stille som kandidat til en andre periode, for han hadde større ambisjoner. Den 13. februar 2007 kunngjorde han sitt kandidatur til det kommende presidentvalget.¹⁹⁴

The three legs of the Republican stool

Change var et slagord som ble brukt av flere av valgkampapparatene som i 2007-2008 arbeidet for å eksponere sine kandidater, få dem nominert som sine partis presidentkandidater og tilslutt få dem valgt inn i Det Hvite Hus. Barack Hussein Obama som til slutt ble valgt til president, var dermed ikke den eneste som tok i bruk

¹⁹⁰ Romney 2005.

¹⁹¹ Dette standpunktet til abortspørsmålet som Romney her gir uttrykk for er på mange vis identisk med det offisielle standpunkt til denne saken som Jesu Kristi Kirke opprettholder: “The Church allows [abortion] when: Pregnancy results from rape or incest, or a competent physician determines that the life or health of the mother is in serious jeopardy, or a competent physician determines that the fetus has severe defects that will not allow the baby to survive beyond birth”(Newsroom. *Abortion*).

¹⁹² Finnes et omfattende antall eksempler som det ville vært mulig å trekke frem for å illustrere dette, men en får et generelt inntrykk av hva dette handler om i Michael Dobbs artikkel for *The Washington Post* titulert *Romney’s Flip, Flop, Flip*.

¹⁹³ Supreme Judicial Court of The Commonwealth of Massachusetts. 2003.

¹⁹⁴ Romney 2007. *Announcement Speech*.

dette slagordet. Det ble også et sentralt element i Romneys valgkamp og politikk. Men for Romney hadde ikke *Change* direkte progressive konnotasjoner; begrepet ble brukt for å fremme hans slagord, at “Washington is Broken”.¹⁹⁵ Det Romney mente administrasjonen i Washington og Det Hvite Hus hadde bruk for, var en utenforstående skikkelse som ikke var en karrierepolitiker og som ikke hadde skjulte motiver eller forpliktelser overfor andre karrierepolitikere, en utenforstående som var vant med omfattende restrukturering og effektivisering av komplekse privatkapitalistiske bedrifter eller organisasjoner, og som også hadde en *curriculum vitae* som omfattet organiseringen av en olympiade. Den som skulle gjennomføre denne *Change* og få orden på Washington, var Mitt Romney. Men *Change* var også sentralt i den politikken Romney som en ikke-karrierepolitiker ville fremme. Men dette var et tilbakeskuende *Change*, en konservativ *Change*, en restaurasjon av Ronald Reagans sentrale politiske prinsipper. Dette innebar “defense conservatives, economic conservatives, and social conservatives”.¹⁹⁶

Den største utfordringen America og den vestlig verden står overfor, er i følge Romney “krigen mot terror”. Det at de demokratiske kandidatene talte for å trekke det amerikanske militæret ut av Irak samt stenge den kontroversielle fangeleiren i *Guantanamo Bay*, var i følge Romney som å erklære denne krigen som tapt. For å beskrive de opposisjonelle elementer i “krigen mot terror” benyttet Romney følgende begrepsapparat: *Jihadism*, som ble drevet av *Jihadists*, som skulle ha som sitt fremste mål å etablere et kalifat. For denne fienden er det essensielt at den amerikanske økonomien og det amerikanske militæret kolliderer, og for å hindre et slik utfall er det av essensiell betydning at Amerika opprettholder sine konservative verdier. Dette betydde for Romney blant annet å opprettholde et sterkt militære. Det mest konkrete forslaget han la frem angående dette, var at han hadde planer om å øke militæret med minst hundre tusen mann, noe som ville legge beslag på minst 4 % av statsbudsjettet, samtidig som “krigen mot terror” skulle fortsette med uforminskert styrke.¹⁹⁷

Den mest akutte problematikken i “krigen mot terror” er, i følge Romney, utsiktene til at Iran kan bli en atommakt. Romney presenterte et ganske kompromissløst standpunkt til dette. Han ønsket en diplomatisk isolasjon av iranske ledere, et

¹⁹⁵ Boxley 2008.

¹⁹⁶ Romney 2007. *Family Research Council*.

¹⁹⁷ Romney 2007. *The George Bush Presidential Library Center*.

standpunkt han hadde opprettholdt da Irans tidligere president Mohammed Khatami i 2006 hadde besøkt Harvard.¹⁹⁸ Han lovet også å iverksette svært drastiske tiltak dersom radioaktivt materiale skulle bli tatt i bruk i et terrorangrep og det viste seg at komponenter stammet fra Iran.¹⁹⁹ Men Romney innså at for å skape varig fred og velferd i Midtøsten, for å nå de amerikanske mål for regionen, så var ikke militær makt nok. Han presenterte en plan om at en av de første handlinger han ville gjøre skulle han bli president, var å samle verdens nasjoner for å forme og utvikle det han kalte en ny Marshall-plan.²⁰⁰ Kun gjennom utdanning og velferd ville regionen kunne oppnå stabilitet på de rette premisser, og Amerika ville kunne legge ned sine våpen. Men før en begynte å investere i og utvikle slike prosjekter, og i tilfelle slike prosjekter feiler, så er det en ressurs Amerika har bruk for: et sterkt militære bygd på en sterk økonomi.

America must remain the world's military superpower. That is a first principle of conservatism.

To remain the military superpower, we must remain the world's economic superpower as well.²⁰¹

For å kunne opprettholde og styrke det største militærapparatet i verden, må også USA være en økonomisk supermakt. Dette betyr for Romney en gjennomgående markedsliberalisme, og de føderale og delstatlige myndighetens regulering av næringslivet må derfor være minimal. Lave skatter og avgifter, og et minimalt offentlig byråkrati er hjørnesteinene i denne økonomiske agenda. Gjennom fri konkurranse, der investorer er frie fra offentlige forpliktelser, vil markedskreftene kunne utvikle produkter som de vil være i stand til å selge på markedet.

Et annet element som Romney ofte snakket om i sine taler, og som i fremtiden nok vil være avgjørende for utviklingen i den amerikanske økonomien, er landets avhengighet av importert energi. For at nasjonen skal kunne løsrive seg fra energi fra land som Russland, Venezuela eller Iran, og ikke minst Saudi Arabia, er det av

¹⁹⁸ Stockman & Helman 2006.

¹⁹⁹ Romney 2007. *Seventh Annual Herzliya Conference*.

²⁰⁰ "I would envision that the Summit would lead to the creation of a Partnership for Prosperity and Progress. This Partnership would assemble the resources of all developing nations to work to assure that threatened Islamic states had public schools, not Wahhabi madrassas, micro credit and banking, the rule of law, human rights, basic healthcare, and competitive economic policies" (Romney 2007. *George Bush Presidential library*).

²⁰¹ Romney 2007. *Conservative Political Action Conference*.

essensiell betydning at landet gjør omfattende investeringer i ny teknologi innen atomkraft, rensed kull, flytende kull og fornybare energikilder, men også energisparende teknologi.²⁰² For å kunne gjennomføre dette gjorde Romney det klart at nasjonen måtte ta den utfordringen som ligger i å utvikle denne nye teknologi, en utfordring som han presenterte som like stor som Manhattan-prosjektet eller 60-tallets romkappløp. Gjennom innovasjon, ikke stagnasjon, ville nasjonen kunne fortsette som en internasjonal supermakt, og den fremste kilde til en slik innovasjon var ikke å finne i det føderale byråkrati. Den fremst kilde til at nasjonen kunne være innovativ, og opprettholde sin militære og økonomisk makt var å finne i folket.

If we are to keep America strong, we must turn to the source of America's strength. [...] The American people are the source of our strength: hard working, educated, skilled, family-oriented, willing to sacrifice for their family and their country, God-fearing, freedom-loving American people.²⁰³

For at folket skal kunne være godt utdannet, innovativt men også å ha en god arbeidsetikk, var det især en sosial institusjon Romney fremmet som det primære fundament for sin verdipolitikk, det var familien. Familieidealet for Romney var en stabil, heteronormativ familie, der barna har to foreldre, som ikke er av samme kjønn, og som i et stabilt fellesskap gir barna den nødvendige omsorg og veiledning for å bli moralske ansvarlige og godt utdannede individer med de rette amerikanske verdier. Romney hadde som et sentralt element i sin verdipolitikk å få innført et tillegg til grunnloven, der en skulle definerte ekteskap som en institusjon mellom en mann og en kvinne, ettersom han betraktet andre samlivsformer som et angrep på de verdier som gjør Amerika sterkt. Ekteskap er for ham ikke en statlig legitimert institusjon, men en sosial ordening legitimert av det transcendent. "We have been taught from our youth that marriage is ordained of God and that `children are a heritage of the Lord; happy is he who hath his quiver full of them`".²⁰⁴ For å styrke Amerika, opprettholde en sterk økonomi og et sterkt militærvesen er det av essensiell betydning at folket er sterkt, og det mest effektive stedet å utvikle et moralsk innovativt og gudfryktig folk er for

²⁰² Romney 2008. *Conservative Political Action Conference*.

²⁰³ Romney 2007. *Conservative Political Action Conference*.

²⁰⁴ Romney 2007. *Family Research Counsel's Values Voter Summit*. Romney siterer her salme 127:3-5 i King James versjon.

Romney i en tradisjonell familierelasjon bestående av en mor og en far.

A society is wealthier, healthier and stronger when it has strong families [...]. And it is the strength of this nation's families that ultimately determines America's strength in the family of nations.²⁰⁵

Romneys strategi for primærvalgene var å vinne flest mulig av de tidlige nominasjonsavstemningene, som *the Iowa caucus* 3. januar, *the New Hampshire primary* 8. januar og *the Michigan primary* 15. januar, for så å ri på en bølge av medgang frem til *Super Tuesday* 5. februar. Romney ledet lenge på meningsmålingene, men av flere grunner feilet denne taktikken. Mike Huckabee vant i Iowa, der han var i stand til å mobilisere en tilstrekkelig andel konservative protestanter som ikke ønsket å stemme på Romney på grunn av hans religiøse tilhørighet.²⁰⁶ John McCain hadde i 2000 vunnet over George Bush i *the New Hampshire primary* og hadde fortsatt tilstrekkelig med støtte i staten til at han vant dette primærvalget.²⁰⁷ Romneys største seier i primærvalgssonen var i Michigan, staten der hans far hadde vært guvernør og han selv hadde vokst opp.²⁰⁸ Han vant også de *caucus* som ble holdt i Wyoming og Nevada, men gjorde det heller dårlig i *the South Carolina primary*.²⁰⁹ Det primærvalg som på mange vis endte kampanjen til Romney, var i Florida. Romney og McCain lå i dagene før 29. januar, da dette skulle avvikles, nærmest likt på meningsmålingene, men etter at McCain trakk et Romney-sitat ut av kontekst og fikk det til å fremstå som om han hadde planer om å trekke det amerikanske militæret ut av Irak,²¹⁰ samt at Floridas guvernør Charlie Crist få dager før valget ga sin støtte til McCain,²¹¹ gikk Romney på enda et nederlag.

Super Tuesday ble nærmest en katastrofe for Romney-kampanjen. Han vant Alaska, Massachusetts, Colorado, Minnesota, Montana, North Dakota og Utah, men siden systemet i de fleste republikanske primærvalg er slik at den som vinner den enkelte staten får alle representantene fra den vunne staten ved den nasjonale

²⁰⁵ Romney 2007. *Family Research Counsel's Values Voters Summit*.

²⁰⁶ Banks 2008.

²⁰⁷ MacAskill 2008.

²⁰⁸ Hamby, Peter & Mooney, Alexander & Sinderbrand, Rebecca & Snow, Mary & Marquardt, Alexander 2008.

²⁰⁹ Schneider & Taylor 2008.

²¹⁰ Hays 2008.

²¹¹ Cillizza 2008.

nominasjonskongressen, er det ikke så mye et spørsmål om hvor mange stemmer en vinner, men hvor mange og hvilke stater en vinner.²¹² Så selv om Romney vant 35,4 % av stemmene på *Super Tuesday*, mot McCains 43,1 %, ²¹³ var antallet delegater som de to kandidatene fikk svært forskjellig. Romney fikk 201 delegater mot McCains 605, ²¹⁴ og det ble allerede da klart hvem som ville få partiets nominasjon. Dette betydde slutten for Romneys valgkamp, og den 7. februar trakk han sitt kandidatur. Romney selv forklarte at han så seg nødt til å trekk sitt kandidatur for ikke å hindre McCain i å ta fatt på den nasjonale valgkampen, ettersom han på mange punkt var uenig i McCains politikk, men var enig med han i at Amerika ikke må trekke seg ut av Irak eller erklære “krigen mot terror” som tapt.²¹⁵

I tiden etter 7. februar profilert Romney seg som en støttespiller for McCain under dennes nasjonale valgkamp, og det var lenge spekulert i om McCain ville velge Romney som sin visepresidentkandidat.²¹⁶ Romney fikk ikke dette tilbudet, og McCain tapte senere det nasjonale valget. Romney er fortsatt en svært profilert skikkelse i det republikanske partiet, og det spekuleres i om han vil stille som kandidat til presidentvalget i 2012.²¹⁷ For tiden arbeider Romney for sin *Political Action Committee, Free & Strong America* som arbeider med å profilere og støtte kandidater til politiske verv som fremmer konservative verdier.²¹⁸ Han arbeider også på en bok der han kommer til og ta for seg to tema som er svært aktuelle for den nåværende politiske situasjonen i Amerika, utenrikspolitikk og økonomi.²¹⁹

²¹² Crowley & Malveaux & Preston 2008.

²¹³ Tumulty 2008.

²¹⁴ Ohlemacher 2008.

²¹⁵ Romney 2008. *Conservative Political Action Conference*.

²¹⁶ Rhee 2008.

²¹⁷ Johnson 2009.

²¹⁸ “During the coming year, I will travel, campaign, appear in media interviews, raise funds, write, blog and do everything I can imagine to stand up for what we believe” (Romney 2008. *Thank you*).

²¹⁹ James 2009.

Kapittel 3: Problemer med Jesu Kristi Kirke av Siste Dagers Hellige

Jesu Kristi Kirke av Siste Dagers Hellige betrakter seg som en restaurasjon av den ene sanne kirke. I kirkens offisielle perspektiv er all annen religion en del av *The Great Apostasy*, og under Det Millenariske Rike vil det meste av menneskeheten innse at De Siste Dagers Helliges lære er den urokkelige sannhet. Et aspekt av denne lære er at kirken fremstiller seg som en restaurasjon av den kirke som Jesus Kristus i sin tid grunnla. Det er bokstavelig talt Jesu Kirke.²²⁰ Dermed oppstår et internt perspektiv der kirken ubetinget betrakter seg som en kristen kirke.

I et eksternt perspektiv er dette standpunkt på mange vis problematisk. De Siste Dagers Hellige har en distinkt teologisk ortodoksi og ortopraksis som er betraktelig forskjellig fra de fleste tradisjonelle kristne trossamfunn. En del av denne lære er kirkens påstand om å ha en eksklusiv relasjon til det transcendentale som kan lede til en opphøyet frelse, *exaltation*. I den tilgjengelige litteratur om temaet kan jeg ikke se at det finnes andre trossamfunn som anerkjenner De Siste Dagers Hellige som en del av en kristen tradisjon.

Forsøk på å beskrive og definere Jesu Kristi Kirke varierer fra den totale intoleranse, som en finner hos enkelte konservative protestanter,²²¹ og liberalsekulære antiteister, til interessante, men uortodokse forslag. Et eksempel på det sistnevnte er Harold Blooms standpunkt. Han forstår De Siste Dagers Hellige som en del av den amerikanske religion, som kamuflerer seg som en form for protestantisme, men egentlig er et uttrykk for neognostisisme.²²² Det mer dominerende akademiske perspektiv på en slik diskusjon er det som Rodney Stark er en talsmann for, at Jesu Kristi Kirke er en ny religion som viderefører den kulturelle kapitalen fra den sosiale kontekst der den oppstod, men har et forhold til denne kontekst som fra et komparativt perspektiv kan sammenlignes med forholdet mellom jødedom, kristendom og islam.²²³ Om en kan karakterisere Jesu Kristi Kirke som en fjerde monoteistisk religion kan også betegnes som til dels problematisk. Kirken betrakter seg som monoteistisk i den

²²⁰ McConkie 1979:136-137.

²²¹ Richard Abanes *One Nation Under Gods: A History of the Mormon Church* og et godt eksempel på slik antimormonsk litteratur.

²²² Bloom 1992:32.

²²³ I kapittelet *Joseph Smith Among the Revelators* som en kan finne i *The Rise of Mormonism* foretar Stark en komparativ analyse av hvilken relasjon profeter, grunnleggerne av religioner som jødedom, kristendom og islam har til hverandre, og forsøker å sette Joseph Smith inn i de generelle karakteristiske strukturer som preger virket til alle disse profeter (Stark 2005).

grad dette begrepet innebærer en tilbedelse av de tre distinkte entiteter som utgjør guddommen, *The Godhead*,²²⁴ men den anerkjenner også eksistensen av flere guder og lærer at gjennom å følge kirkens retningslinjer og prinsipper har mennesket også et guddommelig potensial.²²⁵ Uavhengig av hvilket standpunkt en tar til spørsmålet om Jesu Kristi Kirke er kristen eller monoteistisk, så vil kirken fortsette å hevde at den er innehaveren av nøklene til den restaurerte kristendom, et standpunkt som kan både fascinere og provosere.

Jeg ønsker i denne delen å gjøre rede for hvilke elementer av Jesu Kristi Kirke av Siste Dagers Helliges lære som er problematiske for konservative protestantiske grupperinger og liberalsekulære, tildels antiteistiske individer.²²⁶ Jeg vil ta utgangspunkt i diskusjonen om dette temaet som utviklet seg under Mitt Romneys presidentvalgkamp.

“A vote for Romney is a vote for Satan”

I februar 2007 foretok Gallup en undersøkelse for å kartlegge den amerikanske befolkningens holdninger til Jesu Kristi Kirke av Siste Dagers Hellige. Undersøkelsen viser at det i all hovedsak er to segment innad i den amerikanske befolkningen som gir uttrykk for sterke antipatier mot Jesu Kristi Kirke. Av personer som identifiserte seg som liberale, oppga 61 % at de hadde en negativ oppfatning av kirken, mens 28 % oppga å ha et positivt inntrykk. Den andre gruppen som uttrykte tilsvarende holdninger utgjorde personer som oppga at de var protestanter (52 % negativt mot 36 % positivt) og deltok i religiøse sammenkomster minst en gang i uken (55 % negativt mot 34 % positivt).²²⁷

Det er især to faktorer som kan forklare denne tendensen i den amerikanske befolkningen. Medlemmer av Jesu Kristi Kirke er i den amerikanske kontekst sterkt preget av en konservativ republikansk politisk kultur, er i opposisjon mot liberale agendaer som homofilt ekteskap²²⁸ og frihet til å kunne utføre abort, og opprettholder

²²⁴ *Encyclopedia of Mormonism* 1992:552-553.

²²⁵ McConkie 1979:319-321.

²²⁶ Craig L. Fosters bok *A Different God? Mitt Romney, the Religious Right and the Mormon Question*, presenterer en omfattende gjennomgang av de opposisjonelle elementer som fremstod under Romneys kampanje. Den har vært en sentral sekundærkilde til dette kapittelet.

²²⁷ Newport 2007.

²²⁸ I Michal D. Quinns *Same-sex Dynamics Among Nineteen Century Americans: A Mormon Example*

tradisjonelle familieverdier som en sentral del av den sosiale og religiøse enhet. Dermed fremstår kirken på mange vis som en motkultur, i grunnleggende opposisjon til liberale krefter innad i USA. Dette betyr derimot ikke at alle medlemmer av Jesu Kristi Kirke nødvendigvis er konservative,²²⁹ men de dominerende kulturelle strømninger som en finner i kirken, samt de offisielle uttalelser fra *The First Presidency* om aktuelle sosiale spørsmål, er i høy grad preget av sosialkonservatisme. Angående det segmentet som oppga at de identifiserte seg som aktive protestanter så er det nok langt på vei ikke et spørsmål om ideologiske forskjeller, da det grunnleggende sett finnes en høy grad av konsensus mellom disse to grupper angående sosialkonservativ ideologi. Den primære faktor som skiller disse grupper og er med på å vanskeliggjøre et potensielt fruktbart politisk samarbeid er nok i all hovedsak basert på religiøse motsetninger.

Romney ble tidlig advart mot å presentere seg som en kristen kandidat. Han ble fortalt at en slik taktikk ville være skadelig for hans kandidatur, uavhengig av hans kirkes ståsted i dette spørsmålet. Denne problematiseringen gjenspeiles i en kommentar en av Romneys støttespillere, Florida-politikeren Tom Feeny i oktober 2007 uttalte til Utah-avisen *Deseret News*²³⁰ “Talking about values is a winner, talking about theological stuff is a no-no”.²³¹

Denne taktikken var karakteristisk for Romney i store deler av hans valgkamp. I en tale han holdt 19. oktober 2007 til *The Family Research Council*, en underavdeling av lobbyistgruppen *Focus on the Family*, var det presis denne metode som ble tatt i bruk. Her ga Romney uttrykk for at hans agenda var å støtte de kjernesaker som det republikanske parti tradisjonelt har ønsket å fremme, “the tree legs of the Republican stool”. Dette innebar for Romney “defense conservatives, economic conservatives,

kan en finne en historisk gjennomgang om hvordan kjønnsrelasjoner har forandret seg opp i gjennom kirkens historie.

²²⁹ I blant annet Damon M. Canns artikkel “Religious Identification and Legislative Voting”, og i Jeffrey C. Foxs bok *Latter-Day Political Views* kan en finne en redegjørelse for at stereotypene om at Siste Dagers Hellige er konservative republikanere, som lar seg styre av *The First Presidency*, langt fra er noen realitet. Den internasjonale kirken kan langt i fra karakteriseres som en homogen politisk blokk. Kirkens medlemmer er svært ofte konservative angående sosiale spørsmål, men de individuelle medlemmer er også sterkt preget av de politiske strømninger som dominerer i den sosiale kontekst der de lever. Kirkens kjerne i Midtvesten er dermed sterkt preget av de økonomiske og sosialkonservative idealer som her dominerer, og i denne kontekst karakteriserer Fox det å tilhøre det republikanske partiet nærmest som den fjortende *Article of Faith* (Fox 2006:5).

²³⁰ *Deseret News* er en avis som eies av Jesu Kristi Kirke (*Encyclopedia of Mormonism* 1992:377).

²³¹ Nicholas & Stern 2007.

and social conservatives”. I denne talen forsøkte Romney å bagatellisere og spøke med sin religiøse tilhørighet “By the way – a few of you may have heard that I’m a Mormon. I understand that some people think they couldn’t support someone with my faith”. Noe ironisk la han til “may be because they’ve listened to Harry Reid”, den demokratiske lederen for majoriteten i kongressen, som også er medlem i Jesu Kristi Kirke. Mye tyder på at antipatiene rettet mot Romneys religiøse tilhørighet satt mye dypere enn dette. At Romney i denne talen og i andre tilfeller ofte henviste til “our Judeo-Christian heritage” var heller ikke i nærheten av å dempe denne skepsisen.²³² Tvert imot var slike generelle referanser til hans religiøse tilhørighet en pådrivende faktor til opposisjonen mot Romneys kandidatur.

Richard Land,²³³ presidenten for *The Ethics & Religious Liberty Commission*, et sentralt organ i *The Southern Baptist Convention* ga et litt mer reflektert uttrykk for den grunnleggende skepsis som var å finne blant konservative protestanter til hvordan Romney presenterte seg som en del av “our Judeo-Christian heritage”. Land betraktet – på samme måte som Stark – De Siste Dagers Hellige som

[A]nother faith in the same sense that I would look upon Islam as another faith. I think the fairest and most charitable way to define Mormonism would be to call it the fourth Abrahamic Religion – Judaism being the first, Christianity being the second, Islam being the third, and Mormonism being the fourth.²³⁴

Ved en annen anledning ga han Romney en klar advarsel mot det å presentere seg som en kristen: “When he goes around and says Jesus Christ is my Lord and Savior, he ticks off at least half the evangelicals. He’s picking a fight he’s going to lose”.²³⁵

Den religiøse opposisjonen mot Romney ble synlig tidlig i valgkampen. Den var en fremtredende del av Mike Huckabeees valgkamp og var fortsatt en underliggende faktor etter at Romney hadde avsluttet kampanjen.²³⁶ Sommeren 2007 drev Romney en svært omfattende valgkamp i staten Iowa, som skulle innlede primærvalgssonen i

²³² Romney 2007. *Focus on the Family*.

²³³ Ethic & Religious Liberty Commission of the Southern Baptist Convention.

²³⁴ Van Bierna 2007.

²³⁵ Nicholas & Stern 2007.

²³⁶ I august 2008, da spekulasjonene om et Romney-visepresidentkandidatur var på sitt mest intense var det et oppsving i antipatiene mot han, og en av de som gikk ut og frarådet John McCain fra å velge Romney som kandidat til dette vervet var Mike Huckabee (Kranish 2008).

2008 med sitt *caucus*. Et *caucus* består i at aktive partimedlemmer kommer sammen for å velge valgmenn til partiets landsmøte.

I et innslag som 9. juli 2007 ble sent på *The National Public Radio* får en et innblikk i hvilke utfordringer Romney stod overfor. Et intervjuobjekt oppga at det var kandidatens religion som for henne ødelegger hans kandidatur “I’m a Christian, I don’t think a Mormon or a Catholic is a Christian”. En annen informant ga også uttrykk for en sterk skepsis, “My understanding is they don’t believe in a triune God, so that would bother me”.²³⁷ I det samme innslaget forklarer også lederen for *The Southern Baptist Theological Seminary*, Albert Mohler, sitt standpunkt til Jesu Kristi Kirke:

Mormonism is not Christianity [...] historically, the whole idea of Mormonism was to repudiate Christianity, to replace Christianity. Joseph Smith claimed to receive this revelation that would restore the true Church, the Church that, according to the documents of Mormonism, fell into corruption immediately after the death of the apostles.²³⁸

I Marion, Iowa, sendte byrådsmedlemmet Craig Adamson ut en e-post der han redegjorde for den omfattende skepsisen mot Romney. I hans konklusjon fremstilte han det grunnleggende problemet slik:

Mormonism is a cult. I didn’t type it clearly enough... Mormonism is a cult. I won’t vote for Mitt Romney for numerous other reasons, but based on my knowledge of Mormonism, I would not trust him as my president as he might be fooled into believing most anything.²³⁹

Ikke bare var Jesu Kristi Kirke ifølge Adamson en “kult”²⁴⁰, han trakk også en parallell mellom kirken og islam, en parallell som fra et komparativt perspektiv nok er tilstedeværende, men som har fått en fremtredende plass i den antimormonske

²³⁷ Hagerty 2007.

²³⁸ Ibid.

²³⁹ Adamson 2007.

²⁴⁰ “Kult” slik det her brukes refererer til en popularisert karakteristikk som i konservative protestantiske miljøer tillegges begrepet. I denne bruken av begrepet er det preget av negative stereotype konnotasjoner til små, lukkede religiøse grupper ofte i konflikt med dominerende sosiale strømminger, der de initierte blir “hjernevasket” til å følge en revolusjonær, selvdestruktiv eller eskatologisk religiøs lære. I et slikt perspektiv kan potensielt alle ny-religiøse grupper, som forstås som et brudd med de primære og dominerende religiøse eller sosiale tradisjoner tillegges en slik karakteristikk.

litteraturen. “How could he possibly be trusted to negotiate with Islamic radicals? He might believe Muslims and Mormons are the same, just like he tries to pass off Mormons as Christians”. Ikke bare var Romney medlem av en “kult” som var et avvik fra det Adamson tydeligvis betraktet som sann kristendom, men en “kult” basert på et profetisk teokrati. Dette gjorde at Romney var en totalt uakseptabel kandidat.

Additionally, the LDS religion is sexist, racist, and the Church president is considered both a prophet (on the same level as Jesus) and ultimately the authority for God on earth. Mitt would be going against Mormon doctrine and risk ex-communication if he didn't take orders from his Church.²⁴¹

Adamsons antipatier var heller tamme i forhold til hvordan predikanten Bill Keller gjennom ord og handlinger uttrykte sitt standpunkt. Ikke bare fordømte han Romney, men på det sterkeste også Jesu Kristi Kirke. Keller er lederen for nettstedet LivePrayer.com, som skal være en av de største interaktive internettsider for konservative protestanter. Den når ut til 2.4 millioner mennesker, og mottar årlig ca to millioner dollar i støtte fra sine medlemmer. 11. mai 2007 sendte Keller ut en advarsel mot det å gi sin stemme til Romney “a vote for Romney would be a vote for Satan”. Han karakteriserte Joseph Smith som “[a] murdering polygamist pedophile”. Videre la han ut om at en Romney-administrasjon eventuelt ville føre til at millioner av sjeler ville ende i helvete.²⁴²

Kellers oppfølgende angrep kom i et TV-program som var titulert *Mr. Romney, show me your underwear!*²⁴³ Under sendingen var han kledd i tempelundertøy.²⁴⁴ Dette førte til at han ble sterkt kritisert av konservative protestanter som støttet opp om Romney på bakgrunn av hans sosialkonservative politiske standpunkt, og etter initiativ fra organisasjonen *Americans United for Separation of Church and State* ble det innledet en undersøkelse om Keller hadde forbrutt seg mot føderal lov som gir religiøse, ikke-profitbaserte organisasjoner skattefritak.²⁴⁵ ²⁴⁶ I en kommentar til disse

²⁴¹ Adamson 2007.

²⁴² Keller 2007. *If You Vote for Mitt Romney You are Voting for Satan*.

²⁴³ Keller la også ut en skriftlig kommentar omhandlende det budskapet han la frem under dette TV-programmet, denne kommentar bar den samme tittel: *Mr. Romney show me your underwear!*

²⁴⁴ Det finnes også en sekvens der Keller oppfordrer Ann Romney til å være ærlig omhandlende Jesu Kristi Kirkes lære, den kan ses her: <http://www.youtube.com/watch?v=IfIPUxlxTzw&feature=related>

²⁴⁵ Jews on first 2007.

reaksjoner la Keller i november 2007 ut på LivePrayer.com en redegjørelse for sine handlinger.

What made me saddest of all were the brutal attacks by those who identified themselves as Christians. People totally outraged that I would attack such a good man and brother in Christ (meaning Romney). This is why I do my best to expose the lies of the world so you are not as ignorant as the vast majority of Believers [...]. The god and Jesus born out of the rebellious mind of Joey Smith are NOT the God and Jesus of the Bible! The false theology of Mormonism is in 100% contradiction to Biblical Christianity. There is only one Truth, and if Mormonism is true then Christianity is a lie [...]. No person who is serious about their faith can vote for a person who is part of a satanic cult since that person gives mainstream credibility to that cult which will lead people to join and end up in hell for rejecting Jesus Christ [...]. Here is the bottom line to this whole Romney issue [...] this is not about politics, this is about SOULS! [...]. He actually might be one of the best men there is to be President and lead this nation [...] it is still no excuse to support a man who is part of a satanic cult, whose election to the most powerful office on this planet will give worldwide credibility to that satanic cult, will cause millions of people to join their ranks, and ultimately cause them to die in their sins and spend eternity in hell!²⁴⁷

I denne teksten anerkjenner Keller at blant de aktuelle kandidater så er Romney den som presenterer seg med de sterkeste konservative standpunkter, og er dermed muligens den kandidaten som vil tjene det religiøse høyres interesser best. Problemet med Romney var ikke politisk, men religiøst. Å få en president som var en av De Siste Dagers Hellige ville etter Kellers tankegang være å legitimere Jesu Kristi Kirke av Siste Dager Hellige som en akseptabel religiøs institusjon, fullt integrert i det amerikanske religiøse mangfold. Presis dette ønsket Keller og hans likesinnede å forhindre. En Romney-administrasjon ville styrke og legitimere Jesu Kristi Kirke på et nytt og for Keller helt uakseptabelt nivå. Tanken om det å innsette Romney som president og hvilke implikasjoner en slik administrasjon ville få for veksten av Jesu Kristi Kirke var av sentral betydning for den konservative protestantiske opposisjonen mot hans kandidatur.

²⁴⁶ Brevet der *Americans United for Separation of Church and State* oppfordrer til denne undersøkelse kan finnes på http://www.au.org/site/DocServer/Bill_Keller_Ministries_5-31-07.pdf?docID=1661

²⁴⁷ Keller 2007. *The Fallout from Talking on Romney, the Mormons and other Evangelical Leaders*.

Presidenten for *The Midwestern Baptist Theological Seminary* R. Philips Roberts, ga en mer nøktern begrunnelse for de samme synspunkt som Keller uttrykte: En president som var en av De Siste Dagers Hellige ville “give every LDS missionary the calling card of legitimacy anywhere in the world”.²⁴⁸ Ikke bare ville dette legitimere Jesu Kristi Kirke som en religiøs bevegelse, det ville også fremme kirkens misjonsarbeid.

James Walker, tidligere medlem av Jesu Kristi Kirke og leder for *The Watchman Fellowship*, en konservativ protestantisk informasjonsinstans, som ønsker å informere det kristne Amerika om farene tilknyttet de religiøse grupperinger som ut i fra deres forståelse er “kultur”, ga også klart uttrykk for slike antipatier.²⁴⁹ “My main concern with a Romney presidency is the hundreds of thousands of new converts that would be brought into the Mormon Church”. En president som var en av De Siste Dagers Hellige, ville kunne skape en ny innfallsvinkel for misjonærenes arbeid. Walker trakk i et intervju frem en tenkt situasjon for hvorledes misjonærer i sine innledende forsøk på å konvertere noen kunne vekke interesse med et “Would you like to hear about the faith of our president”?²⁵⁰

Det meste av den opposisjonelle litteraturen som ble produsert i tilknytning til Romneys kandidatur omhandlet det konservativt protestantiske standpunkt om at Jesu Kristi Kirke ikke er kristen, men en “kult”. Fokuset var rettet mot elementer som kirkens historiske polygame praksis, tempelundertøy, forskjellige teologiske nyanser og at en Romney-administrasjon ville måtte ta ordre fra *The First Presidency*. Dette siste punktet ga grunnlag for en konspirasjonsteori som gikk ut på at Romneys valgkamp var et ledd i en agenda med det mål å opprette *The Kingdom of God* som et politisk og åndelig teokrati der Romney ville fungere som en marionett styrt av *The First Presidency*, som allerede skulle ha gjort klart lokaler for en slik ordning i tempelet i Washington D.C.²⁵¹

Den kanskje mest omfattende radikalt antimormonske kilden som oppstod under Romneys kampanje var *Freedom Defense Advocates*. Deres nettsted exposemittromney.com var “dedicated to exposing Mitt Romney’s Mormon ties... and

²⁴⁸ Waligorski 2007.

²⁴⁹ Watchman Fellowship.

²⁵⁰ Chesser 2007.

²⁵¹ Schnoebelen 2007.

how they pose dangers spiritually AND politically”.²⁵² Nettsted var drevet av en John Boyd, som sammen med Walter Martin²⁵³ fra det konservativ protestantiske instituttet *The Christian Research Institute* blant annet har produsert videoseriene *The Kingdom of the Cults* og *Cults-a-la-Carte*.²⁵⁴ I et brev som John Boyd sendte ut, skriver han at ekte rettroende konservative protestanter ikke bare burde bekymre seg for den vanlige politiske diskurs mellom liberale og konservative, men:

[T]here’s a more sinister enemy hiding behind a conservative--and yes, even a Christian--facade, an enemy that has a devious plan for our country, a plan that will see the Constitution thrown out and replaced by a theocracy. The enemy is Mormonism.²⁵⁵

I den følgende teksten utdyper Boyd hvilken fare han betrakter Jesu Kristi Kirke å være, og at Romney, som han så på som en ikke usannsynlig kandidat til den republikanske nominasjonen, som høyesteprest i Jesu Kristi Kirke bare er et middel for å nå et klart fastsett mål, et amerikansk teokrati styrt av kirkens profet. Boyd hevdet at samme hva Romney kom til å gjøre for å motsi slike anklager om at han ville la seg styre av *The First Presidency*, kunne ikke dette være korrekt, for “as a High Priest and Temple Mormon he is bound by his blood oath²⁵⁶ to put the Mormon Church’s agenda first. His allegiance is to the current Mormon Prophet – not to the American people”.²⁵⁷

Mike Huckabee: a Christian leader

I løpet av høsten 2007 var Romney tildels i stand til å dempe skepsisen mot sin religiøse tilhørighet og overbevise konservative protestanter om verdigrunnet som lå til grunn for hans politiske ideologi. Dette betydde allikevel ikke at han var i stand

²⁵² Freedom Defense Advocates.

²⁵³ Philips Jenkins gir i sin bok *Mystics and Messiah: Cults and New Religions in American History* en omfattende redegjørelse for forholdet mellom konservative protestanter og ny-religiøse bevegelser. Deriblant Walter Martins standpunkt og motivasjoner i sin produksjon av anti-“kult”-materiale.

²⁵⁴ About Cults-a-la-Carte.

²⁵⁵ Boyd.

²⁵⁶ Det som av individer med antipatier til kirken ofte omtalers som *Blood Oath* omhandler det kanskje mest esoteriske aspekt av tempelpraksisen, eden en sverger under *endowment*-seremoniene om å opprettholde paktens som en her inngår med Den Himmelske Fader. Dessverre så er den primære kilder til denne praksis tidligere medlemmer av kirken, som uttrykker sine antipatier mot den gjennom å avsløre disse esoteriske aspekter.

²⁵⁷ Boyd.

til å dempe opposisjonelle stemmer som anklaget han for sin inkonsistente politikk angående spørsmål som abort, og kontinuerlig fikk han betegnelsen *flip-flopper* kastet etter seg. En mulig forklaring for hvorfor dette begrepet ble så mye brukt, kan være en motvilje hos enkelte mot å ville kritisere han åpent på et religiøst grunnlag.²⁵⁸ Blant de konservative protestantiske grupperingene som ga Romney sin tilslutning, var fokuset i all hovedsak rettet mot hans politiske agenda. På internettsiden *Evangelicals for Mitt* finner en et eksempel på hvilke aspekter av Romneys agenda som konservative protestanter ga ham tilslutning for:

[W]e need a president who embraces a comprehensive and positive values agenda: standing for the sanctity of life, protecting traditional marriage, defending religious liberty and basic human rights home and abroad, combating poverty and disease within the world's poorest communities, fighting for better quality of life for our citizens, and winning the War on Terror.²⁵⁹

Angående spørsmålet om Romneys religiøse tilhørighet så gir i alle fall individene bak *Evangelicals for Mitt* uttrykk for at “We don’t want to say doctrine doesn’t matter, it does, very much in our churches and in our individual relationships with God”. Men for dem så var ikke et presidentvalg et spørsmål om en ønsket å legitimere bestemte doktrinære standpunkt, men “this is a presidential election, and those are about values”.²⁶⁰

En konservativ protestant som noe overraskende ga Romney sin tilslutning, var lederen for det svært konservative Bob Jones-universitetet, Bob Jones III, selv om det ikke var en utbetinget tilslutning. “As a Christian I am completely opposed to the doctrines of Mormonism” men selv om Jones opprettholdt en slik avstand til Romneys religiøse tilhørighet, betydde ikke det at Jones avskrev kandidaturet “I’m not voting for a preacher. I’m voting for a president. It boils down to who can best represent conservative American beliefs”.²⁶¹

Uheldigvis for Romney var et slikt standpunkt til hans kandidatur forbeholdt kun et segment av de konservative protestantiske velgere. I oktober 2007 publiserte Gallup en

²⁵⁸ Dette kan betraktes som en motvilje hos enkelte om å gjøre seg til en talsmann for en religiøs test for personer som ønsket å inneha et politisk verv, en test som ville være et klart brudd med den amerikanske grunnlovens sjette artikkel.

²⁵⁹ *Evangelicals for Mitt*.

²⁶⁰ *Ibid.*

²⁶¹ Barnett 2007.

undersøkelse der de ønsket å kartlegge befolkningens holdninger til de aktuelle presidentkandidater. Blant kandidatene var det bare Hillary Clinton som fikk et mer negativt resultat blant protestanter som oppga at de ofte gikk i kirken enn Romney. Resultatet viste at 32 % av informantene oppga at de hadde et positivt syn på Romney, mot 29 % som oppga negative assosiasjoner.²⁶² Implikasjonene av denne undersøkelse kan være at Romney hadde en kjerne av protestanter som støttet ham, men også et betydelig segment av denne gruppen som var i sterk opposisjon mot ham. Problemet som Romney hadde er at konservative protestanter utgjør en betydelig faktor innad i det republikanske parti, og et segment av denne gruppe etter alt å dømme tok sterkt avstand fra Romney grunnet hans religiøse tilhørighet. En del av disse fant et annet alternativ i form av Mike Huckabee.²⁶³

Huckabee hadde vært guvernør i Arkansas fra 1996 til 2007. Tidligere hadde han begynt, men ikke fullført en mastergrad i teologi ved *The Southwestern Baptist Theological Seminary*.²⁶⁴ Han hadde jobbet som en baptistpastor fra 1980 til 1992 og vært presidenten for *The Arkansas Baptist State Convention*²⁶⁵ fra 1989 til 1991.²⁶⁶ I presidentvalgkampen var han i stand til å promotere seg selv gjennom å kombinere rollen som pastor og politiker, dette gjorde han ved å tale til menigheter som pastor samtidig som han la frem sin politiske agenda. Høsten 2007 hadde Huckabee-kampanjen en TV-reklame gående i Iowa, i denne reklamen fikk en høre at “Faith doesn’t just influence me. It really defines me”. Videre fikk en høre at en ikke skulle ofre sine personlige prinsipper på bakgrunn av noen politisk agenda. “Let us never sacrifice our principles for anybody’s politics. Not now, not ever”.²⁶⁷ Selv om Huckabee aldri ga noe klart uttrykk for en antimormonsk agenda på lik linje med John Boyd eller Bill Keller, kunne en stadig finne en forsiktig referanse til en antimormonsk diskurs. En av Huckabees valgkampmedarbeidere skal ha opplyst til *The Los Angeles Times* at Romneys religion var “definitely a factor in the race [...]. To

²⁶² Jones 2007.

²⁶³ Jeg deltok ved en anledning på et politisk møte med Huckabee, der jeg fikk frokost bestående av vafler, kaffe og bacon og egg, mens jeg under måltidet kunne høre på Huckabee og hans mest profilerte støttespiller, skuespilleren Chuck Norris, tale. Det finnes også en reklame for Huckabee der Chuck Norris deltar, den kan en finne her: <http://www.youtube.com/watch?v=MDUQW8LUMs8&NR=1>

²⁶⁴ Southwestern Baptist Theological Seminary. *About us*.

²⁶⁵ Arkansas Baptist State Convention. *Home*.

²⁶⁶ Wikipedia. *Mike Huckabee*.

²⁶⁷ Youtube. *Mike Huckabee: Believe*.

a lot people, [Mormonism] is a strange religion that they don't understand".²⁶⁸

I løpet av oktober 2007 hadde Mike Huckabee opplevd en raskt økende fremgang på meningsmålingene, han hadde tatt ledelsen i Iowa, og var i ferd med å posisjonere seg på den nasjonale arena som en formidabel kandidat. Huckabee forklarte selv fremgangen med at det var et uttrykk for guddommelig vilje. Det var "the same power that helped a little boy with two fish and five loaves feed a crowd of 5000 people".²⁶⁹ En annen forklaring er at han endelig var i stand til å eksponere seg gjennom media som *a Christian leader*, som et alternativ til Romney, den "ikke-kristne" kandidaten. Velgere som aktivt støttet Huckabee, ga to primære grunner for sin støtte, dels fordi han var en del av den kristenkonserverative subkultur, men også fordi han kunne hindre at en av De Siste Dagers Hellige ble president. En av *New York Times* kilder ga følgende forklaring på hvorfor dette var så viktig:

I'm concerned a lot of Christians are thinking about the values and forgetting about the Creator behind the values [...] I guess I feel like this country and this world needs a president who would be able to pray to the God of the Bible and He would be able to hear his prayers [...] Would Mr. Romney's prayers even get through?²⁷⁰

Ikke bare ble det uttrykt skepsis og frykt for at Romneys bønner ville være forgjeves, skulle han som president bli nødt til å be til Gud om veiledning, Romney og hans tro ble vurdert å være grunnleggende antikristen:

Mormons spend two years of their lives as missionaries, preaching an anti-Christian doctrine [...] I don't want someone out there, if I can help it, who's going to be acting on an anti-Christian faith as the basis of their decision-making.²⁷¹

Antipatiene mot Romneys religiøse tilhørighet, som Huckabee kan beskyldes for å ha brukt i sin valgkamp, førte i løpet av oktober og november 2007 til at Huckabee tok ledelsen på meningsmålingene i Iowa. Romneys mottrekk for å bekjempe denne tendensen var å endelig holde en tale, som hadde vært etterspurt i media siden han

²⁶⁸ Kurtz 2007.

²⁶⁹ Olsen 2007.

²⁷⁰ Ludo 2007.

²⁷¹ Ibid.

offentliggjorde sitt kandidatur, en tale der han redegjorde for hvilken rolle han mener religion skal ha i den amerikanske konteksten. *Faith in America*-talen resulterte i omfattende omtaler i media, men om den hadde den ønskede effekten Romney var ute etter er heller tvilsomt. Talen oppnådde å dempe en del av skepsisen som var rettet mot hans kandidatur, men det kan også argumenteres for at denne talen var med på å synliggjøre Romney som *den mormonske kandidaten*. Romney lot være å redegjøre for nyanser i Jesu Kristi Kirkes teologi, men fremholdt å referere til en samlende nasjonal *civil religion*. Dette fraværet av en redegjørelse for spesifikke elementer i Romneys religion kan Mike Huckabee beskyldes for å ha utnyttet.

Få dager etter at Romney hadde holdt sin tale, var Mike Hucabee i stand til å skape omfattende oppslag i media gjennom å spille på antipatiene mot Jesu Kristi Kirke. Journalisten Zev Chafetes hadde stilt Huckabee spørsmålet “if he considered Mormonism a cult or a religion?” Svaret som Huckabee ga kan betraktes som preget av en pålagt uvitenhet angående Jesu Kristi Kirkes lære, da svaret han ga var “I think it’s a religion [...] I really don’t know much about it.” Det oppfølgende spørsmålet var det Hucabee som kom med “Don’t Mormons believe that Jesus and the devil are brothers?”²⁷² Fra et rent teologisk standpunkt er svaret på Huckabees spørsmål positivt, og i en kunngjøring som Jesu Kristi Kirke kom med i kjølvannet av dette intervjuet benektet de det heller ikke: “The Apostle Paul wrote that God is the Father of all. This means that all intelligent beings were created by God and are His spirit children”.²⁷³ Problemet med dette spørsmålet var ikke så mye selve innholdet, men de assosiasjoner Huckabee var i stand til å vekke gjennom å stille et slikt spørsmål.

I 1998 hadde *The Southern Baptist Convention* avholdt sitt årsmøte i Salt Lake City. I åpningstalen til møtet skal representantene ha blitt møtt velkommen til “[the] headquarters of counterfeit Christianity”.²⁷⁴ Dette årsmøtets primære tema var bekjempelse av Jesu Kristi Kirke, og en av dem som talte skal ha vært Mike Huckabee.²⁷⁵ Sett i lys av hans utdanning og erfaring som pastor, samt hans deltakelse på *The Southern Baptist Convention* sitt årsmøte i 1998, er det svært lite troverdig at Huckabee ikke hadde inngående kjennskap til sitt trossamfunns sterkt fordømmende

²⁷² Chafetes 2007.

²⁷³ Newsroom. Answering Media Questions About Jesus and Satan 2007.

²⁷⁴ Young 2007, se også Cailouet 1998.

²⁷⁵ Stockinger 2007.

standpunkt til Jesu Kristi Kirke.

Selv om Huckabee senere unnskyldte seg overfor Romney, var han gjennom en slik påtatt uvitenhet i stand til å skape omfattende publisitet rundt et tema som inngår i en antimormonsk diskurs. Dette skjedde dessuten på et tidspunkt som var svært gunstig for Huckabee. Romney hadde nettopp holdt sin *Faith in America*-tale, hans religion og den talen han hadde holdt var svært fremtredende i media, og så trekker Huckabee frem et fragment av Jesu Kristi Kirkes lære og setter det totalt ut av kontekst, dette tre uker før *the Iowa caucus* skulle avvikles.

Romney, part of the dynastic leadership of a mad cult

Skal en forsøke å trekke frem de element av Jesu Kristi Kirke av Siste Dagers Helliges religiøse praksis som media og diverse liberalsekulære kommentatorer lot seg beskjefte med under Romneys valgkamp, fremstår en rekke karakteristiske aspekter. Dette er elementer som blant annet kirkens kosmogoni og mytiske historiske narrativer, som er distinkt forskjellige fra de dominerende kristne tradisjoners religiøse myter og praksis. Mediene presenterte også andre kontroversielle forhold tilknyttet kirkens historiske profil og praksis, for eksempel kirkens tidligere legitimering av polygame ekteskap, samt at afroamerikanere ikke kunne tas opp i presteskabet før 1978.²⁷⁶ President Spencer W. Kimball²⁷⁷ skal på dette tidspunkt ha mottatt en åpenbaring om at fra nå av kunne alle kvalifiserte menn, uavhengig av etnisk tilhørighet, ta del i presteskabet.²⁷⁸ Disse kontroversielle aspekter åpner for en høy grad av kritikk fra personer med et eksternt perspektiv til kirken.

Et aspekt ved kirkens praksis som i stor grad fremstår som fremmedgjørende og direkte merkelige for utenforstående er kirkens medlemmers bruk av *sacred garments*. Dette er en type undertøy som brukes av de medlemmer av kirken som har gjennomgått *endowment*-seremoniene. De skal minne individet om den pakten det har inngått med Den Himmelske Fader om å etterleve hans grunnleggende prinsipper for *eternal progression*, og de betraktes som hellige, høyst personlige objekter. Det er et fysisk uttrykk for en intern og personlig pakt. En måte å forstå denne praksis på, er at den er med på å opprettholde en distinkt individuell identitet som en av De Siste

²⁷⁶ *Encyclopedia of Mormonism* 1992:125-127.

²⁷⁷ *Encyclopedia of Mormonism* 1992:785-789.

²⁷⁸ *Doctrine and Covenants*. Official Declaration-2.

Dagers Hellige. Ved å bruke disse klesplaggene både dag og natt blir man kontinuerlig minnet om de forpliktelser en har påtatt seg.²⁷⁹ Fra et internt perspektiv er denne praksis i høy grad hellig, mens fra et eksternt perspektiv, spesielt fra individer med sterke antipatier mot kirken, har denne praksis fått et sentralt sted i den antimormonske litteraturen. Et eksempel er hvordan Bill Keller brukte disse klesplagg i sin smakløse eksponering, et annet eksempel er hvordan media var i stand til å skape en diskusjon om hvorvidt Romney faktisk gikk i disse klesplagg og, om så var tilfelle, om han var så naiv at han faktisk trodde betingelsesløst på dette aspektet av kirkens praksis.

I september 2005, da spekulasjonene om et Romney-kandidatur så vidt hadde begynt, så en også de første tendensene til denne typen journalistikk omhandlende Romneys religiøse tilhørighet. I et intervju for *The Atlantic Monthly* tiltenkt en artikkel som handlet om hvilke potensielle utfordringer Romney kunne møte under en presidentvalgkamp, spurte journalisten Sridhar Pappu “How Mormon are you?” Romneys svar reflekterer det urokkelige standpunkt han hadde til slike spørsmål

How Mormon am I? You know, the principles and values taught to me by faith are values I aspire to live by and are as American as motherhood and apple pie. My faith believes in family, believes in Jesus Christ. It believes in serving one's neighbor and one's community. It believes in military service. It believes in patriotism, it actually believes this nation had an inspired founding. It is in some respects a quintessentially American faith, and those values are values I aspire to live by. And I'm not perfect, but I'm one aspiring to be a good person as defined by the biblical Judeo-Christian standards that our society would recognize.²⁸⁰

Slik en kan forstå Romneys svar, betrakter han seg i all hovedsak som en konservativ amerikansk kristen, når Pappu i sitt oppfølgende spørsmål vil vite om mer karakteristiske trekk ved Romneys religiøse praksis “Do you wear temple garments?” avslo Romney å svare på dette spørsmålet. “I'll just say those sorts of things I'll keep private”.²⁸¹ Romneys respons på slike spørsmål var at han konsekvent avslo å diskutere spesifikke teologiske og doktrinære aspekter ved Jesu Kristi Kirke, og når han likevel ble presset til å gi et svar på slike spørsmål, viste han til den sjette artikkel

²⁷⁹ *Encyclopedia of Mormonism* 1992:534.

²⁸⁰ Pappu 2005.

²⁸¹ Ibid.

i den amerikanske grunnlov. Resultatet var sterk kritikk mot han både fra konservative og liberale. For konservative protestanter var han ikke kristen, selv om han opprettholdt akseptable konservative verdier. Det problematiske var hans religiøse tilhørighet.

Fra et liberalsekulært hold kom det til uttrykk at man betraktet Jesu Kristi Kirkes lære som absurd og irrasjonell. Spørsmålet som talsmenn for sekularisme grunnleggende sett stilte til et Romney-kandidatur var hvordan kunne en slik vellykket og velutdannet mann faktisk ubetinget godta en religiøs tradisjon som for dem fremstår som total a-rasjonalitet, og hvordan kunne et individ som godtok disse absurde doktriner være i stand til å påta seg ansvaret som amerikansk president?

I en artikkel som *Newsweek*-reporteren Kenneth Woodward i april 2007 skrev for *The New York Times*, redegjør han for hvilke elementer av Jesu Kristi Kirke som etter hans oppfatning er de mer problematiske, og som ville være til hinder for at Romney kunne appellere til både konservative og liberale individer. “Among the reasons Americans distrust the Mormon church is Mormon clannishness”, belegget han gir for denne påstand er de tidsressursene kirken krever av de aktive medlemmene,²⁸² “A good Mormon is a busy Mormon”. Omfanget av tidsbruk, de økonomiske forpliktelsene kirken forlanger gjennom betaling av tiende, samt måten disse ressursene forvaltes på gjør at “To many Americans, Mormonism is a church with the soul of a corporation”. Dette underbygger han ved å peke på de sosiale nettverk som kirken organiserer, de ofre kirkens medlemmer gir av både tid og penger, og hvordan kirken gjennom sitt presteskap, er i stand til å forvalte disse ressursene, samt eiendommer og bedrifter. “Mormons like to hire other Mormons, and those who lose their jobs can count on the church to find them openings elsewhere”.²⁸³ Ikke bare er Jesu Kristi Kirke organisert som en bedrift som har som sin primære agenda å oppnå høyest mulig avkastning kommersielt, men også på misjonsmarkedet. Woodward trekker også frem det klart esoteriske aspekt av kirkens praksis:

Mormons are perceived to be unusually secretive, Temple ceremonies [...] are closed to non-

²⁸² I en samtale jeg hadde med et individ som er høyesteprest i den melkisedekske orden og som ukentlig praktiserer ved Boston-tempelet, fikk jeg fortalt at han gjennomsnittlig brukte tjue timer i uken på kirkerelaterte aktiviteter.

²⁸³ Woodward 2007.

Mormons, and members are told not to disclose what goes on inside them. This attitude has fed anti-Mormon charges of secret and unholy rites.²⁸⁴

Problemet med Woodward's artikkel er ikke at han presenterer elementer som er dominerende i en antimormonsk diskurs, men at han kan beskyldes for å ikke være i stand til å opprettholde en klar distanse i sin beskrivelse av denne diskurs. Dette kommer til syne når han redegjør for hvordan han mener at Romney burde presentere sin religion for media. "Any journalist who has covered the church knows that Mormons speak one way among themselves, another among outsiders".²⁸⁵ Woodward er i høy grad i stand til å nedtone de antipatier til Jesu Kristi Kirke som han kanskje har, men han eksponerer leserne for en antimormonsk diskurs uten å redegjøre for kirkens standpunkt til de spørsmål han omtaler, da han i all hovedsak baserer sin artikkel på fremtredende element fra liberalsekulære og konservativ protestantiske perspektiver preget av en klar opposisjon til kirken. Etter at Woodward har berettet om hvilket lukket og esoterisk samfunn kirken er, samt hvilken evne den har til å redefinere innholdet og meningen i tradisjonelle kristne begreper, ender han artikkelen med å forsikrer sine lesere om at "none of these popular reservations about the Mormon Church are reasons to vote for or against Mitt Romney".²⁸⁶

En reaksjon på Woodward's artikkel kom i en blogg skrevet av Hugh Hewitt, forfatteren av boken *A Mormon in the White House? 10 Things Every American Should Know About Mitt Romney* og en av de konservative protestantene som stilte seg sterkest bak et Romney-kandidatur. Han funderte på om *Time* ville ha trykket artikkelen hvis *Mormon* var byttet ut med *Jew*, selv om artikkelen endte med "a ringing declaration against the idea of refusing to vote for a Jew for President". Hvorfor hadde så *Time* "missed the obvious title for the piece; Protocols of the Elders of New Zion".²⁸⁷ For Hewitt var støtten til Romney basert på at hans primære krav til en presidentkandidat var at kandidaten ønsket å fremme de samme verdier som han selv.

I am more concerned that a candidate shares my values than he shares my theology [...]. As a

²⁸⁴ Woodward 2007.

²⁸⁵ Ibid.

²⁸⁶ Ibid.

²⁸⁷ Hewitt 2007. *To Many Americans, Mormonism Is A Church With The Soul Of A Corporation.*

Southern Baptist evangelical and political conservative, I am convinced I have more in common with Mormons than I do with a liberal Southern Baptist, Methodist, Roman Catholic or a liberal from any other denomination or faith group.²⁸⁸

Romney som kandidat var ikke problematisk, han hadde de rette verdier; problemet var det liberale Amerika.

Et godt eksempel på et opposisjonelt standpunkt til Romneys kandidatur uttrykt fra et ubetinget liberalt og sekulært perspektiv var å finne i en artikkel i desember 2006-utgaven av *Slate Magazine*. Under overskriften *Romney's Religion A Mormon President? No way*, hadde redaktøren for bladet Jacob Weisberg redegjort for sitt standpunkt angående Romneys kandidatur. Han åpner artikkelen med å stille det retoriske spørsmålet om det å ikke ville stemme på en kandidat grunnet hans religiøse tro er et uttrykk for intoleranse på lik linje med å ikke ville gi sin stemme til en kvinne, en afroamerikaner eller en kandidat fra en annen religiøs tradisjon. Svaret Weisberg ga er et ubetinget nei "Objecting to someone because of his religious beliefs is not the same thing as prejudice based on religious heritage, race, or gender".²⁸⁹ Som det er fastlagt i den sjette artikkel av den amerikanske grunnlov, skal en ikke ha noen slags religiøs test for en som stiller som kandidat til et offentlig verv, men det betyr ikke for Weisberg at "views about God, creation, and the moral order are inadmissible for political debate".²⁹⁰ Weisberg fortsetter med å redegjøre for hvordan han ikke under noen omstendigheter ville gi sin stemme til en konsekvent religiøs kandidat, "Such views are disqualifying because they're dogmatic, irrational, and absurd. By holding them, someone indicates a basic failure to think for himself or see the world as it is".²⁹¹ Romney som presidentkandidat, falt innunder denne kategorien. Basert på religiøs tilhørighet opprettholdt han en irrasjonell og absurd virkelighetsforståelse, som ledet til at Weisberg trakk den konklusjonen at:

I wouldn't vote for someone who truly believed in the founding whoppers of Mormonism. [...].
[Joseph Smith] was an obvious con man. Romney has every right to believe in con men, but I want to know if he does, and if so, I don't want him running the country. One may object that all religious

²⁸⁸ Hewitt 2007. *Memo To Evangelicals*.

²⁸⁹ Weisberg 2006.

²⁹⁰ Ibid.

²⁹¹ Ibid.

beliefs are irrational – what’s the difference between Smith’s "seer stone" and the virgin birth or the parting of the Red Sea? But Mormonism is different because it is based on such a transparent and recent fraud. It’s Scientology plus 125 years. Perhaps Christianity and Judaism are merely more venerable poetic versions of the same. But a few eons makes a big difference. The world’s greater religions had time to splinter, moderate, and turn their myths into metaphor. The Church of Latter-day Saints is expanding rapidly and liberalizing in various ways, but it remains fundamentally an orthodox creed with no visible reform wing.²⁹²

Liberalsekulære kommentatorers standpunkt til Romney-kandidaturet bar sterkt preg av antireligiøse motivasjoner. Ikke bare var Romneys religion basert på læren til en svindler, spørsmålet var hvordan kunne et velutdannet individ som Romney være i stand til å tro på slike absurde doktrinære standpunkt. Timothy Garton Ash, professor i europeiske studier ved Oxford, uttrykte sine antipatier om Romneys kandidatur slik

My residual problem with Romney being a Mormon is not that Mormonism is a faith (the atheist’s problem), or that Mormonism is not unambiguously Christian (the Christian’s problem), but that it seems such a wacky collection of man-made Moronical codswallop.²⁹³

Ash endte sitt angrep på Romneys religiøse tilhørighet med et personangrep “And I do find myself wondering [...] how on earth a well-educated man who aspires to lead the most powerful and modern nation in the world can seriously believe this stuff”.²⁹⁴

Et svært så dømmende, men også interessant innlegg om Romneys religiøse tilhørighet kom i *Slate Magazine* i november 2007. Det var en redegjørelse for forfatteren og litteraturkritikeren Christopher Hitchens standpunkt til Romney-kandidaturet. Antiteisten og forfatteren av boken *god is not Great: How Religion Poisons Everything* var svært dømmende overfor Jesu Kristi Kirke. Hitchens argumentasjon var i hovedsak en kritikk av Romneys konsekvente avslag fra å redegjøre for sin religiøse tilhørighet “Mitt Romney appears to think that, in respect to the bizarre beliefs of his church, he has come up with a twofer response”.²⁹⁵ Hitchens påstod at på den ene side nektet Romney å redegjøre for historiske og teologiske nyanser i Jesu Kristi Kirkes lære, på den andre siden utnyttet Romney antipatiene mot

²⁹² Weisberg 2006.

²⁹³ Ash 2007.

²⁹⁴ Ibid.

²⁹⁵ Hitchens 2007.

sin religiøse tilhørighet for å promotere sitt kandidatur “he can also reap additional benefits from complaining that people keep asking him about them”.²⁹⁶ For Hitchens var dette langt fra akseptabelt:

It ought to be borne in mind that Romney is not a mere rank-and-file Mormon. His family is, and has been for generations, part of the dynastic leadership of the mad cult invented by the convicted fraud Joseph Smith. It is not just legitimate that he be asked about the beliefs that he has not just held, but has caused to be spread and caused to be inculcated into children. It is essential. Here is the most salient reason: Until 1978, the so-called Church of Jesus Christ of Latter-day Saints was an officially racist organization. Mitt Romney was an adult in 1978. We need to know how he justified this to himself, and we need to hear his self-criticism, if he should chance to have one.²⁹⁷

Ikke bare måtte Romney kunne redegjøre for hvordan han frem til 1978 hadde kunnet støtte opp om de rasistiske doktriner²⁹⁸ som Jesu Kristi Kirke lærte. Han måtte også være i stand til å vise en høy grad av selvkritikk om dette spørsmålet. Et annet spørsmål Hitchens tok opp, var spørsmålet om autoritet, “The Mormons claim that their leadership is prophetic and inspired and that its rulings take precedence over any human law”. Tydeligvis hadde ikke Hitchens satt seg grundig inn i kirkens politiske profil, for han insinuerte at en Romney-administrasjon ville være en marionettregjering for *The First Presidency*. “The constitutional implications of this are too obvious to need spelling out, but it would be good to see Romney spell them out all the same”.

En måte å forstå Hitchens på er at han talte for en kritisk journalistikk der alle aspekter av et individs religiøse praksis skulle være åpen for å kritiseres. Dette gjelder også for avviklede aspekter i et trossamfunns praksis, men også aspekter som ble betraktet som svært intime og hellige. For Hitchens skulle det ikke finnes grenser for hva en kunne forlange at en kandidat skal redegjøre for. Trekker en denne tendensen

²⁹⁶ Hitchens 2007.

²⁹⁷ Ibid.

²⁹⁸ Kirkens doktrine i spørsmålet var basert på en tanke om at en kunne se på hudpigmentene til det enkelte individ om det hadde opprettholdt et nøytralt standpunkt i preeksistensen, da krigen mellom Lucifer og Den Himmelske Fader hadde brutt ut. De som hadde vært nøytrale, ble betraktet som en av etterkommerne til Kain, som hadde gjort opprør mot Gud, men som tross alt fikk leve et jordisk liv og kjente alle prinsipper for frelse og *exaltation*, men som likevel igjen gjorde åpent opprør mot Gud. Han ble fordømt og ble den første av *The Sons of Perdition*, og han fikk også et merke i form av mørk hud, som derfor ble betraktet som et tegn på at en tilhørte Kains slekt (McConkie 1979:109). De som bar dette merke, det vil si individer med afrikanske etniske røtter kunne frem til 1978 ikke bli en del av kirkens presteskap (McConkie 1979:526-528).

til sin logiske konklusjon, så kan en spørre om Hitchens her virkelig taler for et brudd med den sjette artikkel av den amerikanske grunnloven, for å fremme en ubetinget pressefrihet? Når det gjaldt spørsmålet om Romneys religiøse tilhørighet, var “The bottom line [...] that Romney should expect to be asked these very important questions, and we should expect him not to obfuscate and whine anymore but to give clear and unambiguous answers to them” .²⁹⁹

Spørsmålet om Jesu Kristi Kirkes tidligere reservasjon mot å innvie afroamerikanere i prestedømmet og hvilket standpunkt Romney tok i denne saken var blant de momenter den politiske analytikeren, og skuespiller fra TV-serien *Big Love*,³⁰⁰ Lawrence O’Donnell tok opp i TV-programmet *The McLaughlin Group*, der han fikk fullt utløp for sine sterke antimormonske standpunkter. Tre dager etter at Romney hadde holdt sin *Faith in America*-tale deltok O’Donnell i en debatt med blant andre journalisten Elinor Craft, forfatteren og den politiske kommentatoren Monica Crowley, samt politikeren, forfatteren og det konservative ikonet Pat Buchanan, der temaet var Romneys tale. Buchanan komplimenterte Romney for å forsvare sin religiøse tilhørighet, men når ordet var kommet til O’Donnell utbrøt han at “This was the worst political speech of my lifetime”, og tok til med å redegjøre for hvorfor han hadde tatt dette standpunkt:

Because this man stood there and said to you "this is the faith of my fathers." And you, and none of these commentators who liked this speech realize that the faith of his fathers is a racist faith. As of 1978 it was an officially racist faith, and for political convenience in 1978 it switched. And it said "OK, black people can be in this church". He believes, if he believes the faith of his fathers, that black people are black because in heaven they turned away from God, in this demented, Scientology-like notion of what was going on in heaven before the creation of the earth.³⁰¹

Pat Buchanans svar til O’Donnells angrep på Romneys religiøse tilhørighet var å spørre om dette var faktorer som gjorde han ukvalifisert til å være president. Dette bekreftet O’Donnell.

²⁹⁹ Hitchens 2007.

³⁰⁰ *Big Love* er en TV-serie som handler om en familie bestående av fundamentalistiske Siste Dagers Hellige. Dette er en familie som bedriver en polygam praksis, og serien handler om konfliktene og intrigene som oppstår i denne familien. Lawrence O’Donnell spiller av og til rollen som denne familiens advokat.

³⁰¹ Linkins 2007.

[H]e's got to answer – when he was 30 years old, and he firmly believed in the faith of his fathers that black people are inferior, when did he change his mind? Did the religion have to tell him to change his mind? And when he talks about the faith of his fathers, how about the faith of his great-grandfather, who had five wives.³⁰²

Buchanan repliserte at hans oldefar selv hadde holdt slaver, men at han tok totalt avstand fra en slik praksis. Dette svaret fikk O'Donnell til å bryte ut i et nedlatende og anakronistisk³⁰³ angrep på Jesu Kristi Kirke. “His religion is based on the work of a lying, fraudulent, criminal named Joseph Smith who was a racist, who was pro-slavery, whose religion was completely pro-slavery”. Buchanan svarte at Romney var et anstendig og dypt troende individ, som hadde vist en høy grad av mot ved å forsvare sin religiøse tilhørighet på riksdekkende fjernsyn. Dette ble fulgt opp av en kommentar fra Elinor Craft om at alle religioner historisk har sine negative aspekter, men dette betyr ikke at en kan angripe individer som tilhører den enkelte religiøse tradisjon på grunnlag av slike problematiske momenter. Denne kommentaren fikk O'Donnell enda mer opphisset: “He was offered an opportunity to distance himself from the evils of his religion, and he didn't”. Monica Crowley fikk så ordet og ga uttrykk for at et slikt angrep på et individs religiøse tilhørighet var forkastelig. Dette resulterte i at O'Donnell, Buchanan og Crowley endte opp med å prate i munnen på hverandre i et halvt minutt, før Buchanan brøt igjennom med at “Mormons didn't bring slavery to America. Christians did”! O'Donnell var imidlertid ikke ferdig med å spotte “Joseph Smith was a slavery champion, the inventor of this ridiculous religion. His religion is full of crazy beliefs. [...]. Do you think the Garden of Eden was in Missouri”? Da han ble bedt om å rangere Romneys tale tok han dette som en mulighet til å fortsette nedrakking “Romney comes from a religion founded by a criminal who was anti-American, pro-slavery, and a rapist. And he comes from that lineage and he says; I respect that religion fully”.³⁰⁴ ³⁰⁵ I en artikkel i *The New York Times* ga Frank Rich uttrykk for støtte til O'Donnells argument. “The answer is simple. Mr. Romney

³⁰² Linkins 2007.

³⁰³ Joseph Smith drev i 1844 en presidentkampanje, der han blant annet hadde som et element av sitt politiske program å avskaffe slaveriet (se Ronan J. H.).

³⁰⁴ Linkins 2007.

³⁰⁵ For å se et opptak av denne hendelsen gå til <http://www.newsbusters.org/node/17692>

didn't fight his church's institutionalized apartheid, whatever his private misgivings, because that's his character".³⁰⁶ Hvorvidt Hitchens, O'Donnell og Rich har et poeng i at Romney kanskje burde ha redegjort for disse problematiske aspektene av Jesu Kristi Kirkes lære, spesielt de deler av kirkens lære som fortsatt ble praktisert etter at Romney var et myndig individ, så er ikke det selve problemet. Romney var under beskyttelse av den sjette grunnlovsartikkel og var ikke forpliktet til å gi en slik redegjørelse. Det problematiske er når et forsøk på en objektiv kritikk av en religiøs betinget praksis tar form som et subjektivt uttrykk for intoleranse. I en kommentar av Martin E. Marty vedrørende O'Donnells utbrudd oppsummerte han dette poenget svært dekkende "No one is to be uncritical where there is often much to criticize. But criticism is one thing; hate-speech and untruths are another".³⁰⁷

De antipatiene en kan finne mot Jesu Kristi Kirke under Romneys presidentvalgkamp, var i all hovedsak preget av en ideologisk og en religiøs barriere. Den ideologiske, som Hitchens, Ash og O'Donnell baserte sin kritikk på, bygger på et standpunkt om at religion er noe a-rasjonelt som er i klar opposisjon til rasjonalitet, basert på en legitimitet gitt av en ikke-empirisk instans, som har sitt opphav i vrangforestillinger hos individet. Dermed blir religion en sfære som en kanskje bare burde kunne identifisere seg med som en del av en kulturell tilhørighet, men også noe som fornuftige og opplyste individer burde kunne ta avstand fra, skulle en bli konfrontert med paradoksale teologiske spørsmål. Resultatet er en militant sekularisme der religion i verste fall er noe privat, som i minst mulig grad har et sted i det offentlige rom. Dermed fremstår et individ som opprettholder Jesu Kristi Kirkes ortodoksi og ortopraksis, men som på den samme tid streber etter å inneha et høyt politisk verv, som et individ med lite troverdighet. Han opprettholder en grunnleggende a-rasjonalitet som et essensielt element i sitt liv. Spørsmålet blir da hvilken grad av ansvar ønsker en å gi et slikt individ?

Når det gjelder konservative protestanter som Keller, Walter og Boyd er ikke graden av religiøsitet i det offentlige rom det problematiske, men hvilken religion. Kjernen i dette standpunktet er at Jesu Kristi Kirke ikke er kristen, men en falsk religion, som forsøker å presentere seg som kristendom, og som står i klar opposisjon

³⁰⁶ Rich 2007.

³⁰⁷ Marty 2008.

til den *sanne* kristendom, representert av konservativ protestantisme. Ser man på konkurransen på det religiøse markedet mellom Jesu Kristi Kirke og diverse konservative protestantiske trossamfunn og betrakter det som en kosmisk konflikt mellom det gode og det onde, der det gode er representert av det interne “vi”, mens det onde og opposisjonelle er representert av det utenforstående, “den andre”, så vil det å støtte kandidaturet til dette andre og fremmede tilsvare å gi sin tilslutning til den som representerer det onde og opposisjonelle. Dermed oppstår den situasjon som Keller i høy grad var i stand til å gi et radikalt uttrykk for: Romney som representant for De Siste Dagers Hellige var bokstavelig talt den opposisjonelle Antikrist, forstått som en reell fare for det rettroende, konservative, protestantiske og kristne Amerika.

Kapittel 4: Faith in America

En problematikk som har blitt mer og mer fremtredende i den amerikanske politiske diskurs, er spørsmålet om religiøs tilhørighet og praksis legitimt kan uttrykkes i det offentlige rom. Et belegg som trekkes frem i forsøk på å begrense eller fjerne religiøst ladde symboler og handlinger fra det offentlige rom er det første tillegg til den amerikanske grunnloven. Her kan en lese at “Congress shall make no law respecting an establishment of religion”. Dette første ledd i denne paragrafen, kjent som *the establishment clause*, bekrefter at kongressen ikke skal opprette noen lover som favoriserer noe slags uttrykk for religiøsitet, mens det andre, oppfølgende leddet “or prohibiting the free exercise thereof”,³⁰⁸ omtalt som *the exercise clause*, kan betraktes som en motsetning til det foregående. En konsekvens av denne multivalente lovteksten, er at det har oppstått en rekke motstridende tolkningstradisjoner for hva det første grunnlovstillegget egentlig gir uttrykk for. Er det en legitimering av et fravær av religion fra det offentlige rom, eller et uttrykk for en overordnet aksept for alle former for religiøs tilhørighet?

Diskusjonen om dette paradoksale grunnlovstillegget har en omfattende og konfliktfylt historie. Skal en forsøke å trekke frem de dominerende tendenser i denne diskusjon, så finner en to motstridende retninger. Den ene siden er preget av talsmenn for sekularisme, der uttrykk for religiøs tilhørighet potensielt skal kunne fratras enhver rolle i den offentlige sfære. En slik omfattende sekularisering er likevel ikke karakteristisk for den amerikanske kontekst, da en betingelsessløs sekularisme nok kun kan tilskrives et lite befolkningssegment. Det som derimot er mer karakteristisk er representantene for den andre siden av denne sosiale diskurs, religiøse og konservative amerikanere som hevder at deres grunnlovsbaserte rettigheter til å kunne bedrive en fri religiøs praksis er under kontinuerlig angrep fra individer og organisasjoner som fremmer en liberalsekulær agenda. Gjennom lobbyorganisasjoner som *The Family Research Council*,³⁰⁹ *National Right to Life*³¹⁰ og *Focus on the Family*³¹¹ bruker det religiøse og konservative USA det republikanske parti som et middel til å fremme sine konserverende verdier. Den andre siden består av lobbyorganisasjoner som fremmer

³⁰⁸ Bill of Rights 1791.

³⁰⁹ Family Research Council. *Defending Family Faith and Freedom: Issues.*

³¹⁰ National Right to Life. *Touching Hearts... Changing Minds... Saving Lives!*

³¹¹ Focus on the Family. *Focus on the Family, Mission Statement.*

en klar liberal agenda, preget av sekularisme, som for eksempel *American Civil Liberties Union*,³¹² *Freedom from Religion Foundation*,³¹³ men også individer som Jacob Weisberg og Christopher Hitchens som ønsker å fjerne de fleste uttrykk for religiøs tilhørighet fra det offentlige rom.

For å forstå denne konflikten, må en fokusere på andre elementer enn *the establishment clause* og *the free exercise clause*. Selv om det første tillegget til grunnloven fungerer som et referansepunkt som kan legitimere begge disse kontrasterende standpunkt. Tar en utgangspunkt i James Davison Hunters konsept om en pågående kulturell krig, *The culture war*, så er sekularisering bare et pådrivende element som er med på å forme og skape premissene for denne konflikten. *The culture war* kan i all hovedsak betraktes som en moralsk og ideologisk konflikt, der en ikke nødvendigvis finner en part med en gjennomført sekulær og antiteistisk agenda, som retter seg mot all religiøs tilhørighet og som fremmer en avvikling av ethvert uttrykk for offentlig legitimert religiøsitet. Men det er en konflikt med sterke religiøse konnotasjoner, der de motstridende parter kjemper om hvordan og på hvilket vis en skal definere og opprettholde en distinkt normativ amerikansk moralsk identitet.³¹⁴ Den ene siden består av progressive krefter, preget av sekularisme, som betrakter samfunnet som en del av en kontinuerlig prosess der moral og verdier er i utvikling, mens den andre siden representeres av aktører som har en forståelse av samfunnet, moral og verdier som faste og bundne størrelser som betraktes som inspirert og legitimert av en transcendent autoritet.³¹⁵

Hvilken transcendent autoritet dette er, har imidlertid fra tidlig i nasjonens historie vært et kontroversielt tema. Skulle individer med en religiøs tilhørighet som ikke hadde sitt opphav i en protestantisk tradisjon kunne utøve et offentlig verv? Denne problemstillingen ble især aktuell når det gjaldt katolikker og om de kunne være lojale og patriotiske amerikanere.³¹⁶

³¹² American Civil Liberties Union. *About us*.

³¹³ Freedom From Religion Foundation. *Protecting the Constitutional Principle of the Separation of Church and State*.

³¹⁴ Hunter 1991:108.

³¹⁵ Robert Wuthnow har også skrevet mye om denne konflikten mellom konservative og liberale krefter i den amerikanske offentlige diskurs. Blant annet i bøker som *The Struggle for America's Soul, Evangelicals, Liberals, and Secularism* og *America and the Challenges of Religious Diversity*.

³¹⁶ Hunter 1991:35.

Betrakter en de 43³¹⁷ amerikanere som opp gjennom nasjonens historie har vært presidenter, og hvilken religiøs tilhørighet de har hatt, er det to tendenser. Enten blir presidenten betraktet som et lite religiøst individ, som identifiserer seg med en religiøs tilhørighet som en formalitet tilknyttet rollen som president, eller så identifiseres presidenten som et sterkt troende individ, men i alle av de aktuelle tilfellene, unntatt et, har presidentens religiøse identitet vært tilknyttet et protestantisk trossamfunn. Unntaket er John Fitzgerald Kennedy. Det er vanskelig avgjøre i hvor høy grad han var et aktivt praktiserende religiøst individ eller om hans religiøse tilhørighet var en del av en personlig, kulturelt ladet identitet, da hans tid som president skal ha vært preget av en uvilje mot å la seg påvirke av representanter fra hans egen kirke.³¹⁸ I alle fall har han blitt stående som den eneste amerikanske presidenten som har hatt tilhørighet til et ikke-protestantisk trossamfunn. Under sin presidentvalgkamp i 1960 holdt han en tale til *The Greater Houston Ministerial Association* der han redegjorde for sin religiøse tilhørighet, og bekreftet overfor sitt publikum at han var “not the Catholic candidate for President. I am the Democratic Party’s candidate for President who happens also to be a Catholic”.³¹⁹ Kennedy var i stand til å overkomme skepsisen mot sin religiøse tilhørighet, og ble den første katolske amerikanske presidenten.

Selv om de prinsipper som skal regulere relasjonen mellom den offentlige, føderale og statlige sfære har blitt en integrert del av grunnloven, representert gjennom det første tillegget, samt den sjette artikkel, der en kan lese at: “no religious test shall ever be required as a qualification to any office or public trust under the United States”³²⁰ så betyr ikke dette nødvendigvis at den enkelte borger er underlagt disse retningslinjer. Men disse grunnlovsparagrafer åpner for tilstedeværelsen av et overordnet konsept som *civil religion*, der denominelle og religiøse skiller og konflikter ideelt sett skal være fraværende fra det offentlige rom, hvor religiøse konnotasjoner bare bør få uttrykk gjennom en offentlig legitimert religiøsitet, preget av referanser til overordnede følelsesladde konsepter som nasjonen, frihet og Guds legitimering av disse institusjonene.³²¹

³¹⁷ Grover Cleavelands to perioder gjør at han betraktes som både den 22. og 24. amerikanske president. Det vil si at 43 individer har hatt dette vervet, mens det har vært 44 administrasjoner.

³¹⁸ Carty [i Rozell & Whitney (red.),] 2007:151.

³¹⁹ Kennedy 1960.

³²⁰ U.S. Constitution. *Article VI*. 17.09.1787.

³²¹ Det finnes en omfattende litteratur som handler om rollen religion har i en amerikansk kontekst, som

En problematikk som knytter seg til et begrep som *civil religion* er om det kan betraktes som noe annet enn en sosiologisk konstruksjon, om det er et begrep som har mening for andre enn akademikere som forsøker å forstå og forklare et sosialt fenomen, eller for politikere som Romney, som ønsker å vekke et kollektivt patos hos sine potensielle stemmegivere? Har det noe form for betydning utover den akademiske eller politiske sfære? Problemet som Romney hadde og som det kan hevdes at han aldri var fullt i stand til å løse på et tilfredsstillende vis, var tilknyttet en slik problematikk. Kunne hans religiøse tilhørighet betegnes som en del av en nasjonal *civil religion*, eller tilhørte han en religiøs tradisjon som kunne betraktes som et brudd med et slikt begrep? Refererte han til dette kun som et nyttig verktøy for å vekke et kollektivt patos hos tilhørere? Mye tyder nå på at et stort segment av konservative protestanter lot seg overbevise om at Romney hadde de rette *American values*, samtidig fantes segmenter av denne gruppen som høyst sannsynligvis ikke på noe vis ville eller i en mulig fremtidig kampanje vil gi Romney sin stemme, da de betrakter han som ikke-kristen og et medlem av en "kult". Det mest profilerte og omfattende eksempel på Romneys redegjørelse for sitt syn på en amerikansk *civil religion* finner en i talen han holdt 6. desember 2007 ved *The George Bush Presidential Library* i College Station, Texas. Hvorvidt talen hadde den ønskede effekt, kan diskuteres. Det er mulig å forstå talen som en utløsende faktor for Huckabees Jesus-and-Satan-skandale, noe som nok til en viss grad var med på å styrke antipatiene som konservative protestanter hadde mot Romney.

Et annet aspekt av denne talen var at den også ble forstått som et angrep på ateister og ikke-troende, idet talen inneholdt en sterk kritikk av sekularisme. Det sentrale i talen var Romneys syn på hvordan en *civil religion* har vært med på, og skal fortsette å definere hva den amerikanske nasjonen skal være. I det følgende vil jeg redegjøre for

gir en redegjørelse for de aspekter som jeg her så vidt nevner. Deriblant arbeidet til Fowler & Hertzke & Olson, Corbett & Corbett, Hecló & McClay, Hulsether, Wuthnow, Hunter, Lambert, Wald, Porterfield (red.). Den amerikanske kontekst sett inn i et globalt perspektiv finner en også redegjørelser for i blant annet arbeidet til Bruce, Hanson, Haynes, Herbert, Kurtz, Jelen & Wilcox (red.).

disse elementene i Romneys kamp for å bekrefte at han tilhørte denne *civil religion*. Mitt primære materiale er *Faith in America*-talen, og en oppfølgende og utfyllende tale som Romney holdt 8. mai 2008 da han mottok Canterbury-medaljen fra *The Becket Fund for Religious Liberty*.

Civil Mormonism

I løpet av 2007 hadde Romney fått forespørsler om han hadde planer om å følge i Kennedys fotspor og holde en tale der han konfronterte de sterke antipatier som var rettet mot hans religiøse tilhørighet. Problematikken som Romney var konfrontert med i dette spørsmålet, var mangefasettert. Hvordan skulle dette gjøres? Hvilke konsekvenser kunne dette få? Samtidig var Romney konfrontert med en problematikk som ikke var aktuell i Kennedys tilfelle. Der en mulig lesning av Kennedys tale kan tyde på at hans katolisisme til en viss grad var en kulturell identitet som han ikke ville ta avstand fra, var Romney konfrontert med det at han var en religiøs leder, fra en svært betydningsfull slekt innad i Jesu Kristi Kirke av Siste Dagers Hellige. Hvordan skulle han så overkomme skepsisen mot hans religiøse tilhørighet og presentere denne identiteten som en normativ del av den amerikanske *civil religion*? Problematikken som knyttet seg til dette var, i hvor høy grad skulle han redegjøre for hvilken betydning hans religion og dens lære hadde for han, uten å gi en utilstrekkelig, eller en for detaljert redegjørelse av Jesu Kristi Kirkes lære. Dette måtte også gjøres uten å distansere seg fra velgere, og han måtte overkomme skepsis og forhåpentligvis knytte til seg potensielle stemmegivere fra en konservativ protestantisk bakgrunn. Løsningen som Romney kom frem til, var å ikke presentere en direkte redegjørelse for teologiske nyanser i sin kirke, da dette var noe han uttrykkelig avstod fra å gjøre “To do so would enable the very religious test the founders prohibited in the Constitution”.³²² Det han derimot valgte å gjøre, var å gjøre rede for hvordan han betrakter de felles referanser som bygger opp om, og for han, er med på å definere innholdet av en felles *civil religion*. Men i hans referanse til dette konseptet kan en finne en dualitet som en vanskelig kan forklare uten en viss innsikt i essensielle elementer av Jesu Kristi Kirkes lære.

Martin E. Marty har i sin artikkel “Two Kinds of Civil Religion” en kort referanse

³²² Romney 2007. *Faith in America*.

til en tanke som kan være nyttig for å forstå De Siste Dagers Hellige som en del av en amerikansk *civil religion*. En *civil religion* har som alle religiøse tradisjoner sine distinkte fragmenteringer fra den primære tradisjon, den har sine “subspecies”, sine underarter som eksisterer parallelt med de primære strømninger som har sitt utspring i den enkelte tradisjon.³²³ Betrakter en Bellahs redegjørelse for de bibelske arketyper³²⁴ som ligger latent i den amerikanske *civil religion* i lys av en slik differensiering av begrepet, innebærende underarter, er det mulig å forstå Jesu Kristi Kirke som et segment av en differensiert *civil religion*. Med utgangspunkt i Bellahs arketyper kan en i kirkens lære finne en rekke gjennomgående motiver som kan settes inn i en slik modell: *Exodus*, en utvandring fra landet Egypt, der mennesket under høyden av *The Great Apostasy* var bunden og ute av stand til å kjenne og praktisere prinsippene for *Agency*, hvoretter *The Chosen People*, de som tok del i den Abrahamske pakt, igjen skulle realisere og reise opp *The Promised Land*, og i de siste dager bygge *The New Jerusalem*. Dette er et tema som både kan referere til profeten Lehi, hans familie og det mystiske narrative som en finner i *The Book of Mormon*, og som en kan forstå med referanse til de tidlige puritanere som etablerte koloniene i New England. Jesu Kristi Kirke av Siste Dagers Hellige betrakter også disse hendelser som veiledet av guddommen, da grunnleggerne av disse koloniene kom fra den gamle verden, Egypt, til den nye verden, Kanaan, i en søken etter et land der de kunne kjenne og tilbe Gud fritt fra det religiøse monopol som preget *The Great Apostasy*, for å så frøet som ville vokse, gro og over tid skape fundamentet til den nasjonen som ville bli Amerika, “a City upon a Hill”, der Det Nye Jerusalem skulle bygges.³²⁵

Temaet *Sacrificial Death and Rebirth* er en essensiell del av kirkens mytiske narrativ. Nephittene og Lamanittene, og også Jesu apostlers kirke måtte som en del av

³²³ Marty [i Richey & Jones (red.)],1974:141.

³²⁴ “Behind the civil religion at every point lie Biblical archtypes: Exodus, Chosen People, Promised Land, Sacrificial Death and Rebirth. But it is also genuinely American and genuinely new. It has its own prophets and its own martyrs, its own sacred events and places, its own solemn rituals and symbols. It is concerned that America be a society as perfectly in accord with the will of God as men can make it, and a light to all the nations” (Bellah [i Richey & Jones (red.)],1974:40-41).

³²⁵ Begrepet *A City Upon a Hill* er tatt fra en preken som lederen for Massachusetts Bay-koloniene, John Winthrop, holdt i 1630 under overfarten fra det gamle kontinent, Europa, til det nye, America. Prekenen fremmer tanken om at denne migrasjonen var en frigjøring fra de sosiale og religiøse konflikter som på den tid preget Europa, til Det ny lovede landet, der folket skulle etablere en ny pakt med Gud, og der folket skulle blomstre og gro så lenge de opprettholdt denne pakten. Bellah siterer blant annet hele denne talen i artikkelen “American Civil Religion in the 1970’s”, men en kan også finne den her <http://www.mtholyoke.edu/acad/intrel/winthrop.htm>

en overordnet historisk myte frafalle fra Guds prinsipper, for at mennesket i de siste dager skulle kunne motta en ny dispensasjon og restaurasjon, en gjenfødelse av den sanne lære. Den nye dispensasjon var avhengig av en ny profet, som kunne på ny innføre og restaurere prinsippene for hvordan en skal tilbe Gud, hvordan en kan bli frelst, og hva menneskets ultimate potensial er, *exaltation*. I denne prosessen fikk en ikke bare den nye dispensasjons profet, Joseph Smith, men en fikk også et nytt hellig sted, et nytt Jerusalem, samt de stedene der de sentrale hendelser i den nye profetens liv og virke, deriblant hans martyrdød, fant sted. Men Jesu Kristi Kirke av Siste Dagers Hellige er også en ny religion med et nytt hellig land, et land som har en grunnlov som åpner for en tilstrekkelig høy grad av frihet til at mennesket kan bruke sitt *Agency*, og Jesu Kirke igjen kan vokse og gro. Alt dette er avhengig av at mennesket lever i pakt med prinsippene som ligger til grunn i den sosiale kontrakten, som også betraktes som en guddommelig legitimert pakt, som den amerikanske nasjonen baserer seg på. At folket må gjøre seg fortjent til å være velsignet av det transcendent, dersom ethvert individ i denne nasjonen gjør sitt ytterste for at Det nye hellige land “[shall] be a society as perfectly in accord with the will of God as man can make it, and a light to all the nations”.³²⁶

Dersom man antar at det finnes underarter innenfor den amerikansk *civil religion*, kan man oppfatte Jesu Kristi Kirke som en forgrening innenfor en slik *civil religion*, med både prestlige og profetiske kvaliteter, som et eget differensiert segment av en amerikansk *civil religion* sterkt preget av det som Richey og Jones betegner som “Protestant civil piety”,³²⁷ men også “the transcendent universal religion of the nation”.³²⁸ Dette segment kan en betegne som *civil Mormonism*, et institusjonalisert system av symboler, riter og myter som refererer til en transcendent størrelse og som skaper eksistensiell mening, både for individet, men også for de grunnleggende nasjonale og politiske narrative, dokumentene og institusjonene som sammen utgjør paktens nasjonen har inngått med Gud. Der landet, de prinsipper og offer som ligger til grunn for nasjonens opprettelse og det transcendentes rolle i denne prosessen har vært med på å opphøye nasjonen over andre nasjoner, og at de idéer som uttrykkes i grunnloven og nasjonenes uavhengighetserklæring sammen utgjør noe

³²⁶ Bellah [i Richey & Jones (red.)],1974:41.

³²⁷ Richey & Jones 1974:17.

³²⁸ Richey & Jones 1974:15.

unikt som bare kan opprettholdes hvis folket utøver en tilstrekkelig høy grad av hengivenhet til disse prinsipper.

Opprettholder en et slikt perspektiv om arketyperne av en amerikansk *civil religion* i lys av aspekter ved Jesu Kristi Kirkes teologiske fundament, blir det svært vanskelig å kunne operere med den definisjonen av *civil religion* som Karel Dobbelaere presenterer. Han hevder at *civil religion* ikke kan betegnes som en religion, da det ikke er “a unified system of beliefs and practices relative to a transcendent reality”, men “a political ideology that borrows religious concepts and symbols from the religious traditions of America”.³²⁹ På et nivå kan den *civil religion* som Romney presenterte betraktes som et konstruert økumenisk konsept, presentert av en elitistisk politiker med det mål å samle en velgermasse om sin politikk. På et annet nivå er han en religiøs leder, fra et trossamfunn hvis teologi i svært høy grad er basert på de nasjonale myter og symboler som også er med på å skape en amerikansk *civil religion*, et “world-view”,³³⁰ en nasjonal trans-denominell meningshorisont som langt på vei samsvarer med Bellahs konsept. En mulig måte å forstå dette på er at *civil religion* for Romney både er en politisk ideologi, men også et fastlagt system av tro og praksis som henspeiler på en transcendent størrelse. Dermed kan en forstå Romneys to taler på to nivåer, både som en redegjørelse for Romneys perspektiv om hva den amerikanske *civil religion* innebærer men også som en redegjørelse for de primære verdier og idéer som er med på å utgjøre fundamentet for det mytiske narrativ som preger Jesu Kristi Kirke av Siste Dagers Helliges lære, *civil Mormonism*.

Calling and election sure

Etter å ha blitt introdusert av tidligere president George Herbert Walker Bush begynte Romney *Faith in America*-talen med å presentere de truslene som nasjonen står overfor både eksternt, med landets “krig mot terror”, og internt, med en vaklende økonomi og svekkede sosiale verdier og normer. I møte med disse trusler må nasjonen av nødvendighet opprettholde et prinsipp som Romney i denne talen ønsket å redegjøre for, et prinsipp som han hevdet var “fundamental to America’s greatness:

³²⁹ Dobbelaere 2002:61.

³³⁰ Pye & Helve 2001:90.

our religious liberty”.³³¹ Hva angikk hans kandidatur, gjorde Romney det klart at som sin forgjenger Kennedy betraktet han seg først og fremst som en amerikaner som drev en presidentvalgkamp med det motiv å ville tjene det amerikanske folk. Samtidig var det et gjennomgående tema i talen at enhver presidents primære oppgave er å forsvare, opprettholde og respektere grunnloven. Den medfører en forpliktelse for den enkelte kandidat, men også for folket som skal velge kandidaten, at en ikke skal nekte noe kvalifisert individ å påta seg et slikt verv med begrunnelse i den enkeltes religiøse tilhørighet. En sentral del av den redegjørelsen som Romney ga sitt kandidatur, var å avkrefte all spekulasjon om at representanter fra hans kirke, først og fremst *The First Presidency*, ville kunne ha noen form for innvirkning på de avgjørelsene en eventuell Romney-administrasjon ville måtte ta.

Let me assure you that no authorities of my church, or of any other church for that matter, will ever exert influence on presidential decisions. Their authority is theirs, within the province of church affairs, and it ends where the affairs of the nation begin.³³²

Med referanse til sin tidligere karriere som guvernør hevdet Romney at “I tried to do the right as best I knew it, serving the law and answering to the Constitution”, uten å la Jesu Kristi Kirke av Siste Dagers Helliges doktrinære eller teologiske lære påvirke de politiske avgjørelsene. Det samme ville han også gjøre dersom han skulle bli valgt som president. “I will put no doctrine of any church above the plain duties of the office and the sovereign authority of the law”.³³³ En måte å forstå det Romney her redegjør for, er at hvis han skulle bli president, ville ethvert forslag eller forsøk på å påvirke ham, som skulle kunne komme fra Salt Lake City, bli ignorert. Hans eneste autoritet ville være det transcendent og hans forpliktelser overfor guddommen og nasjonen om å opprettholde grunnlovens prinsipper og tjene folket, slik det også fremgår av det følgende sitatet:

As a young man, Lincoln described what he called America’s political religion – the commitment to defend the rule of law and the Constitution. When I place my hand on the Bible and take the

³³¹ Romney 2007. *Faith in America*.

³³² Romney 2007. *Faith in America*.

³³³ Ibid.

oath of office, that oath becomes my highest promise to God. If I am fortunate to become your President, I will serve no one religion, no one group, no one cause and no one interest. A President must serve only the common cause of the people of the United States.³³⁴

Dette utsagnet kan forstås som et direkte løfte om at en Romney-administrasjons agenda først og fremst vil være å opprettholde den amerikanske grunnloven, med den primære hensikt å tjene det amerikanske folket. Men samtidig kan han også forstås slik at han vil fjerne ethvert autoritativt ledd mellom seg og Den Himmelske Fader. Kanskje mest slående er spørsmålet om det ville få doktrinære og teologiske implikasjoner for medlemmer av Jesu Kristi Kirke av Siste Dagers Hellige om Romney skulle bli president, ville han bli betraktet som en profet? Den primære motivasjon for denne spekulasjonen er basert på kirkens lære om individer som i den jordiske tilværelse har gjort seg kvalifisert til å oppnå *exaltation* gjennom *eternal progression*. Alle individer som fullt ut praktiserer og opprettholder pakten som de gjennom *endowment*-seremoniene har opprettet, gjør seg kvalifisert til å kunne motta personlige åpenbaringer gjennom inspirasjon fra Den Hellige Ånd.³³⁵ Det finnes også et segment av disse som har inngått i et *celestial marriage* og dermed gjort seg kvalifisert til *exaltation*, og som gjennom profeti har fått formidlet at de både har blitt kalt og utvalgt for en slik fremtid.^{336 337}

Implikasjonene av en slik tanke, samt det esoteriske aspektet som knytter seg til en slik praksis gjør det vanskelig å legge frem et klart belegg for at det er referanser til en slik tanke Romney her fremmer. Men det er mulig å forstå det dit hen at han gjennom personlig åpenbaring vet at han er *elect*, og at han som høyesteprest i den melkisedekske orden ikke lenger trenger et ledd mellom seg og guddommen. Han har gjennomgått alle de tempelritualer og seremonier som kirken kan tilby, og er et så kvalifisert og verdig medlem av kirken at han på et nivå er hevet over en slik institusjonalisert praksis. Han vet at han er utvalgt til *exaltation* gjennom *eternal progression*, hans eneste autoritet er det transcendent og de lover og prinsipper som guddommen har nedsatt. I sin ytterste konsekvens kan dette forstås som at Romney allerede har kommet lenger i sin streben mot apoteose en de fleste andre mennesker.

³³⁴ Romney 2007. *Faith in America*.

³³⁵ McConkie 1979:603.

³³⁶ McConkie 1979:109.

³³⁷ *Encyclopedia of Mormonism* 1992:248.

Hans primære motivasjoner er preget av et ønske om at flest mulig skal kunne ta del i hans ferd mot guddommelighet, og at en av de grunnleggende sosiale premisser som åpner for en praktisering av disse prinsipper ligger i den amerikanske grunnloven.

Dette er spekulativt, og det er godt mulig at det er en feiltolkning av Romneys utsagn i denne talen. Men det han uttrykkelig gjør, er at han fjerner ethvert ledd mellom presidenten og det transcendent, innfører eden mellom presidenten og Gud som den øverste forpliktelse, og setter seg som president over “no one religion, no one group, no one cause, and no one interest”.³³⁸ Nasjonen og dens interesser bekreftes som legitimert av det transcendent, og det å fremme nasjonens interesser og opprettholde nasjonens lover, især grunnloven, bekreftes som det primære mål for enhver amerikansk president.

Når Romney hevdet at han på ingen vis ville la seg styre fra Salt Lake City, betydde ikke det at han ville ta avstand fra noe aspekt ved Jesu Kristi Kirke av Siste Dagers Hellige, “I believe in my Mormon faith and I endeavor to live by it. My faith is the faith of my fathers – I will be true to them and to my beliefs”.³³⁹ De konsekvenser dette urokkelige standpunkt ville kunne få for hans kandidatur, var han også villig til å gå i møte. “Some believe that such a confession of my faith will sink my candidacy. If they are right, so be it”.³⁴⁰

American values

Etter å ha redegjort for hvordan en eventuell Romney-administrasjon ville forholde seg til institusjonaliserte religiøse autoriteter, brukte Romney resten av *Faith in America*-talen til å redegjøre for hvilken rolle religion, og religiøs tilhørighet har hatt i den formative prosessen som ga opphav til den amerikanske nasjon, samt hans visjoner for hvilken rolle religion har og skal fortsette å ha blant amerikanere. Selv om Romney gjorde det uttrykkelig klart at han fremmet segregering av politisk og religiøs makt, slik det er lagt føringer for i den amerikanske grunnloven, var hans tale også karakterisert av en høy grad av dualitet. På den ene siden er den preget av et forsøk på å ikke gi referanser til noe bestemt trossamfunn, samtidig som han presenterer en redegjørelse om et trans-denominelt konsept som *civil religion*, som kan tilskrives

³³⁸ Romney 2007. *Faith in America*.

³³⁹ Ibid.

³⁴⁰ Ibid.

sterke religiøse konnotasjoner.

Sentralt i Romneys *civil religion* står begrepet *American values*, som kan forstås som uforanderlige prinsipper, legitimert av det transcendent, som skaper det normative moralske fundament for at nasjonen skal være velsignet av guddommen. Dette kan best forstås av et utsagn i begynnelsen av *Faith in America*, som senere ble utdypet i *Becket Fund*-talen, og som antakelig forklarer hva han forstår som essensen av *American values*.

[the Founders] discovered the essential connection between the survival of a free land and the protection of religious freedom [...] Freedom requires religion just as religion requires freedom. Freedom opens the windows of the soul so that man can discover his most profound beliefs and commune with God. Freedom and religion endure together, or perish alone.³⁴¹

Oppdagelsen som Romney refererer til, at grunnleggerne av den amerikanske nasjonen oppdaget en relasjon mellom det transcendent og frihet, er basert på en multivalent forståelse av begrepet frihet, der frihet på et nivå er forstått som fravær av institusjonalisert regulering av individet. På et annet nivå er sosiale institusjoner opprettet for å fremme denne grunnleggende friheten. I *The Declaration of Independence* finner en kanskje den klareste redegjørelse for grunnleggernes standpunkt til hva frihet er og hvilken relasjon dette begrepet har til det transcendent. Der fremstilles frihetsbegrepet som en selvfølge basert på uforanderlige og ukrenkelige rettigheter legitimert av skaperen, og som sidestiller alle mennesker som likeberettiget til å strebe etter “Life, Liberty and the pursuit of Happiness”.³⁴² For at samfunnet i fellesskap skal kunne nå disse målene, er det nødvendig å institusjonalisere et styrende organ, legitimert av folkets konsensus. Overskrider organet den legitimerende konsensus, blir det folkets rett å kunne avskaffe et slikt styre.

Det som legitimerer denne friheten, er ikke mennesket i seg selv, men en transcendent autoritet, som i denne konteksten er tillagt få spesifikke kvaliteter. Det en får vite, er at det er naturens Gud som også er en skapergud, “their Creator”. Konkusjonen til denne uavhengighetserklæringen er at det ikke er ut i fra mennesket i

³⁴¹ Romney 2007. *Faith in America*. Romney tar også og siterer dette utsagnet i *Becket Fund*-talen.

³⁴² Hancock 1776.

seg selv men under “a firm reliance on the protection of Divine Providence”,³⁴³ at grunnleggerne av den amerikanske nasjonen gikk til det skritt å oppløse sine relasjoner til Storbritannia. Uten å kunne bedrive fri religiøs praksis, uavhengig av individer eller institusjoner som forsøker å begrense eller regulere slik praksis, vil de grunnleggende premisser for hva frihet etter disse retningslinjer innebærer, gradvis bli svekket og diffuse.

John Stuart Mill opererer i *On Liberty* med to primære forståelser av hva *liberty* innebærer. Den ene er det han kaller “Liberty of the will”, det en kan betegne som fri vilje, eller tankens frihet, det andre er “Civil or Social Liberty”, karakteren og grensene til den myndighet som de sosiale institusjoner legitimt kan utøve overfor individet.³⁴⁴ Denne sosiale forståelsen av *liberty* vedrører individets mulighet til å operere som en autonom aktør innenfor sosiale rammer, innenfor den sosiale meningshorisont, men dette er ikke en absolutt frihet, *liberty* er muligheten til å være fri innenfor de rammer som styrer sosial interaksjon. Harold Bloom gir i *The American Religion: The Emergence of the Post-Christian Nation* en interessant definisjon av hva en slik frihet kan innebære i en amerikansk kontekst, basert på en forståelse av at de prinsipper som styrer sosial interaksjon grunnleggende sett er legitimitet av en transcendent størrelse. Frihet er, i det som Bloom betegner som *the American religion* presentert som “being alone with God or with Jesus, the American God or the American Christ”.³⁴⁵ Dette innebærer en personlig og intim relasjon mellom individet og det transendente, mellom det som Bloom betegner som “something deeper than the soul, the Real Me or spark”, som uten ekstern innflytelse er berettiget til å etablere et ytterst unikt forhold med en ytterst unik transcendent størrelse “a free God or God of freedom”.³⁴⁶

På direkte spørsmål om hvordan Romney ville stemme, var han stilt overfor valget mellom en kandidat som han var i stand til å identifisere seg med basert på et religiøst fundament, kontra en tilsynelatende sterk kandidat til et politisk verv som ikke delte hans religiøse tilhørighet,³⁴⁷ ga han et svar som bidrar til å belyse hvordan begreper

³⁴³ Hancock 1776.

³⁴⁴ Mill 1938:1.

³⁴⁵ Bloom 1992:15.

³⁴⁶ Ibid.

³⁴⁷ Anonym kvinne 04.01.2008 William B. Cashin Community Center, Manchester, New Hampshire. Se vedlegg.

som frihet og *liberty* bygger opp om de fundamentale ideologiske elementer i den amerikanske *civil religion*, som igjen er med på å skape grunnlaget for det han presenterte som den normative nasjonale moral. Det grunnleggende element i Romneys *American values* er “our Judeo-Christian philosophy”, som utgjorde et nasjonalt normativt etos på tvers av denominell tilhørighet. For Romney utspilte dette seg på to nivå, et som angikk relasjonen mellom individet og medmennesket, og et annet som omhandlet relasjonen mellom individet og det transcendent. De mellommenneskelige relasjonene henspiller på en grunnleggende forståelse om at alle mennesker stammer fra det samme transcendent opphav, er brødre og søstre av dette opphav, og er som brødre og søstre pålagt sosiale forpliktelser overfor hverandre. Det andre nivået er et konsept Romney betegner som “something quintessentially American”, om en unik relasjon mellom individet og det transcendent, som skaper og legitimerer et fundament for frihet.³⁴⁸

Den grunnleggende sosiale premiss for å etablere en slik relasjon mellom individet og det transcendent var for Romney religiøs toleranse, som det i den amerikanske konteksten er tilrettelagt for gjennom grunnlovens sjette artikkel samt det første grunnlovstillegget. Toleranse var det fundamentale element i opprettelsen av en fredelig sameksistens som gikk på tvers av denominelle skiller. Uten toleranse ville de grunnleggende *American values* som legger retningslinjene for den amerikanske *civil religion* forsvinne. I en nasjonal kontekst var det de prinsipper som skaper samhold, ikke de som skaper konflikt og splittelse, som utgjør fundamentet for en *civil religion*. Disse samlende normative elementer var de primære i opprettelsen og legitimeringen av den moralske plattform som utgjorde *American values*: frihet og likhet legitimert av det transcendent, opprettholdt gjennom religiøs toleranse.

The religion of secularism

Et element som Romney omtalte i *Faith in America*, som har blitt mer og mer fremstående i den amerikanske sosiale diskurs, er individer og organisasjoner med en sekulær, ikke-religiøs agenda. I talen uttrykte Romney seg ikke like kritisk som han hadde gjort et par uker i forveien da han talte til *The Family Research Council*, der

³⁴⁸ Romney. 04.01.2008 William B. Cashin Community Center, Manchester, New Hampshire. Se vedlegg.

han omtalte sekulære strømninger som “the anti-religion of secularism”,³⁴⁹ men kritikken var fortsatt tilstedeværende. På tross av at grunnleggerne av den amerikanske nasjonen opprettet et skille mellom staten og ethvert trossamfunn, betydde ikke det for Romney et ubetinget fravær av religiøse uttrykk i det offentlige rom. Derimot betegnet han sekularisme og forsøk på å opprette et offentlig rom uten elementer med religiøse konnotasjoner som et forsøk på å opprette en ny, statlig legitimert religion, “the religion of secularism”. En segregering av uttrykk for religiøsitet, der slike uttrykk er fraværende fra det offentlige rom, og der legitim religiøs praksis kun kan foregå i en privat kontekst, var etter Romneys forståelse ikke den intensjon grunnleggerne av den amerikanske nasjonen hadde, da de satte et skille mellom staten og alle religiøse denominasjoner.

We are a nation under God, and in God we do indeed trust [...]. Our greatness would not endure without judges who respect the foundation of faith upon which our constitution rests. I will take care to separate the affairs of government from any religion, but I will not separate us from the God who gave us liberty.³⁵⁰

Skal en forsøke å gi en redegjørelse for de tanker som Romney her gir uttrykk for, så er kanskje det grunnleggende element relasjonen mellom individet på et mikronivå og nasjonen på et makronivå. Frihet, gjort mulig innenfor de sosiale relasjoner som åpner for *liberty*, kan forstås som muligheten til å inngå en intim relasjon mellom individet og det transcendent, en relasjon som frigjør individet fra elementer som har som mål å innføre et eventuelt ideologisk eller religiøst hegemoni. Individets mulighet til å løsrive seg fra et slikt hegemonisk regime er også legitimert av det transcendent. Dette er på ingen vis en absolutt frihet, men en relativ frihet, muligheten til å strebe etter *life liberty and [...] happiness*, underlagt de moralske retningslinjer som det transcendent har nedsatt.

Denne relasjonen kan overføres til et nasjonalt nivå gjennom et konsept som *covenant theology*. I den redegjørelsen for konseptet som Anthony D. Smith presenterer i *Chosen People, Sacred Sources of National Identity*, er et gjennomgående tema den gjensidige forpliktelsen mellom det transcendent og

³⁴⁹ Romney 2007. *Family Research Council*.

³⁵⁰ Romney 2007. *Faith in America*.

mennesket. Gud velger seg et folk som får tilbud om et land eller en opphøyet posisjon over andre folk og nasjoner, en stilling som en kilde til etterfølgelse for andre nasjoner. Folket aksepterer tilbudet og inngår en pakt med guddommen, men dette er en pakt som krever at nasjonen følger de lover og prinsipper guddommen har nedsatt. Vandrer folket bort fra guddommens lover og prinsipper, vil pakten være brutt, og det utvalgte folket vil miste sine privilegier og velsignelser overfor det transcendent. En slik pakt kan gjelde for en nasjon, men også, for eksempel, for et spesielt velsignet sosialt segment, der alle i gruppen skal strebe etter å følge guddommens prinsipper og i den ytterste konsekvens etter å være hellige som Gud.³⁵¹

Covenant theology var svært viktig for puritanerne som på 1600-tallet grunnla Massachusetts Bay-koloniene, og var dermed et element i det formative fundamentet for det som skulle bli USA. Puritanerne betraktet seg som et utvalgt folk som var blitt ført til det amerikanske kontinent med en predestinert oppgave, å rydde og organisere det nye landet for å opprette et nytt Israel, “A City Upon a Hill”, som en kilde til etterfølgelse for resten av verden.^{352 353} En grunnleggende forståelse av dette konseptet finnes fortsatt i dagens Amerika, og det kan forstås som om at det er en slik tanke Romney her gir uttrykk for. Nasjonen, som en kollektiv størrelse, har altså visse forpliktelser overfor det transcendent. Dette innebærer å opprettholde en høy moralsk standard og en høy grad av hengivenhet til det transcendent, da først og fremst representert gjennom en individuell og intim hengivelse til guddommen. Gjennom den individuelle hengivelse vil det nasjonale og kollektive være i stand til å opprette en tilsvarende unik relasjon til det transcendent, som på sin side vil velsigne nasjonens foretak og heve nasjonen over andre.

Ut fra et slikt konsept om *covenant theology* kan sekularisering og sekularisme betraktes som et forsøk på å bryte denne pakten og forandre de verdier som ligger som et fundament for den. Skal en forsøke å forstå James Davison Hunters konsept om en kulturell konflikt mellom konservative og progressive krefter ut fra et begrep som *covenant theology*, så blir dette en kulturell krig som en kan sette i et kosmisk

³⁵¹ Smith 2003:50.

³⁵² Winthrop 1630.

³⁵³ Jeg var ved et tilfelle ute og besøkte det sted der *The Mayflower Compact* ble underskrevet. Den betraktes som den første sosiale kontrakt som de tidlige puritanerne opprettet da de i 1620 stiftet Plymouth-kolonien. I dag finner en byen Provincetown der, kjent for å være et fristed for kunstnere og homofile.

perspektiv, mellom uforanderlige verdier legitimert av det transcendent, og foranderlige opposisjonelle krefter som ønsker å bryte og oppheve det guddommelig innstiftede moralske fundament. For Romney, som en representant for det konservative Amerika, innebar dette å opprettholde en økumenisk *civil religion*, som har sitt grunnlag i religiøs toleranse, som bygger på et normativt moralsk opphav som uten statlig regulering kan praktiseres i det offentlige rom. Fundamentet for det som Romney her fremmer, og som han betegnet som “the most important question to ask a person of faith who seeks a political office”, er basert på disse moralske prinsipper, “does he share these American values: the equality of human kind, the obligation to serve one another, and a steadfast commitment to liberty”.³⁵⁴ Likhet, frihet og sosiale forpliktelser overfor ens medmennesker kan betegnes som et av de sentrale element i Romneys forståelse av en *civil religion*, som han betegnet som “the firm ground on which Americans of different faiths meet and stand as a nation, united”.³⁵⁵

Både i den amerikanske *civil religion* og i *civil Mormonism*, er det en grunnleggende konsensus om at alle individer, uavhengig av trossamfunn, stammer fra det samme guddommelige opphav, og er pålagt både forpliktelser og rettigheter. Dette innebærer en frihet som er legitimert av det transcendent og som løsriver individet fra menneskeskapte institusjoner som forsøker å innføre et religiøst og ideologisk monopol. Men dette ekskluderer ikke mellommenneskelige forpliktelser, siden alle individer er likestilt overfor det transcendent og stammer fra dette opphavet. At alle kommer fra det samme opphavet, innebærer både en forpliktelse til dette opphavet og til alle som er fra denne kilden, en forpliktelse som innebærer at ens medmennesker skal ha de samme muligheter som en selv til å strebe etter *life, liberty and [...] happiness*.

Romney ga to generelle eksempler på hvilke konsekvenser religiøs intoleranse og monopol kan få for religiøs praksis. Det ene eksempelet var det europeiske, som han trakk frem for å illustrere hvilke konsekvenser religiøse og ideologiske monopol kan få for et samfunn, da Europa er karakterisert av en gjennomgående høy grad av sekularisering, samt en idé om at Europa lider av et postmoderne traume etter kontinentets eksperiment med fascisme, nazisme og kommunisme. Mens Europa kan

³⁵⁴ Romney 2007. *Faith in America*.

³⁵⁵ Ibid.

betegnes som postteokratisk, og til en viss grad postideologisk, sterkt preget av sekularisering,³⁵⁶ og har mistet enhver plikt eller rettighet til å være en kilde til etterfølgelse for resten av verden,³⁵⁷ så er det en idé Romney her gir uttrykk for at det amerikanske folk på ingen vis må gå i Europa sine fotspor, for da risikerer man at pakten mellom nasjonen og det transcendentale vil bli opphevet. For Romney er dagens Europa svært så ufarlig,³⁵⁸ det er bare et eksempel på hva America ikke bør bli. Det Romney presenterte som den primære trussel mot dagens Amerika, og *American values* var militante islamister, som han betraktet som et produkt av de ytterliggående sosiale konflikter som kan prege et samfunn der enkelte grupper streber etter å etablere et religiøst og ideologisk monopol. Selv om Romney foreslo en ny Marshall-plan for den muslimske verden, så var det kun gjennom militær styrke og vilje til å utøve militær makt, at USA kan konfrontere militante islamister, som ikke aksepterer de amerikanske idéer om toleranse, nestekjærlighet, frihet og *liberty* som nasjonen vil gi.

I dette ligger det en sterk eskatologisk tendens, da Romney, som karakteristisk for konservative republikanere, fremstiller denne konflikten i et kosmisk perspektiv, som en kamp mellom “oss”, Amerika, som en representant for det gode, og “det andre”, islamistene, som representanter for det onde, som er i opposisjon til en amerikansk forståelse av frihet og som i sin ytterst konsekvens forsøker å frata individet dets mulighet til å utøve sitt *Agency*. Ved en anledning uttrykte han sitt syn på Osama Bin Laden, Mahmoud Ahmadinejad og Hugo Chávez ved å si at “It is another attribute of evil to call itself good and to label the good as evil”.³⁵⁹ Enten må Amerika utkjempes “krigen mot terror”, eller så vil nasjonen miste sin rolle som en kilde til etterfølgelse

³⁵⁶ Frankrike var det eksempel som oftest ble trukket frem av Romney for å illustrere hva America kan bli, men som nasjonen ikke må bli. Et eksempel på et samfunn som var “Too busy or too “enlightened” to venture inside [cathedrals] and kneel in prayer” (Romney 2007. *Faith in America*). For å ikke bli som Frankrike var det av essensiell betydning at nasjonen opprettholdt sine konservative prinsipper: “Conservative principles are needed now more than ever. [...] I am convinced that unless America changes course, we will become the France of the 21st century-still a great nation, but no longer the leader of the world, no longer the superpower. And to me, that is unthinkable” (Romney 2008. *Conservative political action conference*).

³⁵⁷ “Europe is facing [...] disaster. That is the inevitable product of weakened faith in the Creator, failed families, disrespect for the sanctity of human life and eroded morality” (Romney 2008. *Conservative political action conference*).

³⁵⁸ Eneste unntaket var kanskje Russland, da han uttrykte ved flere tilfeller skepsis til den pågående utviklingen innad i Russland og sidestilte i talen til *The Conservative Political Action Conference*, (2008) der han trakk sitt kandidatur, Putin med Chávez og Ahmadinejad.

³⁵⁹ Romney 2007. *Frontiers of Freedom Ronald Reagan Gala*.

for resten av verden, og bli noe mye mindre enn det den har vært og i dag fortsatt er. Dette ga Romney klart uttrykk for under talen han holdt til *The Young Republican National Convention* “America will either remain the world’s superpower or instead become just another member of the family of nations”.³⁶⁰ Denne dualistiske idéen om Amerika som predestinert til å fremme det gode gjennom *American values*, er et sentralt element i de rammene for den amerikanske *civil religion* slik Romney målbærer den. For å fremme og opprettholde en sann frihet, må nasjonen fremlegge et offer. Dette offeret som frihet og frihetens guddom krever, er et kontinuerlig arbeid for å fremme disse prinsippene på en global arena, noe som også innebærer å bekjempe opposisjonelle krefter og idéer som er i strid med disse prinsipper.

Romney uttrykte dette kanskje tydeligst i talen han holdt da han erklærte sitt kandidatur “Without freedom, we have nothing. With freedom, nothing can hold us back”.³⁶¹ Det er gjennom religiøs toleranse, ikke intoleranse eller ekskludering av det transcendentale fra det offentlige rom, at nasjonen har vært i stand til å etablere et denominellt og kulturelt mangfold, som har gjort Amerika til en ledende kulturell og ideologisk kilde til etterfølgelse blant dem Romney betegnet som “civilized nations”.³⁶² Dette har skjedd på tross av intolerante ideologiske og religiøse krefter som betrakter individuell religiøs *liberty* og frihet som en trussel mot et ønsket religiøst eller ideologisk hegemoni. Romneys avsluttende forsikring i *Faith in America*-talen var at alle kan betrakte ham som en alliert, så sant de respekterer og opprettholder at ethvert individ har en mulighet til å etablere et intimt og personlig forhold til det transcendentale, det vil si å være fri innenfor de rammer og forpliktelser som det transcendentale har nedsatt for å regulerer sosiale relasjoner, til å være fri innenfor rammene for *liberty*.

I følge *Faith in America*-talen er det essensielle i opprettelsen og etableringen av de økumenske prinsipper som skaper “our nation’s symphony of faith”,³⁶³ den amerikanske *civil religion*, en erkjennelse av at nasjonen, gjennom inspirasjon fra det transcendentale, ble etablert for at individet skulle få kunne utøve sine ukrenkelige rettigheter, som innebærer *life, liberty and [...] happiness*, men også få muligheten til

³⁶⁰ Romney 2007. *Young Republican National Convention*.

³⁶¹ Romney 2007. *Announcement speech*.

³⁶² Romney 2007. *Faith in America*.

³⁶³ Ibid.

å opprette en intim relasjon til det transcendent og utøve frihet innenfor de sosiale rammene som guddommen har satt. Romney avslutter *Faith in America* med en bønn der han ønsker å “give thanks to the Divine Author of liberty [...] let us pray that this land may always be blessed, with freedom’s holy light. God bless the United States of America”.³⁶⁴

Freedom and religion endure together, or perish alone.

I mai 2008 mottok Romney *The Becket Fund for Religious Liberty’s* Canterbury-medalje. *The Becket Fund* presenterer seg selv på sine nettsider som et ikke-profitbasert, interreligiøs, ikke-partipolitisk stiftelse og advokatfirma, som har som sitt primære formål å beskytte “the free expression of all religious traditions”.³⁶⁵ Canterbury-medaljen er en pris som *The Becket Fund* deler ut en gang i året til personer de finner har gjort et fremragende arbeid i å opprettholde og fremme individets religiøse rettigheter.³⁶⁶ Talen som Romney holdt da han mottok denne medaljen, er en oppfølging og en redegjørelse for sentrale aspekter av *Faith in America*. Selv om han lot være å imøtegå den kritikken som var blitt rettet mot *Faith in America*, som hans fravær av en direkte redegjørelse for aspekter ved Jesu Kristi Kirkes teologi, hans fars relasjoner med Martin Luther King³⁶⁷ og de beskyldninger som ble lagt frem av aktører som Christopher Hitchens og Lawrence O’Donnell, så fikk en presentert en nærmere redegjørelse for Romneys forståelse av ikke-troende og ateisters rolle i opprettholdelse av det amerikanske frihetskonseptet. Romneys grunnleggende tanke var at ikke-troende risikerer et like stort tap som troende, hvis staten forsøker å opprette et religiøst eller ideologisk monopol, og at fraværet av et slikt monopol stammer fra den samme kilde, frihet som han tilla sterke transcendent konnotasjoner. “Religious liberty and liberality of thought flow from the common conviction that it is freedom, not coercion, that exalts the individual just as it raises up

³⁶⁴ Romney 2007. *Faith in America*.

³⁶⁵ Becket Fund for Religious Liberty. *About us*.

³⁶⁶ The Becket Fund for Religious Liberty. *2005: A year in Review*.

³⁶⁷ Denne kritikk gjaldt følgende sitat fra *Faith in America* “I saw my father march with Martin Luther King”, da George Romney mens han var guvernør i Michigan skal ha gitt sin støtte til borgerrettighets saken, men at han noen gang marsjerte ved siden av Martin Luther King er ikke tilfellet. Romneys svar på denne kritikken var at det i all hovedsak var snakk om en metafor for å uttrykke hans fars støtte til denne saken (Reid 2007).

the nation”.³⁶⁸ Romney tok her i bruk et svært interessant begrep, *exalt*, som gjør det mulig å tillegge utsagnet minst to betydninger. En mer direkte fortolkning er at det er ideologisk og religiøs frihet som kan få et individ eller en nasjon til å vokse og utvikles. En annen forståelse oppstår hvis *exalt* i denne kontekst indirekte refererer til Jesu Kristi Kirke av Siste Dagers Helliges begrep om *exaltation*. Da oppstår en mulig fortolkning som refererer til det en kan betrakte som kanskje de fundamentale og elementære idéer og prinsipper som ligger til grunne for en forståelse av kirken som et differensiert segment av en amerikansk *civil religion*, *civil Mormonism*. I et slikt perspektiv blir religiøs og ideologisk frihet en fundamental forutsetning for at mennesket skal kunne ta de selvstendige valg som kan lede til den høyeste grad av frelse, at individet skal kunne utøve sitt *Agency*. Høy grad av individuell frihet og muligheten til å utøve prinsippene som er elementære for en slik frihet, å kunne etablere et personlig forhold til det transcendent og dets lover, å fritt kunne utøve sitt *Agency*, er i kirkens lære så essensielt at Bruce R. McConkie i sin bok *Mormon Doctrine* skriver at, “Agency is so fundamental a part of the great plan of creation and redemption that if it should cease, all other things would vanish away”.³⁶⁹ Den opposisjonelle motpol til dette prinsippet er et påtvunget ideologisk og religiøst monopol, som begrenser menneskets mulighet til å opprette og praktisere det som Romney betegner som sann religion, men former grunnlaget for en underforstått kontrast til sann religion: falsk religion. Overført til Jesu Kristi Kirkes teologi vil dette opposisjonelle prinsipp karakteriseres som Satans vei til frelse, et påtvunget fravær av individets mulighet til å utøve sitt *Agency*. McConkie hevder her at den største fare for at mennesket kan bli ført bort fra Den Himmelske Fader, frelse og *exaltation*, er organisasjoner og institusjoner preget av religiøst eller ideologisk intoleranse, som forsøker å frata menneskets dets ukrenkelige rettigheter til *liberty* og frihet.³⁷⁰ En måte

³⁶⁸ Romney 2008. *Becket Fund*.

³⁶⁹ McConkie 1979:26.

³⁷⁰ “Two great agencies on earth pattern their courses in accordance with Lucifer’s program of compulsion and seek to deny the inalienable right of agency to men. These are the church of the devil and the communistic dictatorships” (McConkie 1979:27). “The titles *church of the devil* and *great and abominable church* are used to identify all churches or organizations of whatever name or nature – whether political, philosophical, educational, economic, social, fraternal, civic, or religious – which are designed to take man on a course that leads away from God and his laws and thus from salvation in the kingdom of God” (McConkie 1979:137-138). “Communism is a form of false religion; it is one of the major divisions of the church of the devil. It denies God and Christ; belittles Christianity; runs counter to the moral and ethical standards of religion and decency; denies men their agency; wrenches from

å forstå dette på i lys av de antipatiene som ble rettet mot Romneys kandidatur og som kom både fra konservative protestanter, men også fra individer som fremmet en agenda preget av sekularisme og sterke antiteistiske motiver, er at dette på et nivå var elementer av en sosial diskurs der organisasjoner og individer som hadde innvendinger mot en Romney-administrasjon kom til orde. På et annet, mer abstrakt nivå, var dette aktører med en mer ondsinnet agenda: å avskrive Romney og kanskje alle Siste Dagers Hellige, nettopp fordi de ikke lot seg uniformere under et religiøst eller ideologisk monopol, men fremmet sine ukrenkelige rettigheter til å kunne være fri under de retningslinjer og prinsipper som Den Himmelske Fader har tilrettelagt for sine barn i deres streben etter *life, liberty and [...] happiness*. Slik er det mulig å forstå Romney når han etablerer et skille mellom sann og falsk religion. “True religious faith is a matter of conviction and can only be discovered through personal communion with God, sought in the hearts and in the heavens”.³⁷¹ Dette er for Romney kun mulig når individet gjennom et selvstendig valg etablerer et intimt og personlig forhold til det transcendent, at individet gjennom å utøve sitt *Agency* har mulighet til å kunne etablere, kjenne og praktisere prinsippene for hva frihet innenfor disse rammer er, og la seg lede av disse prinsipper. “Yes, I believe religion requires freedom”.³⁷²

Romneys presentasjon og redegjørelse av hvorfor frihet og religion inngår i et symbiotisk forhold, er på mange vis mer problematisk, “freedom requires religion”.³⁷³ Fra et sekulært, ikke-religiøst standpunkt så er Romneys argumentasjon for hvorfor frihet er avhengig av religion ikke lett å godta, da de belegg han trekker frem på mange vis avskriver menneskets muligheter til å etablere menneskeskapte moralske verdier som legitimeres av prinsipper om hva som er rett og galt. Selv om Romney gir uttrykk for at det han sier ikke betyr at moral bare er å finne blant religiøse individer, kan han forstås slik at det moralske fundamentet for *liberty* er avhengig av de absolutte rammer som det transcendent har nedsatt, og som mennesket i en sosial kontekst må opprettholde for å være fri. Ved å referere til grunnleggere av den amerikanske nasjonen, patriarkene og profetene av *the civil religion*, som John

them their inalienable rights; and swallows the individual and his wellbeing up in the formless mass of the state” (McConkie 1979:151).

³⁷¹ Romney 2008. *Becket Fund*.

³⁷² Ibid.

³⁷³ Ibid.

Adams, George Washington, Abraham Lincoln, Thomas Jefferson og Alexander Hamilton,³⁷⁴ fortsatte Romney med å bygge opp om sin gjennomgående argumentasjon for hvilken rolle en trans-denominell *civil religion* har spilt i å forme og opprettholde det nasjonale etos som skaper fundamentet for *American values*.

It was not lost on the Founders that rights that were the gift of God, not of kings, would defend individual freedom from tyrants and power-seekers of all kinds [...]. Our Constitution and freedom would only endure if the passions and destructive tendencies of man's nature were contained by the bounds of religion [...]. This great experiment in liberty will endure and flourish only so long as we maintain the humility, faith and character to govern ourselves.³⁷⁵

Kun hvis individet, men også de statlige eller føderale institusjoner som tilrettelegger for at individet kan strebe etter *life, liberty and [...] happiness*, innser og respekterer at frihet ikke er en relativ størrelse eller kvalitet, at cæsars makt er legitimert av folket for å forvalte de prinsipper som Gud har organisert som akseptabel sosial praksis, at de prinsipper som organiserer og legitimerer denne sosiale praksis stammer fra det transcendent og at individet, og nasjonen som en kollektiv enhet, sitt potensial til ikke bare å oppnå frelse, men å bli en vei til frelse, og til å få sin “deepest destiny”³⁷⁶ manifestert, er avhengig av å kunne praktisere disse prinsipper. En måte å forstå Romney her er at dette for ham betyr at kun gjennom å etablere et intimt og personlig forhold til Den Himmelske Fader og være fri underlagt guddommens retningslinjer for legitime sosiale relasjoner kan sann frihet oppstå. Moralsk relativisme, ateisme eller sterke antiteistiske strømninger kan i et slikt samfunn godtas, men aldri anerkjennes som et legitimt moralsk eller ideologisk standpunkt. Dette ville være å anerkjenne at det ikke nødvendigvis er det transcendent som legitimerer sosiale relasjoner. I denne forståelse av *liberty*, og de friheter som en kan tillate seg i en sosial kontekst, så er ikke nasjonen fri uten at ikke-religiøse, liberalsekulære individer kan gi uttrykk for sine standpunkt i det offentlige rom, men det overordnede moralske prinsippet som skaper en slik toleranse, er en sann frihet, som ikke er legitimert av mennesket, men

³⁷⁴ Normans Cousins *In God We Trust: The Religious Beliefs and Ideas of the American Founding Fathers* er en interessant tekstsamling der en kan lese om grunnleggerne av den amerikanske nasjonens synspunkter angående relasjonen mellom landet, det transcendent og nasjonen.

³⁷⁵ Romney 2008. *Becket Fund*.

³⁷⁶ Ibid.

av Gud.

Skal en forsøke å forklare hva denne sanne frihet er så er det prinsippet om et fravær av det Romney betegnet som “A coercive monopoly of belief”,³⁷⁷ og et nærvær av toleranse og nestekjærighet til dem som har en annen ideologisk eller religiøs oppfatning enn en selv. Denne toleransen og nestekjærigheten – tanken om at en ikke skal dømme ens medmennesker, for da blir en selv dømt – er kanskje de prinsipper som skaper et fravær av tvang eller moralsk relativisme. Gjennom å fremme og praktisere disse prinsipper om toleranse og nestekjærighet som er legitimert av det transcendent, som det grunnleggende fundamentet for det samfunn der mennesket kan etablere en individuell og ytterst unik personlig relasjon til guddommen, kan en ikke avskrive opphavet som legitimerer disse prinsipper. Forstår en Romney slik så er dette kanskje essensen av hans *American values*, de normer som er grunnleggende for å skape “[a] national morality”, der individet kan praktisere en sann frihet. Selv om Romney også gjorde det klart at han ikke på noe vis hevdet at ikke-religiøse individer manglet eller ikke var i besettelse av moral, ga han uttrykk for at opprettholdelse av progressive og foranderlige verdier i seg selv var en trussel mot den nasjonale moral som utgjør *American values*, da han presenterte uforanderlige religiøst baserte verdier som “the most effective bulwark against moral relativism”, med en underforstått advarsel mot relative og forandelige verdier som var i stand til å “label evil good, and good evil”.³⁷⁸ Uten å opprettholde nestekjærighet og toleranse som absolutt uforanderlige prinsipper, men til og med tilskrive disse forandelige egenskaper, spør Romney at det amerikanske nasjonale normative etos, *American values*, kan stå for fall. Det er ikke gjennom foranderlige prinsipper at individet eller nasjonen er i stand til å opprettholde en tilstrekkelig høy grad av moral til å kunne praktisere en sann frihet. *Liberty* kan kun opprettholdes der toleranse og nestekjærighet anerkjennes som absolutte verdier som stammer fra et transcendent opphav, uforanderlige verdier som er frihet, selve de prinsipper som gjør det mulig for mennesket å leve i et samfunn der det kan lære å kjenne sin Himmelske Fader, å lære og utøve Hans lover, eller gjennom selvstendig valg, gjennom å kunne utøve sitt *Agency*, avstå fra å følge Hans lover.

Forsøker en å forstå disse *American values* som skaper et samfunn der en slik sann

³⁷⁷ Romney 2008. *Becket Fund*.

³⁷⁸ *Ibid*.

frihet kan praktiseres i lys av elementer fra Jesu Kristi Kirke av Siste Dagers Helliges doktriner, så er en mulig måte å forstå det Romney her sier, at grunnleggerne av den amerikanske nasjonen oppdaget og institusjonaliserte de grunnleggende sosiale premisser for at individer gjennom selvstendige valg, og ubunden, men fri fra profane autoriteter, var blitt i stand til å utøve den nødvendige grad av individuelt valg som var nødvendig for at en kunne utøve sitt *Agency* og strebe etter å kunne oppnå frelse. Kun gjennom en institusjonalisering og tilretteleggelse for individets søken og praktisering av frihet var det mulig for den nye dispensasjonens profet, Joseph Smith, å gjennomføre Jesu Kristi Kirkes restaurasjon. Fra et slikt perspektiv kan en fundamentalt sett betrakte frihet som valget til å akseptere muligheten til å lære å kjenne Den Himmelske Fader. En frihet som den amerikanske grunnloven legger til rette for, muligheten til å inngå en individuell pakt med guddommen som vil gjøre en kvalifisert til å motta den høyeste grad av frelse, eller avstå fra å kunne oppnå apoteose gjennom *eternal progression* og akseptere en av de lavere grader av frelse. Selv om det finnes enkelte eksempler på referanser til slike religiøse konsepter i Romneys taler så er det et sted i *Becket Fund*-talen der konnotasjonene til slike konsepter kan forstås som svært tydelige.

I also believe that religion and the general precepts of morality defined by religion make us better men and women. And on the whole, I believe we are a stronger people and a stronger nation because of faith. Religion has taught us that there is something greater than ourselves, that we are equal in the eyes of God, that we are to care for those in need, that justice is a principle of salvation, and that marriage, children and family are a source of great joy.³⁷⁹

Her uttrykker Romney seg svært forsiktig, med referanser til folket og nasjonen som en kollektiv enhet som står sterkt på grunn av deres opprettholdelse av verdier som stammer fra et transcendent opphav, først og fremst uttrykt gjennom de sosiale praksiser og idealer om nestekjærlighet og likhet overfor Gud. Han nevner også andre sosiale institusjoner som kan forstås som en del av de felles konnotasjoner som utgjør og skaper et fundament for samfunnet, og som er grunnleggende i en konservativ forståelse av hvilke sosiale elementer som gjør det mulig for individet å strebe etter *life, liberty and [...] happiness*, heteronormative ekteskap som har som sin primære

³⁷⁹ Romney 2008. *Becket Fund*.

funksjon å opprette en tradisjonell familie. Det som gjør dette særlig interessant, er måten han formulerer seg på, og hvordan dette refererer til den familiepolitikk han fremmet: *justice is a principle of salvation,³⁸⁰ and that marriage, children and family are a source of great joy.* Dette kan på et nivå forstås som en referanse til en del grunnleggende elementer i *The Plan of Salvation*. Mennesket skal i sitt jordiske liv gjennom en prosess preget av prøving og feiling, for å lære og skjelne mellom hva som er rett og galt overfor Den Himmelske Fader. Etter hvordan en har valgt skal en så dømmes. Integrert som en del av denne prosessen er at mennesket i sin falne jordiske tilstand vil feile. For at mennesket skal få tilgivelse for sine overskridende handlinger tok Jesus – etter Jesu Kristi Kirke av Siste Dagers Helliges lære – på seg dette ansvaret i Gethsemane-hagen. Dette var en handling som guddommen, Jesus, tok på seg gjennom en selvstendig, villet handling, gjennom å utøve sitt *Agency*. Angrer mennesket på sine overskridelser, kan en ta del i Jesu offer, gjør en ikke det vil en bli dømt for sine handlinger av en rettfærdig Gud.³⁸¹

Den grunnleggende sosiale institusjonen er familien, som en kan betrakte som mesonivået, der individet kan begynne å lære hva som er rett og galt, og utøve sin frie vilje til å velge mellom en sann frihet underlagt Guds lover eller velge å avstå fra dette. Makronivået er nasjonen, der alle familier skal utøve det de har lært om hva som er rett og galt. Familien har altså den oppgave at den er den grunnleggende sosiale enheten der individet kan lære hva som er rett og galt overfor Gud og sine medmennesker. Gjennom å lære disse prinsippene lærer det også hvordan å forvalte sin vilje på et slikt vis at en kan kvalifiseres til å ta del i tempelet, der en kan oppnå den høyeste grad av frelse, *exaltation*. Den som først og fremst er pålagt dette arbeidet er familiens patriark, som har som sin primære religiøse oppgave å være åndelig leder og prest for sin familie. I hvor høy grad en størrelse på mesonivået som familien i denne kontekst, og i Romneys forståelse av disse prinsippene kan overføres til et idealisert makronivå som inkluderer nasjonen som en familieenhet, åpner for en svært

³⁸⁰ Her baserer jeg meg på manuskriptet til talen, men da Romney presenterte talen sa han at “Justice is a principle of Godliness”, men meningen i utsagnet kan forstås som den samme, da guddommelighet, apoteose i seg selv i Jesu Kristi Kirke er det øverste nivå av frelse (se: <http://www.youtube.com/watch?v=rFeROnL4GSs&feature=related>).

³⁸¹ “Justice deals with the unbending, invariable results that always and ever flow from the same causes. It carries a connotation of righteousness, fairness, impartiality. It embraces the principle and practice of just dealing, of conformity to a course of perfect rectitude, of adherence to a standard of complete integrity. Justice is one of the attributes of God” (McConkie 1979: 405).

interessant spekulasjon om hva hans konklusjon og gjennomgående budskap i disse taler på et nivå kan være. Er et sentralt element i det å være amerikansk president å være religiøs leder – *pontifex maximus*,³⁸² profet – av en nasjonal *civil religion*, åpner man for et perspektiv der en kan betrakte vervet og forpliktelsene som presidenten tar på seg som preget av å være landsfader, både å være profet og patriark, som ideelt sett skal forvalte og beskytte sin familie, både overfor opposisjonelle krefter som kommer utenifra, men også overfor moralsk relativisme og forfall innenfra. Men presidenten er ikke bare profet, han er også prest som bekrefter nasjonen som noe unikt, noe velsignet og utvalgt, men som må gjøre seg fortjent til denne posisjon, og for å gjøre seg fortjent må den lære hvordan det transcendentenes prinsipper etterfølges. I denne dannelsesprosess er kanskje den mest essensielle oppgaven å være far, å være patriark som oppdrar sine barn i guddommens lover, om hvordan og på hvilket vis å kunne strebe etter *life, liberty and [...] happiness*.

Måten Romney avslutter både *Faith in America* og *Becket Fund*-talen kan forstås som en referanse til et en slik forståelse av nasjonen som en storfamilie, der familiens moralske fundament bygger på nestekjærighet og toleranse, slik at ethvert individ har frihet til å kjenne Gud på et ytterst personlig og individuelt vis. Men kun hvis et tilstrekkelig stort flertall av familiens medlemmer erkjenner at frihet ikke er en relativ og foranderlig størrelse, men er fastlagt og uforanderlig, vil denne familien, nasjonen, kunne opprette og opprettholde en ytterst unik relasjon med det transcendent, “the Divine Author of liberty”.³⁸³

Kanskje det på et nivå er de grunnleggende premisser for en slik tanke, og de konklusjoner som et slikt resonnement leder til, som er med på å skape og opprettholde et sterkt ideologisk skille mellom sekulære og antisekulære amerikanere som fremmer frihet som en absolutt uforanderlig og transcendent størrelse. Folket kan bare være fritt så lenge de anerkjenner guddommens rolle i å definere hva frihet er, at frihet ikke er gratis, men kan bare praktiseres innenfor de rammer som *liberty* åpner for, noe som deriblant inkluderer gjensidige forpliktelser ikke bare til sine medmennesket men også til guddommen, og at kun gjennom å opprettholde en slik

³⁸² Pierard & Linder 1988:25.

³⁸³ Romney 2007. *Faith in America*.

sann frihet vil nasjonen kunne være en kilde til etterfølgelse for hele verden.³⁸⁴ Kun gjennom å praktisere disse prinsipper vil nasjonen fortjene å være en kilde til etterfølgelse, og uten disse prinsipper vil arbeidet med å samle Israel og bygge det nye Jerusalem være forgjeves. Individet vil ikke kunne utøve sitt *Agency*, og nasjonen vil stå i fare for å komme under innflytelse av sataniske, opposisjonelle krefter. Disse visjoner om hva en gjennomgående sekularisering av nasjonen og en kapitulering til eksterne ideologiske eller religiøse krefter som fremmer et monopol, blir det dermed presidenten, som landets patriark, sin primære oppgave å motarbeide og aldri overgi seg til: “[I]t has been compelling to every president who has led this nation at a time of peril. It is that God has blessed America. It is that God will bless America if we continue to deserve His blessing”.^{385 386}

Oppsummering

I artikkelen “Civil religion in America” etterlyser Robert Bellah en internasjonal *civil religion*, som ikke henspeler til den enkelte nasjon, men som har et potensial som er global.³⁸⁷ Slik en kan forstå Bellahs søken etter en slik *civil religion*, er dette en *civil religion* som i all hovedsak er drevet av nasjonale og politiske motivasjoner, der nasjonens eksistens og virke inngår i et mytisk narrativ som legitimerer folkets handlinger. Et slikt overordnet nasjonalt element kan betegnes som karakteristisk for et begrep som *civil religion*, men hvis en åpner for en differensiering av begrepet som også inkluderer karakteristiske idéer, teologiske doktriner og klart denominelle symboler, riter og myter, åpner en også for at nasjonen, landet og folket ikke bare er en klart fastlagt størrelse som er tilknyttet til det enkelte sted, men som også kan være en idé, en vei til frelse som overskrider folket, landet og stedet og som blir tillagt transcendent kvaliteter. Dermed kan begreper som *American values* eller *American way of life* ikke bare betraktes som nødvendigvis tilknyttet landet eller stedet Amerika,

³⁸⁴ “It is the common task of each generation – and the burden of liberty – to preserve this country, expand its freedoms and renew its spirits so that its noble past is prolonged to its glorious future” (Romney 2008. *Conservative Political Action Conference*).

³⁸⁵ Romney 2008. *Becket Fund*.

³⁸⁶ Romney ender *Becket Fund*-talen med å bekrefte sine egne personlige overbevisninger om det transcendentes relasjon til nasjonen: “You see I’m convinced that God blesses America. Like million of Americans I believe that He has, that He does and that He will. So long as we deserve His Divine blessing”.

³⁸⁷ Bellah [i Richey & Jones (red.),]1974:40.

men de blir transcendenteste størrelser som overskrider nasjonen. *American values* blir en vei til frelse, som hele verden er velkommen til å ta del i.³⁸⁸ Dette er verdier som har blitt elementære for Jesu Kristi Kirke av Siste Dagers Hellige, og kan betegnes som en segmentert differensiering av en overordnet amerikansk *civil religion*, et mulig svar på Bellahs søken etter en global *civil religion*, men da på mange vis en distinkt amerikansk differensiering av begrepet kan være å finne i *civil Mormonism*. Hvis Rodney Starks vekstprognoser³⁸⁹ en dag blir en realitet, og kirken ikke radikalt reformerer fra det den er i dag, vil en stå overfor en verdensreligion som har America som et hellig land og *American values* som guddommelig legitimerede prinsipper, inkorporert i et mytisk narrativ som bygger på idéene til grunnleggerne av den amerikanske nasjonen, idéer kirken i sin ytterste forstand betrakter som prinsipper som skal frelse individet, nasjonen, og før menneskets tid er omme, verden.

Det er vanskelig å si hvilken rolle Mitt Romney kommer til å spille i kampen for å holde Amerika sterkt, slik at det kan være en kilde til etterfølgelse for resten av verden. Mye tyder på at han kommer til å stille som kandidat til presidentvalget i 2012,³⁹⁰ men slik den økonomiske situasjonen er i dag, og slik Amerikas interesser og kriger er i ferde med å utvikle seg, så kan en bare anta at mye kan skje før den tid. At antipatiene mot Romneys religiøse tilhørighet kommer til å være fraværende under en mulig fremtidig kampanje, er heller tvilsomt. Et segment av konservative protestanter, samt talsmenn for antiteisme, vil nok alltid til en viss grad slite med å kunne akseptere en av De Siste Dagers Hellige som amerikansk president.

Men en tilsynelatende utvikling i medias presentasjon av Romney er en foreløpig tendens til at fokuset på hans religiøse tilhørighet er i ferde med å forsvinne.³⁹¹ Det

³⁸⁸ I talen som Romney i februar 2009 holdt under *The Conservative Political Action Conferances* årlige møte uttrykte han disse tanker på et vis som ligger svært nært opptil et vitnemål slik de blir fremført under et *Testimony meeting*: "America occupies a special place [...] there is work in the world that only we can do and [...] Americans have the heart and the courage to get it done. [And] *that we know these things to be true*. And to those who question the character of our country [...] let us remind them that America has never been, is not now, and will never be a nation of cowards" (Romney 2009. *Conservative Political Action Conference*).

³⁸⁹ Stark 2005:145.

³⁹⁰ Våren 2009 har det kontinuerlig blitt lagt ut nye taler av Romney på *Free and Strong America*, der han blant annet kommenterer den pågående økonomiske og utenrikspolitiske utviklingen under Obama-administrasjonen. Især kommer dette til uttrykk i et innlegg av Romney på *Nationalreview online* under tittelen *A Timid Advocate of Freedom: President Obama has failed his early foreign-policy tests*.

³⁹¹ Det som Romney betegnet som komma problematikken, at i enhver artikkel som ble skrevet om han så stod navnet hans, så et komma, og bak kommaet en kommentar om at han var medlem av Jesu Kristi Kirke har gradvis blitt mer og mer fraværende i medias rapporteringer om han (Proctor 2007 & Foster

som på mange vis ser lyst ut for kirkens medlemmer, spesielt de som trakter etter høye politiske verv, er at ut i fra kirkens vekstprognoser, og da især de som Stark fremlegger, så har kirken og dens medlemmer alle muligheter for å kunne utvikle seg til å bli en stor og dominerende faktor innenfor konservativ amerikansk politikk. En kan kanskje gå så langt som å si at det republikanske partiets fremtid ligger i hendene på De Siste Dagers Hellige.

Do I Know Mitt's History?

I hvor høy grad er det mulig å forstå meningshorisonten til et samfunn en ikke selv er en del av fra et eksternt perspektiv? På tross av at jeg er amerikansk statsborger, har en amerikansk mor,³⁹² selv har levd i USA et halvt år og har studert denne konteksten de siste to årene, betrakter jeg et slikt foretak som svært problematisk. Kan en “kjenne” og forstå et individ som en har utvekslet tre ord med,³⁹³ på grunnlag av en rekke taler, og de essensielle teologiske idéer og motivasjoner i trossamfunnet der han har vært en religiøs leder? Er det mulig å konstruere en meningshorisont som en ikke identifiserer seg med, og så tilskrive den konstruksjonen et individ en så vidt har møtt? Hvordan kan jeg *know Mitt's history*? Svaret på disse spørsmål er gitt ut fra slik en spør.

Er det så mulig å foreta et omfattende studie av en sosial kontekst og forsøke å konstruere et subjekts oppfatning av et sosialt konstruert paradigme, ut fra taler og uttalelser, samt religiøse doktriner som subjektet ufravikelig opprettholder, på tross av de empiriske og sosiale begrensninger som omgir og preger både subjekt som foretar studien og det objekt som blir studert? Til dette spørsmålet har jeg valgt å gi et positivt svar, men dette vil aldri kunne være en objektiv konstruksjon da individet som gjennomfører studien aldri kan være noe annet enn et subjekt. Men en kan strebe etter å følge et objektivt ideal, selv om denne objektiviteten egentlig er et uttrykk for et hegemonisk paradigme og en ren objektivitet er en menneskelig umulighet. Det foreliggende studiet har blitt foretatt på dette grunnlaget.

I den første delen presenterte jeg Jesu Kristi Kirke av Siste Dagers Helliges teologiske lære og religiøse praksis. De observasjoner som jeg fokuserer på er det

³⁹² Hun kommer originalt fra Montana, der hun vokste opp i Jesu Kristi Kirke, og er utdannet ved Brigham Young University. Hun er i dag ekskommunisert fra kirken. Dette skjedde da hun på et tidspunkt ønsket å melde seg ut av kirken, da hun i en periode betraktet seg som kveker. Hun var også i en periode katolikk. Jeg vokste opp som katolikk, men betrakter meg i dag som en frafallen katolikk, på tross av at jeg enda er medlem av den katolske kirke. Å melde seg ut av Jesu Kristi Kirke betraktes som en svært alvorlig handling i opposisjon mot kirkens autoriteter, som ofte leder til ekskommunion (*Encyclopedia of Mormonism* 1992:59). Siden hun ikke var gift i et *celestial marriage* ble hun av kirken betraktet som å være underlagt autoriteten til hennes far, da hun var forseglet til sin mor og far i tempelet. Da kirken oppsøkte hennes foreldre for å iredesette henne, endte hun opp med å skrive et formelt brev til den norske grenen av kirken der hun ga uttrykk for at hun ville gå rettens vei hvis de ikke slettet henne fra sine medlemslister. I dag betrakter hun seg som Zen Buddhist, og praktiserte i en periode ved Bodhi Manda Zen senter i New Mexico under Roshi Kyozan Joshu Sasaki.

³⁹³ Eneste gang jeg møtte Romney var morgenen 8 januar 2008, da han besøkte valglokaler i New Hampshire. Jeg håndhilste på han og ønsket han lykke til; “Good luck Governor”. Svaret han ga meg var “Thank you very much”.

individuelle i det kollektive, at individet ikke kan bli frelst, eller oppnå *exaltation* uten sine brødre og søstre i kirken, og at dette kun kan skje i et samfunn der individuell religiøs frihet er et dominerende sosialt prinsipp. I dette perspektivet er det kun gjennom religiøs frihet at individet vil kunne bruke sitt *Agency* og velge å være fritt underlagt de lover som det transcendent har nedlagt for sosial interaksjon.

Den andre delen er sterkt preget av biografisk materiale, der jeg redegjør for Romneys karriere og kanskje det viktigste av alt i denne delen, hvilke visjoner han har for Amerika. Hva er det som ifølge Romney gjør Amerika sterkt og innovativt? Svaret på dette, slik en kan forstå Romney, er familien. Sterke heteronormative familier er den grunnleggende sosiale institusjon som gjør nasjonen sterk. Dette er for Romney ikke en institusjon legitimert av sekulære, ikke-religiøse autoriteter, men den er fundamentalt sett legitimert av Den Himmelske Fader.

I den tredje delen har jeg redegjort for hvilke elementer ved Romneys religiøse tilhørighet som fremstod som problematiske under hans presidentvalgkamp. Dette var preget av to primære perspektiv, et med sterke religiøse konnotasjoner, som betraktet Romney som ikke-kristen, fremhevet at en Romney-administrasjon ville legitimere Jesu Kristi Kirke på et nytt og uakseptabelt nivå og skape en situasjon der konkurransen mellom deres denominasjoner og Jesu Kristi Kirke på det religiøse markedet ville lede folk bort fra de "sanne" konservative protestantiske kirker, og i ytterste konsekvens føre millioner av sjeler i fortapelse. Det andre perspektivet var representert av individer med et sterkt sekulært, til tider antiteistisk standpunkt. Deres primære motivasjoner for å kritisere Romney var i stor grad basert på et perspektiv om at Jesu Kristi Kirke av Siste Dagers Helliges lære var preget av en nærmest fordummende a-rasjonalitet og sterk farget av rasistiske doktriner. En som ubetinget aksepterte denne lære, gjorde seg, fra deres perspektiv, til en talsmann for den totale idioti, *Moronish wisdom*.³⁹⁴

I den fjerde delen har jeg forsøkt å knytte sammen observasjonene jeg har presentert i de forgående delene, i en helhetlig analyse av Romneys visjoner for hva hans religiøse tilhørighet ville bety under en Romney-administrasjon, og hvordan religiøs frihet for han var med på å konstruere et nasjonalt etos som utgjorde

³⁹⁴ Ash 2007.

American values, fundamentet for at individet skulle kunne etablere en personlig, unik og intim relasjon til det transcendent. I sin presentasjon tok Romney i bruk begrepet *civil religion*. Det som det her argumenteres for er at hans bruk av begrepet kan forstås som en egen underart innenfor en amerikansk *civil religion*, som et eget differensiert segment innenfor denne tradisjon, *civil Mormonism*, et segment som bygger opp om et amerikansk konservativt hegemonisk paradigme, som ikke er legitimert av mennesket, men som er et uttrykk for guddommens vilje, og betraktes som en fullføring av Abrahams pakt med Gud. Den grunnleggende idéen er at den amerikanske nasjon er det lovede land, og at nasjonen vil være velsignet av guddommen så lenge som de som bor i dette landet opprettholder paktene de har inngått med guddommen: å være fri underlagt Gud, i individets, men også samfunnets streben etter *life, liberty, and [...] happiness*.

William B. Cashin Community Center, Manchester, New Hampshire

04.01.2008.³⁹⁵

Anonym kvinne:

If you were voting and you had a decision to make between a candidate who you knew you agreed with 100% religiously and you knew and understood their background and their religion and you said I know I could count on that person because I understand their beliefs, and I relate to that. And then you looked at another candidate and then you said "I don't agree with him 100% religiously, but he seems like a strong candidate". How would you vote, based on one person you know you could kind of count on because of his religion but, then there was this other candidate who seemed really strong. And that is the situation I find myself in, and I'm just curious how you would handle that?

Romney:

This is a very theoretical idea, not that I ...(latter fra publikum).. not that this exists in my campaign...(latter).

Let me tell you what I would ... look at the history of our country and consider the people who have been Presidents of the United States and their religious affiliations and heritage and the contributions they made. Going back to the very earliest of days, the leaders like Washington, certainly a religious man but not someone who was strong in a particular branch or denomination of faith. Jefferson, who considered himself as a Deist believed in God, but again not a part of a religious tradition. We have had, I think a couple of Quakers, we have had one or two Unitarians, we have had people of very different faiths, and in each case they drew from the foundation of our Judeo-Christian philosophy. It is that which they share in common, and again let me be specific in what I think that is, it is the belief that all men and women are created by the same Maker, and therefore we are brothers and sisters, and therefore have a responsibility to care for one another and that is just in our heart, we believe that. We are concerned about others, not only amongst ourselves, but around the

³⁹⁵ Dette er en transkripsjon av et lydopptak som jeg gjorde da jeg deltok på dette arrangementet i Manchester, New Hampshire.

world. That's a fundamentally American view, another part of our American culture.

(Applause)

Another part of our American culture, I believe, is this sense that the Creator gave to the individual, certain inalienable rights, including liberty. But, that is not a gift from government, but instead a gift from our Creator that is something quintessentially American, Judeo-Christian in its foundation. And so, as I were to look for someone who was running for office I would know, do they share those values? Do they have those Judeo-Christian foundations in their life, have they manifested those in the way they live their own lives? Do I see that in their relationships with their family members, things they have done throughout their lives? And so those things would make a great deal of difference to me. I would not be interested in knowing, well, what do they believe about the timing of the Second Coming, or what color of clothes and so and so will He be wearing when He comes back the second time. I say... I don't know if that makes any difference in the scheme of things, and frankly, if we were to define differences in candidates based on the particularities or the particular natures of each of their faiths or denominations we would end up looking a lot like Shia and Sunni, where we would be selecting our candidates based on whether they're in my group or in their group. And, that's something we are fighting against. We as a nation are proud of the principle of religious liberty and tolerance; we do not hold people into categories and hold them back because of the particular church they belong to. But instead, select people based on their capacities, their values, their vision, their energy. And all those parts come together, and that's why we elected people who were not terribly believing people, who were Quakers and people of different faiths, Episcopalian, of the widest array. We don't judge based on religion, and that's why I think the Founders as they wrote the Constitution, in Article VI said "no religious test shall ever be required for qualification for office in these United States". And I think...(applause)

There rather be a few people who decide not to follow these advice of the Founders, but the great majority of Republicans in this country will say, you know what; What the Founders believed is the right for me, and right for America. Thank you.

(Applause)

English Summary

In this thesis I examine the correlation between central aspects of the teachings and doctrines of The Church of Jesus Christ of Latter-day Saints and how the LDS-politician Mitt Romney in his *Faith in America*, and *Becket Fund For Religious Liberty* speeches used the term *civil religion* to explain his concepts of liberty and freedom.

In the first part I present the teachings and doctrines of the LDS church, focusing on the individual in the collective. The individual cannot achieve salvation or take part in a celestial marriage and reach for exaltation without qualified brothers and sisters in the church. This can only be achieved in a nation where religious freedom and social liberty has become a leading social principle, a society where the individual can exercise its agency and be free under the laws and principles that The Heavenly Father has established.

In the second part I present the man Mitt Romney, his carrier and achievements, but also what for Romney makes America strong, a hetero-normative family structure, consisting of a mother and a father, a social institution established by a transcendent source.

In the third part I present Mitt Romney's presidential campaign and the religious bigotry that became an integral part of the 2008 campaign, including both conservative, evangelical perspectives, and liberal, anti-theistic views.

The fourth and main part is an analysis of the way Romney responded to his opponents, by outlining his perspectives on how a common civil religion was an essential part of creating a trans-denominational American ethic, *American values*. I also argue that Romney's civil religion can be distinguished as a segmentation of a common American civil religion, *civil Mormonism*, a religious world-view that places America in a mythic narrative guided by The Heavenly Father, a land that is a part of a fulfillment of the covenant God made with Abraham for the latter-days, and that He will rise up His people as long as the people that live in the Promised Land uphold the Constitution of the land, and pursue life liberty and happiness under the laws and principles that The Heavenly Father has established for His children.

Litteraturliste

- Abanes, Richard. 2002. *One Nation Under Gods: A History of the Mormon Church*. New York, Four Walls Eight Windows.
- American Civil Religion*. 1974. Richey, Russell E. & Jones, Donald G. (red.), New York, Harper & Row.
- American Religious History*. 2002. Porterfield, Amanda. (red.), Malden, Blackwell Publishers.
- Bellah, Robert N. 1975. *The Broken Covenant: American Civil Religion in Time of Trial*. New York, The Seabury Press.
- Berger, Peter L. & Luckmann, Thomas. 1972. *The Social Construction of Reality: A Treatise in the Sociology of Knowledge*. Harmondsworth, Penguin Books.
- Bloom, Harold. 1992. *The American Religion: The Emergence of the Post-Christian Nation*. New York, Touchstone.
- Bourdieu, Pierre. 1995. *Distinksjonen: En sosiologisk kritikk av dømmekraften*. Oslo, Pax Forlag.
- Bruce, Steve. 2003. *Politics & Religion*. Cornwall, Polity Press.
- Church of Jesus Christ of Latter-day Saints. 2006. *Holy Bible, Book of Mormon, Doctrine and Covenants, Pearl of Great Price*. Salt Lake City, The Church of Jesus Christ of Latter-day Saints.
- Coleman, Simon. 1996. Conservative Protestantism, politics and civil religion in the United States. Westerlund, David (red.), *Questioning the Secular State: The Worldwide Resurgence of Religion in Politics*. s. 24-47. London, Hurst & Company.
- Corbett, Michael & Corbett, Julia M. 1999. *Politics and Religion in the United States*. New York, Garland Publishing.
- Cousins, Norman. 1958. *In God We Trust: The Religious Beliefs and Ideas of the American Founding Fathers*. New York, Harper & Brothers.
- Davies, Douglas J. 2003. *An Introduction to Mormonism*. Cambridge, Cambridge University Press.
- Delanry, Gerard. 1997. *Social Science: Beyond Constructivism and Realism*. Buckingham, Open University Press.
- Dobbelaere, Karel. 2002. *Secularization: An Analysis at Three Levels*. Berlin, P.I.E.- Peter Lang.
- Encyclopedia of Mormonism*. 1992. Ludlow, Daniel H. (red.), New York, Macmillan.
- Foster, Craig L. 2008. *A Different God? Mitt Romney, the Religious Right and the Mormon Question*. Salt Lake City, Greg Kofford Books.
- Fowler, Robert B & Hertzke, Allen D & Olson, Laura R. 1999. *Religion and Politics in America: Faith, Culture, & Strategic Choices*. Colorado, Westview Press.
- Fox, Jeffery C. 2006. *Latter-Day Political Views*. Lanham, Lexington Books.
- Givens, Terryl L. 2002. *By the Hand of Mormon: The American Scripture that Launched a New World Religion*. Oxford, Oxford University Press.
- Hanson, Eric O. 2006. *Religion and Politics in the International System Today*. Cambridge.
- Haynes, Jeff. 1998. *Religion in Global Politics*. New York, Addison Wesley Longman.
- Heclo, Hugh & McClay, Wilfred M. 2003. *Religion Returns to the Public Square: Faith and Policy in America*. Baltimore, The John Hopkins University Press.

- Herbert, David. 2003. *Religion and Civil Society: Rethinking Public Religion in the Contemporary World*. Aldershot, Ashgate Publishing Limited.
- Hewitt, Hugh. 2007. *A Mormon in The White House? 10 Things Every American Should Know About Mitt Romney*. Washington D.C., Eagle Publishing Company.
- Hitchens, Christopher. 2007. *god is not Great: How Religion Poisons Everything*. New York, Warner Twelve.
- Hulsether, Mark. 2007. *Religion, Culture and Politics in the Twentieth-Century United States*. Edinburg, Edinburgh University Press.
- Hunter, James Davison. 1991. *Culture Wars: The Struggle to Define America*. BasicBooks.
- Jenkins, Philips. 2000. *Mystics and Messiahs: Cults and New Religions in American History*. New York, Oxford University Press.
- Jesu Kristi Kirke av Siste Dagers Hellige. 2002. *Mormons Bok*. Salt Lake City, Jesu Kristi Kirke av Siste Dagers Hellige.
- Krakauer, John, 2004. *Under the Banner of Heaven: A Story of Violent Faith*. New York, Anchor Books.
- Kurtz, Lester. 1995. *Gods in the Global Village*. Thousand Oaks, Pine Forge Press.
- Lambert, Frank. 2008. *Religion in American Politics: A Short History*. Princeton, Princeton University Press.
- Mahoney, Tom. 1960. *The Story of George Romney – Builder Salesman Crusader*. New York, Harper & Brothers.
- McConkie, Bruce R. 1979. *Mormon Doctrine*. Salt Lake City, Bookcraft.
- Mill, John Stuart. 1938. *On Liberty*. London, Watts & Co.
- Onuf, Nicholas Greenwood. 1989. *Worlds of our Making: Rules and Rule in Social Theory and International Relations*. Columbia, University of South Carolina Press.
- Philips, Louise & Jørgensen, Marianne, W. 2002. *Discourse Analysis as Theory and Method*. London, SAGE Publications.
- Pierard, Richard V. & Linder, Robert D. 1988. *Civil Religion & the Presidency*. Grand Rapids, Zondervan Publishing House.
- Pye, Michael & Helve, Helena. 2001. Theoretical correlations between world-view, civil religion, institutional religion and international spiritualism: *Temenos, Nordic Journal of Comparative Religion*. volume 37-38 (2001-2002). s. 87-106.
- Quinn, Michael D. 1996. *Same-Sex Dynamics among Nineteenth-Century Americans: A Mormon Example*. Urbana and Chicago, University of Illinois Press.
- Romney, Mitt. 2007. *Turnaround: Crisis, Leadership, and the Olympic Games*. Washington DC., Eagle Publishing Company.
- Religion and Politics in Comparative Perspective: The One, the Few and the Many*. 2002. Jelen, Ted Gerald & Wilcox, Klyde. (red.), Cambridge, Cambridge University Press.
- Religion and the American Presidency*. 2007. Rozell, Mark J. & Whitney. Gleaves (red.), New York, Palgrave Macmillan.

- Religion, Race, and the American Presidency*. 2008. Espinosa, Gaston (red.), Lanham, Roman & Littlefield Publishers.
- Smith, Anthony D. 2003. *Chosen Peoples: Sacred Sources of National Identity*. New York, Oxford University Press.
- Stark, Rodney. 2005. *The Rise of Mormonism*. New York, Columbia University Press.
- Talmage, James E. 1977. *Jesus The Christ: A Study of the Messiah and His Mission According to Holy Scriptures both Ancient and Modern*. Salt Lake City, Desert Book Company.
- Talmage, James E. 1978. *The Great Apostasy: Considered in the Light of Scriptural and Secular History*. Salt Lake City, Desert Book Company.
- Talmage, James E. 1984. *A Study of the Articles of Faith: Being a Consideration of the Principal Doctrines of The Church of Jesus Christ of Latter-day Saints*. Salt Lake City, Desert Book Company.
- Teachings of Presidents of the Church: Joseph Smith*. 2007. Utah, The Church of Jesus Christ of Latter-day Saints.
- Tuner, Lisa Ray & Field, Kimberly. 2007. *Mitt Romney: The Man, His Values, and His Vision*. Denver, Colorado, Mapletree Publishing Company.
- Wald, Kenneth D. 2003. *Religion and Politics in the United States*. Lanham, Rowman & Littlefield Publishing Group.
- Wuthnow, Robert. 1989. *The Struggle for America's Soul: Evangelicals, Liberals, and Secularism*. Michigan, William B. Eedmans Publishing Company.
- Wuthnow, Robert. 2007. *America and the Challenges of Religious Diversity*. Princeton, Princeton University Press.

World Wide Web-kilder

- About Cults-a-la-Carte. <http://www.cults-a-la-carte.com/servlet/the-template/about/Page> 16.02.2008.
- Adamson, Craig. 07.12.2007. <http://caucuscooler.blogspot.com/2006/12/craig-adamson-email.html> 18.10.2008.
- Allen, Mike & Martin, Jonathan. *Analysis: Romney speech on faith brings risk*. USA Today, 05.12.2007. http://www.usatoday.com/news/politics/election2008/2007-12-03-romney-analysis_N.htm 06.12.2007.
- American Civil Liberties Union. *About us*. <http://www.aclu.org/about/index.html> 26.01.2009.
- American President an Online Reference Source. *George W. Romney (1969-1973): Secretary of Housing and Urban Development*. <http://millercenter.org/academic/americanpresident/nixon/essays/cabinet/626> 07.02.2009.
- Arkansas Baptist State Convention. *Home*. <http://www.absc.org/> 17.10.2008.
- Ash, Garton Timothy. *Could you vote for a man who abides by Moronish wisdom?* The Guardian 27.12.2007. <http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2007/dec/27/religion.mittromney> 05.10.2008.
- Banks, Adelle M. *Have Evangelicals Found Their Man in Mike Huckabee*. The Pew Forum on Religion & Public Life 04.01.2008. <http://pewforum.org/news/display.php?NewsID=14704>

- 10.01.2008.
- Barnett, Ron. *Bob Jones III Endorses Romney for President*. USA Today 17.10.2007
http://www.usatoday.com/news/politics/election2008/2007-10-16-jones-romney_N.htm 02.11.2007.
- Becket Fund for Religious Liberty. *2005: A year in Review*.
<http://www.becketfund.org/files/2cb13.pdf> 14.05.2008.
- Becket Fund for Religious Liberty. *About us*.
<http://www.becketfund.org/index.php/article/82.html?PHPSESSID=4b387a6d9023d9f5536439c2e1419a57> 14.05.2008.
- Bellah, Robert N. 1967. *Civil Religion in America*. Journal of the American Academy of Arts and Science, vol. 96, No, 1. s.1-21.http://www.robertbellah.com/articles_5.htm 29.01.2009.
- Bill of Rights, U.S. Constitution. Amendments I-X*. 15.12.1791.
<http://www.consource.org/index.asp?bid=574> 26.01.2009.
- Boyd, John. *The presidential election next year is a critical crossroads*.
<http://exposemittromney.com/letter.html> 17.01.2008.
- Boxley, John. *Romney: Washington is Broken*. FirstRead, The first place for key political news and analysis 05.01.2008. <http://firstread.msnbc.msn.com/archive/2008/01/05/550784.aspx> 10.02.2008.
- Brown, Hugh B. *General Authorities and Officers of the Church*. okt.1967
<http://search.ldslibrary.com/article/view/92416> 03.02.2009
- Cailouet, Linda. *Huckabee: U.S. gave up on religion*. Arkansas Online 08.06.1998.
<http://www2.arkansasonline.com/news/1998/jun/08/huckabee-us-gave-religion/> 04.10.2008.
- Cann, Damon M. *Religious Identification and Legislative Voting*. Political Research Quarterly, Forthcoming. 09.01.2008. http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1081967 02.03.2009.
- CBS/AP. *Romney Slams Huckabee's Attack On Faith*, CBSNews 12.12.2007.
<http://www.cbsnews.com/stories/2007/12/12/politics/main3609555.shtml> 15.12.2007.
- Chaftes, Zev. *The Huckabee Factor*. New York Times 12.12.2007
http://www.nytimes.com/2007/12/12/magazine/16huckabee.html?pagewanted=1&_r=1&sq=huckabee%20mormon%20satan&st=cse&scp=4 14.12.2007.
- Chesser, Paul. *Prejudiced for Eternity*. The American Spectator. 01.11.2007.
<http://spectator.org/archives/2007/11/01/prejudiced-for-eternity/1?> 22.09.2008.
- Cillizza, Chris. *Florida Gov. Crist Endorses McCain*. The Washington Post 26.01.2008.
<http://voices.washingtonpost.com/thefix/eye-on-2008/fla-governor-endorses-mccain.html> 26.01.2008.
- Claiborne, Ron. *The Romney Campaign: It's All in the Family, Mitt's Sons Carry the Burden of the Presidential Trail*. ABC News, 12.08.2007.
<http://www.abcnews.go.com/WN/Decision2008/story?id=3472353&page=1> 10.10.2007.
- CNN.com, election 2002. *Election results; Governor*
<http://edition.cnn.com/ELECTION/2002/pages/governor/> 02.02.2009.
- Cobabe, George. *The White Horse Prophecy*. <http://www.fairlds.org/pubs/whitehorse.pdf> 16.03.2009.
- Crowley, Candy & Malveaux, Suzanne & Preston, Mark. *Race for the White House remains wide*

- Open*. CNN 06.02.2008.
<http://edition.cnn.com/2008/POLITICS/02/06/intl.supertuesdayvote/index.html> 09.02.2008.
- Detroit Riots 1977. *Events*. http://www.67riots.rutgers.edu/d_index.htm 11.02.2009.
- Dobbs, Michael. *Romney's Flip, Flop, Flip*. Washington Post 16.12.2007.
http://voices.washingtonpost.com/fact-checker/2007/12/mitt_romneys_flip_flop_flip.html
 20.12.2007.
- Encyclopedia of Religion and Society*. Civil Religion. Ronald C. Wimberland & Swatons, William H. Jr. (red.), Hartford, Institute for Religion Research, Hartford Seminary.
<http://hrr.hartsem.edu/ency/civilrel.htm> 29.01.2009.
- Ensign Magazine. *The Church and the Proposed Equal Rights Amendment: A Moral Issue*. Februar 1980.
http://www.lds.org/ldsorg/v/index.jsp?vnextoid=2354fccf2b7db010VgnVCM1000004d82620aRCD&locale=0&sourceId=f8a4615b01a6b010VgnVCM1000004d82620a____&hideNav=1
 06.05.2008.
- Ethic & Religious Liberty Commission of the Southern Baptist Convention. *Richard Land*.
http://erlc.com/erlc/richard_land/ 19.04.2009.
- Evangelicals for Mitt. *Why We Support Governor Romney*.
<http://www.evangelicalsformitt.org/why.php> 16.01.2008.
- Family Research Council. *Defending Family Faith and Freedom: Issues*. <http://www.frc.org/issues>
 29.10.2007.
- First Presidency. *Statement on Same-Gender Marriage*. Newsroom 20.10.2004.
<http://newsroom.lds.org/ldsnewsroom/eng/news-releases-stories/first-presidency-statement-on-same-gender-marriage> 06.04.2008.
- Focus on the Family. *Focus on the Family, Mission Statement*.
http://www.focusonthefamily.com/about_us.aspx 29.10.2007.
- Freedom Defense Advocates. <http://exposemittromney.com> 17.01.2008.
- Freedom from Religion Foundation. *Protecting the Constitutional Principle of the Separation of Church and State*. <http://www.ffrf.org/> 27.02.2009.
- Freiberg, Chris. *Josh Romney hits Interior Campaign Trail for Dad, Mitt*. Fairbanks Daily News-Miner. 02.02.2008. <http://newsminer.com/news/2008/feb/02/presidential-candidate-romneys-son-campaigns-fairb/> 17.02.2008.
- Garr, Arnold K. *Preparing for the Restoration*. Ensign Magazine 06.1999.
http://lds.org/ldsorg/v/index.jsp?vnextoid=2354fccf2b7db010VgnVCM1000004d82620aRCD&locale=0&sourceId=b9d284d4a0a0c010VgnVCM1000004d82620a____&hideNav=1 09.02.2009.
- Gospel Library. Gospel Topics. Definition: *Bishop*.
http://lds.org/ldsorg/v/index.jsp?vnextoid=bbd508f54922d010VgnVCM1000004d82620aRCD&locale=0&sourceId=38d639b439c98010VgnVCM1000004d82620a____ 22.04.2008.
- Hagerty, B. Barbara. *Romney Faces Uphill Battle for Evangelical Voters*. National Public Radio 05.07.2007. <http://www.npr.org/templates/story/story.php?storyId=11762390> 23.10.2007.

- Hamby, Peter & Mooney, Alexander & Sinderbrand, Rebecca & Snow, Mary & Marquardt, Alexander. *Romney's Michigan win shakes up GOP race*. CNN 16.01.2008.
<http://edition.cnn.com/2008/POLITICS/01/16/gop.2008/index.html> 17.01.2008.
- Hancock, John. *Declaration of Independence*. 04.07.1776.
<http://www.ushistory.org/Declaration/document/index.htm> 03.01.2009.
- Harvard Business School. *Harvard Business School Celebrates 97th Commencement*. 07.06.2007.
http://www.hbs.edu/news/releases/061507_commencement.html 08.02.2009.
- Hays, Stephen F. *The War over The War: McCain and Romney face off over Iraq*. The weekly Standard 28.01.2008.
<http://www.weeklystandard.com/Content/Public/Articles/000/000/014/665onpkm.asp> 29.01.2008.
- Hewitt, Hugh. *To Many Americans, Mormonism Is A Church With The Soul Of A Corporation*. 09.04.2007. <http://hughhewitt.townhall.com/blog/g/05304605-c01a-4eb1-a13f-10d07c03e166>
 02.11.2007.
- Hewitt, Hugh. *Memo To Evangelicals*. 11.10.2007.
<http://hughhewitt.townhall.com/blog/g/62b0dd8d-fc86-4669-a254-7288402a7573> 02.11.2007.
- Hinckley, Gordon B. *This Work is Concerned with People*. Ensign 05.1995
http://www.lds.org/ldsorg/v/index.jsp?vnextoid=2354fccf2b7db010VgnVCM1000004d82620aRCD&locale=0&sourceId=9ba73ff73058b010VgnVCM1000004d82620a____&hideNav=1
 03.02.2009
- Hitchens, Christopher. *Mitt the Mormon, Why Romney needs to talk about his faith*. Slate 26.11.2007.
<http://www.slate.com/id/2178568> 02.12.2007.
- James, Randy. *Mitt Romney on How Obama's Doing*. Time, 06.02.2009.
<http://www.time.com/time/politics/article/0,8599,1877458,00.html> 07.02.2009
- Jews On First. *Televangelist Bill Keller calls Mormonism and Islam False Religions*. 23.06.2007.
<http://www.jewsonfirst.org/07c/keller.html> 24.10.2007.
- Johnson, Glen. *Romney's work puts him in 2012 political spotlight*. 30.03.2009.
<http://www.google.com/hostednews/ap/article/ALeqM5jWbI2rULUHnQwe-83Fd1Pb2IT8-wD978KJ1O2> 02.04.2009.
- Johnson, Kirk. *In Olympic Success, Romney Found New Edge*. New York Times, 19.09.2007.
<http://www.nytimes.com/2007/09/19/us/politics/19romney.html> 04.10.2007.
- Johnson, Lane. *The 1976 June Regional Meetings: A Significant Milestone*. Ensign 07.1976.
http://www.lds.org/ldsorg/v/index.jsp?vnextoid=2354fccf2b7db010VgnVCM1000004d82620aRCD&locale=0&sourceId=8752fd758096b010VgnVCM1000004d82620a____&hideNav=1
 03.02.2009.
- Jones, M. Jeffery. *Churchgoing Protestants Not Embracing Romney*. Gallup 02.10.2007.
<http://www.gallup.com/poll/28858/Churchgoing-Protestants-Embracing-Romney.aspx> 10.01.2008.
- Keller, Bill. *If You Vote for Mitt Romney You are Voting for Satan*. Live Prayer 11.05.2007.
<http://www.liveprayer.com/ddarchive3.cfm?id=2931> 24.10.2007.
- Keller, Bill. *Mr. Romney- Show Me Your Underwear*. Live Prayer 22.06.2007.

- <http://liveprayer.com/ddarchive3.cfm?id=2973> 14.12.2009.
- Keller, Bill. *The Fallout from Talking on Romney, the Mormons and other Evangelical Leaders*. Live Prayer 27.11.2007. <http://www.liveprayer.com/ddarchive3.cfm?id=3136> 14.12.2008.
- Kennedy, John F. *Address to the Greater Houston Ministerial Association*. 10.09.1960. <http://www.americanrhetoric.com/speeches/jfkhoustonministers.html> 11.12.2008.
- Kirkpatrick, David D. *The Long Run. Romney, Searching and Earnest Set His Path in 60s*. The New York Times, 15.11.2007. http://www.nytimes.com/2007/11/15/us/politics/15romney.html?_r=2 20.11.2007.
- Kranish, Michael. *Questions renew on Romney prospects, Evangelical called divided*. Boston Globe 16.08.2008. http://www.boston.com/news/politics/2008/articles/2008/08/16/questions_renew_on_romney_prospects/ 21.08.2008.
- Kurtz, Howard. *The Hit-Job Mentality*. Washington Post 17.12.2007. http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2007/12/17/AR2007121700389_pf.html 27.12.2007.
- Linkins, Jason. *Lawrence O'Donnell Loses His Ever-Loving Mind on McLaughlin*. The Huffington Post 09.12.2007. http://www.huffingtonpost.com/2007/12/09/lawrence-odonnell-loses-_n_75987.html 11.12.2007.
- Longman, Jere. *Olympics; Memo Details Payments Made to Influence Bids*. New York Times, 27.05.2000. <http://www.nytimes.com/2000/05/27/sports/olympics-memo-details-payments-made-to-influence-bids.html> 04.02.2009.
- Ludo, Michael. *In Iowa, Mormon Issue Is Benefiting Huckabee*. The New York Times 28.11.2007 http://www.nytimes.com/2007/11/28/us/politics/28repubs.html?_r=1&oref=slogin 30.11.2007.
- Lynn, Barry W. *Lerner Lois G. Director Exempt Organizations Division Internal Revenue Service*. 31.05.2007. http://www.au.org/site/DocServer/Bill_Keller_Ministries_5-31-07.pdf?docID=1661 14.12.2007.
- MacAskill, Ewen. *McCain fights to win New Hampshire - again*. Guardian 05.01.2008. <http://www.guardian.co.uk/world/2008/jan/05/johnmccain.usa1> 11.01.2008.
- Marty, Martin E. *Mormons and Idiosyncrasy*. History News Network 11.02.2008. <http://hnn.us/roundup/entries/47264.html> 14.10.2008.
- National Right to Life. *Touching Hearts... Changing Minds... Saving Lives!* <http://www.nrlc.org/> 08.01.2009.
- Newport, Frank. *Americans Views of the Mormon Religion*. Gallup 02.03.2007. <http://www.gallup.com/poll/26758/Americans-Views-Mormon-Religion.aspx#1> & <http://www.gallup.com/poll/26758/Americans-Views-Mormon-Religion.aspx#2> 23.10.2007.
- Newsroom, The Church of Jesus Christ of Latter-day Saints. The official Resource for News Media, Opinion Leaders, and the Public. *Abortion*. <http://www.newsroom.lds.org/ldsnewsroom/eng/public-issues/abortion> 09.04.2008.
- Newsroom, The Church of Jesus Christ of Latter-day Saints. The official Resource for News Media,

- Opinion Leaders, and the Public. *Answering Media Questions About Jesus and Satan*. Newsroom 12.12.2007. <http://newsroom.lds.org/ldsnewsroom/eng/commentary/answering-media-questions-about-jesus-and-satan> 18.01.2008.
- Newsroom, The Church of Jesus Christ of Latter-day Saints. The official Resource for News Media, Opinion Leaders, and the Public. *Political Neutrality*. <http://newsroom.lds.org/ldsnewsroom/eng/public-issues/political-neutrality> 02.05.2008.
- Newsroom, The Church of Jesus Christ of Latter-day Saints. The official Resource for News Media, Opinion Leaders, and the Public. *Thomas S. Monson Named 16th Church President*. 04.02.2008. <http://newsroom.lds.org/ldsnewsroom/eng/news-releases-stories/thomas-s-monson-named-16th-church-president> 12.02.2008.
- Nicholas, Hans & Stern, Christopher. *Evangelicals Bristle over Mitt's Faith*. Deseret News 30.10.2007. http://deseretnews.com/cgi-bin/cqcg_i_plus/@plus.env?CQ_SESSION_KEY=USMACYRENAXJ&CQ_CUR_DOCUMENT=2&CQ_TEXT_MAIN=YES 17.11.2007.
- North Atlantic Treaty Organization. *Statement by the North Atlantic Council*. 12.11.2001 <http://www.nato.int/docu/pr/2001/p01-124e.htm> 19.04.2009.
- Ohlemacher, Stephen. *McCain, Clinton lead delegate count for Super Tuesday results*. The Boston Globe, 06.02.2008. http://www.boston.com/news/local/massachusetts/articles/2008/02/06/mccain_clinton_lead_delegate_count_for_super_tuesday_results/ 08.02.2008.
- Olsen, Ted. *Huckabee on Why His Poll Numbers are Surging*. 06.12.2007. http://blog.christianitytoday.com/ctliveblog/archives/2007/12/huckabee_on_why.html 13.12.2007.
- Pappu, Sridhar. *The Holy Cow! Candidate*. Atlantic Monthly 10.2005. <http://www.theatlantic.com/doc/200509/pappu/5> 06.04.2008.
- Pappu, Sridhar. *In Mitt Romney's Neighborhood, A Mormon Temple Casts a Shadow*. Washington Post, 15.12.2007. <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2007/12/14/AR2007121401846.html> 19.12.2007
- Proctor, Maurine. *Mitt Romney Hits a Home Run*. Meridian, The place where Latter-day Saints gather. 07.12.2007. <http://www.meridianmagazine.com/ideas/071207run.html> 24.10.2008.
- Proposition-8. *Prop-8*. http://www.sos.ca.gov/elections/bp_11042008_pres_general/prop_8_text_law.pdf 16.04.2009
- Public Law 107-56 107th Congress. *Uniting and Strengthening America by Providing Appropriate Tools Required to Intercept and Obstruct Terrorism (USA Patriot act) act of 2001*. 26.10.2001. http://frwebgate.access.gpo.gov/cgi-bin/getdoc.cgi?dbname=107_cong_public_laws&docid=f:publ056.107 19.04.2009.
- Reid, Tim. *Mitt Romney forced to backpedal over Martin Luther King claim*. Times online, 22.12.2007. http://www.timesonline.co.uk/tol/news/world/us_and_americas/article3082350.ece 27.12.2007.
- Reitwiesner, William Addams. *The Ancestors of Mitt Romney*. <http://www.wargs.com/political/romney.html> 07.02.2009.

- Rhee, Foon. *Romney V.P. Stock rising?* The Boston Globe 22.08.2008.
http://www.boston.com/news/politics/politicalintelligence/2008/08/romney_vp_stock.html
 25.08.2008.
- Rich, Frank. *Latter-Day Republicans vs. the Church of Oprah.* The New York Times 16.12.2007.
http://www.nytimes.com/2007/12/16/opinion/16rich.html?_r=1&oref=slogin 12.05.2008.
- Rimer, Sara. *The 1994 Campaign: Massachusetts; Religion is Latest Volatile issue to ignite Kennedy Contest.* The New York Times, 29.10.1994.
<http://query.nytimes.com/gst/fullpage.html?res=9B01E0D7113AF93AA1575AC0A962958260>
 04.02.2009.
- Roberts, Joel. *Plans for Iraq attack began on 9/11.* CBS News 04.09.2002.
<http://www.cbsnews.com/stories/2002/09/04/september11/main520830.shtml> 03.02.2009.
- Romney Institute. *About the Romney Institute.* BYU, Marriott School.
<http://marriottschool.byu.edu/empa/about.cfm> 07.02.2009.
- Romney, Mitt. *Why I vetoed contraception bill.* Boston Globe. 26.07.2005.
http://www.boston.com/yourlife/health/women/articles/2005/07/26/why_i_vetoed_contraception_bill/
 03.05.2008.
- Romney, Mitt. *Governor Mitt Romney's Remarks at the Seventh Annual Herzliya Conference.*
 23.01.2007. http://www.mittromney.com/News/Speeches/Herzliya_Conference 11.09.2007.
- Romney, Mitt. *Governor Mitt Romney's Announcement Speech.* 13.02.2007.
http://www.mittromney.com/Announcement_Speech 11.09.2007.
- Romney, Mitt. *Governor Mitt Romney's Remarks at The Conservative Political Action Conference.*
 02.03.2007. <http://www.mittromney.com/News/Speeches/CPAC> 11.09.2007.
- Romney, Mitt. *Governor Mitt Romney's Remarks at The George Bush Presidential Library Center.*
 10.04.2007. http://www.mittromney.com/News/Speeches/Remarks_George_Bush_Library_Center
 11.09.2007.
- Romney, Mitt. *Governor Mitt Romney's Remarks at the Frontiers Of Freedom Ronald Reagan Gala.*
 18.04.2007. http://www.mittromney.com/Frontiers_Of_Freedom_Ronald_Reagan_Gala 11.09.2007.
- Romney, Mitt. *Governor Mitt Romney's Remarks At The National Right To Life Convention Forum.*
 15.06.2007. http://www.mittromney.com/National_Right_To_Life_Convention_Forum 11.09.2008.
- Romney, Mitt. *Governor Mitt Romney's Remarks at the Young Republican National Convention.*
 07.07.2007. http://www.mittromney.com/News/Speeches/Young_Republican_National_Convention
 11.09.2007.
- Romney, Mitt. *Governor Mitt Romney's Address to the Family Research Council's Values Voter Summit.* 19.10.2007. <http://www.mittromney.com/FRC> 29.10.2007.
- Romney, Mitt. *Faith in America.* 06.12.2007. http://www.mittromney.com/Faith_In_America
 06.12.2007.
- Romney, Mitt. *Governor Mitt Romney's Address to the Conservative Political Action Conference.*
 07.02.2008. http://www.mittromney.com/CPAC_Speech 07.02.2008.
- Romney, Mitt. *Religion and Freedom: Remarks made by Gov. Mitt Romney at the Metropolitan*

- Club in New York City where he accepted the Becket Fund's Canterbury Medal for his defense of religious liberty.* 08.05.2008.
http://townhall.com/Columnists/MittRomney/2008/05/08/religion_and_freedom?page=1 &
http://www.townhall.com/Columnists/MittRomney/2008/05/08/religion_and_freedom?page=2
 13.05.2008. Er for tiden tilgjengelig her:
http://www.freestrongamerica.com/speeches/item/religion_and_freedom 17.04.2009.
- Romney, Mitt. *Thank You.* Free & Strong America PAC. 14.11.2008.
<http://www.freestrongamerica.com/blog/item/2008/11/14/hankyou> 28.01.2009.
- Romney, Mitt. *Governor Romney's Remarks at CPAC 2009: The Pursuit of the Difficult.* 26.02.2009.
http://www.freestrongamerica.com/speeches/item/governor_romneys_remarks_at_cpac__the_pursuit_of_the_difficult 19.04.2009.
- Romney, Mitt. *A Timid Advocate of Freedom: President Obama has failed his early foreign-policy tests.* Nationalreview online. 21.04.2009.
<http://article.nationalreview.com/?q=ZTYyYzEzMzBhNTgzMTBkZTk1N2I0MDIxZGMxN2Q3M>
 DM= 28.04.2009.
- Ronan, J. H. *Joseph Smith's views.* Dialogue a Journal of Mormon thought 19.12.2003.
<http://bycommonconsent.com/2007/12/19/joseph-smiths-views/> 19.04.2009.
- Ruby, Robert. *Public Views of Presidential Politics and Mormon Faith.* Pewforum 16.05.2007.
<http://pewforum.org/docs/?DocID=213> 24.02.2008.
- Schneider, Bill & Taylor, Kate. *McCain, Clinton, Romney claim victories.* CNN 20.01.2008.
<http://edition.cnn.com/2008/POLITICS/01/19/nevada.sc.main/index.html> 22.01.2008.
- Schnoebelen, William. *Mitt Romney and the Mormon Plan for America.*
<http://www.withoneaccord.org/store/Romney.html> 07.10.2008.
- September 11: Chronology of terror.* CNN 12.09.2001.
<http://archives.cnn.com/2001/US/09/11/chronology.attack/index.html> 17.04.2009.
- Smith, Joseph. *The King Follett Discourse.* 07.04.1844. <http://mldb.byu.edu/follett.htm> 14.03.2009.
- Southwestern Baptist Theological Seminary. *About us.* <http://www.swbts.edu/about-us> 17.10.2008.
- Stockinger, Mike. *Huckabee Sling some Mud.* Uncorrelated 12.12.2007.
http://www.uncorrelated.com/2007/12/huckabee_slings_some_mud.html 18.12.2007.
- Stockman, Fara & Helman, Scott. *Romney bars state security for Iranian's Harvard visit.* The Boston Globe, 06.09.2006.
http://www.boston.com/news/local/massachusetts/articles/2006/09/06/romney_bars_state_security_for_iranians_harvard_visit/ 08.05.2008.
- Supreme Judicial Court of The Commonwealth of Massachusetts. *Hillary Goodridge & others vs. Department of Public Health & another.* 04.03.2003.
http://www.boston.com/news/daily/18/sjc_gaymarriage_decision.pdf 22.03.2009.
- Tanner, Eldon N. *If They Will but Serve the God of the Land.* New Era, 07.1977.
http://lds.org/ldsorg/v/index.jsp?vgnextoid=024644f8f206c010VgnVCM1000004d82620aRCRD&locale=0&sourceId=d988b8c96c89b010VgnVCM1000004d82620a___&hideNav=1 10.02.2009.

- Temples of The Church of Jesus Christ of Latter-day Saints. *Boston Massachusetts Temple, 100th Operating temple*. <http://www.ldschurchtemples.com/boston/> 05.02.2008.
- Time. *The Brainwashed Candidate*. 15.09.1967.
<http://www.time.com/time/magazine/article/0,9171,941126-1,00.html> 08.02.2009.
- Time. *Changes of the Week*. 25.10.1954.
<http://www.time.com/time/magazine/article/0,9171,823618,00.html> 10.02.2009.
- Tumulty, Karen. *Super Tuesday: The Most Interesting Number of All*. Time 06.02.2008.
http://swampland.blogs.time.com/2008/02/06/super_tuesday_the_most_interes/ 08.02.2008.
- U.S. Constitution. *Article VI*. 17.09.17.1787.
<http://www.consource.org/index.asp?sid=28&taxlist=174> 26.01.2009.
- U.S. Supreme Court. *ROE v. WADE*. 13.12.1971- 11.10.1972- 22.01.1973.
<http://caselaw.lp.findlaw.com/scripts/getcase.pl?navby=CASE&court=US&vol=410&page=113>
12.04.2008.
- van Bierna, David. *What Is Mormonism? A Baptist Answer*. Time 24.10.2007.
<http://www.time.com/time/nation/article/0,8599,1675308,00.html> 01.11.2007.
- Vargas, Jose Antonio. *Romney Brothers Dish on Dad, Blog by Presidential Candidate's Five Sons Reveal G-Rated Details of Former Governor's Family Life*. Washington Post, 09.06.2007.
<http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2007/06/08/AR2007060802781.html>
12.10.2007.
- Waligorski, Rachel. *Romney Unlikely Choice of Evangelicals*. Baptist Press 21.06.2007.
<http://www.bpnews.net/BPnews.asp?ID=25946> 12.09.2007.
- Wardle, Lynn D. *Seeing the Constitution as Covenant*. Ensign Magazine 09.1989.
http://lds.org/ldsorg/v/index.jsp?vnextoid=2354fccf2b7db010VgnVCM1000004d82620aRCRD&locale=0&sourceId=324627cd3f37b010VgnVCM1000004d82620a___&hideNav=1 10.02.2009.
- Watchman Fellowship. *Our Mission*. <http://www.watchman.org/index.cfm?fuseaction=home.mission>
15.10.2008.
- Weisberg, Jacob. *Romney's Religion A Mormon President? No way*. Slate 20.12.2006
<http://www.slate.com/id/2155902/> 17.11.2007.
- Wikipedia. *Goodridge v. Department of Public Health*.
http://en.wikipedia.org/wiki/Goodridge_v._Department_of_Public_Health 12.04.2008.
- Wikipedia. *Mike Huckabee*. http://en.wikipedia.org/wiki/Mike_Huckabee 07.10.2008.
- Wikipedia. *California Proposition 8*.
[http://en.wikipedia.org/wiki/California_Proposition_8_\(2008\)](http://en.wikipedia.org/wiki/California_Proposition_8_(2008)) 16.04.2009.
- Winthrop, John. *City upon a Hill*. 1630. <http://www.mtholyoke.edu/acad/intrel/winthrop.htm>
07.03.2009.
- Woodward, Kenneth. *The Presidency's Mormon Moment*. New York Times 09.04.2007.
http://www.nytimes.com/2007/04/09/opinion/09woodward.html?pagewanted=1&_r=1 22.09.2007.
- Young, J. Neil. *Southern Baptists vs. the Mormons; Mike Huckabee's and Mitt Romney's Faiths Have Tangled Before*. Slate 19.12.2007. <http://www.slate.com/id/2180391> 04.10.2008.

- Youtube. *The real Romney?* <http://www.youtube.com/watch?v=a9IJUkYUbvI> 28.04.2008.
- Youtube. *Salt Lake City 2002 OC- The Star-Spangled Banner*. 08.02.2002.
<http://www.youtube.com/watch?v=Vp5j9wuywUU> 22.01.2009.
- Youtube. *Mike Huckabee: Believe*. <http://www.youtube.com/watch?v=BjtGgfhKIvo&feature=related>
28.12.2007.
- Youtube. *Mike Huckabee ad: Chuck Norris Approved*.
<http://www.youtube.com/watch?v=MDUQW8LUMs8&NR=1> 23.03.2008.
- Youtube. *Mitt Romney "Faith in America" Speech*. <http://www.youtube.com/watch?v=LaR3SplytX0>
& <http://www.youtube.com/watch?v=6Hp6F5gwpCA&feature=related> 20.04.2009.
- Youtube. *Becket Fund-Mitt Romney: Freedom Requires Religion*.
http://www.youtube.com/watch?v=95P_-WWIMxo &
<http://www.youtube.com/watch?v=rFeROnLAGSs&feature=related> 20.04.2009.
- Youtube. *Video message to Ann Romney from Bill Keller LivePrayer*.
<http://www.youtube.com/watch?v=IfIPUxlXTzw&feature=related> 20.04.2009.